वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XVIII AKOLA MONDAY AUGUST 4 1884 NO 30

वर्ष १८ अकोला सोमवार तारीख ४ माहे आगष्ट सन १८८४ इ० अंक ३०

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत.

	रु०
वर्षाची आगाऊ	५
सहामाही ,,	३
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डांक हांशील.	
वर्षाचें आगाऊ	०१३
सहामाही	०८
साल अखेर	१०८

नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणारे लोकां कडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरुं केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

१० ओळींचे आंत	१
१० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, ,, दुसरे खेपेस	०३

FAITH AND HEALTH

The following well tried medicines are so efficacious that thousands of patients have been perfectly cured by them in a very short time.

SPECIFIC FOR DEBILITY. A week's use brings the semen to its natural condition, however vitiated it may be. It stops nocturnal emissions, thickens the semen and increases the virile powers. In fact it is a true specific for all sorts of seminal diseases. Price Rs. 5 Postage As. 8.

A RADICAL CURE FOR GONORRHŒA. This powder cures gonorrhœa and gleet of all descriptions. It effects radical cure and there is no fear of relapse. *Price* Rs. 3 Postage As. 4.

CURE FOR IMPOTENCY. Whatever be the cause of impotency whether arising from the abuse or overuse of the genital organs this oil acts as a marvel and restores the natural power in a very short time. Its use causes no pain

THE BLOOD PURIFIER

The best remedy yet discovered for curing all sorts of the diseases of skin such as ulcers itches, ringworm, whiteness of the skin, piles, sylhis. dulness of the body bitterness of the tongue, quacking of the body, dimness of sight, dryness and weekness occasioned by the use of opium or chandoos and weekness produced by gonorrhœa is ready for sale

Direction for use are wrapped round the phials Price per bottle *Rs.* 8 packing and postage As. 12.

WONDERFUL PILLS FOR ALL BILIOUS AND ABDOMINAL COMPLINTS.

Costiveness, pain, Tympanitis, side pain, Indigestion, loss of sleep, idleness acidity, looseness of bowtls are removed entirely by the use of these pills. It is a most effectual remedy for *S*pleens and *B*ilious deseases of all sorts. small box *Rs.* 2 the large one costs Rs. 3. Postage As. 4.

Directions for use are wrapped round the boxes.

The medicine may be sent by value post.

G. H. Manager's Jawahir eksir Medical *H*all near Machbodri talab *Benares* Price list, post free *a*

जाहिरात.

सर्व लोकांस विनय पूर्वक कळविलें जातें कीं, खालीं सही करणार पूर्ण चंद्रोदय सांगलीकर नाटकमंडळी यांचे म्यानेजर यांज कडून कळविलें जातें कीं, आह्मी फार श्रमानें व मोठ्या युक्तीनें कसरतीचा खेळ इंग्रजी कसरती प्रमाणें तयार केला आहे. हा खेळ व आणखी एक शृंगारिक भाग असे दोन खेळ आह्मी ता० ९ माहे आगष्ट रोजीं करणार आहों. अशा प्रकारचा कसरतीचा खेळ इतर नाटकांत आजपावेतों कोणीं तयार केला नाहीं तरसर्व गुणग्राही व आश्रयदाते लोकांनीं येऊन आमच्या श्रमाचें व खटपटीचें जें काम आह्मीं केलें त्यांजबद्दल योग्य आश्रय पुढें आह्मांस द्यावा ही विनंती आहे.

कसरतीच्या खेळाचा तपशील.

बाटली वरील कसरतीच्या पकडा

तलवारी वरील कसरतीच्या पकडा

दांड्या वरील कसरतीच्या पकडा

जमिनी वरील कसरतीच्या पकडा

येणें प्रमाणें सदरील सर्व तऱ्हेचा कसरतीच पकडा व शृंगारचा एक भाग असे दोन खेळ करून दाखविले जातील. कळावें सर्वांनीं येण्याची मेहरबानी करावी. खेळास सुरवात १० वाजतां होऊनवतीन वाजतां बंद होईल.

नाटकाचे म्यानेजर.

पूर्ण चंद्रोदय सांगलीकर नाटकार मंडळी.

वऱ्हाडसमाचार

मित्ती श्रावण शुद्ध १३शके १८०६

आलिकडेस अशीं पुष्कळ उदाहरणें दिसून येतात कीं कोणता तरी एकादा न्यायाधीश एकाद्या कोर्टावर नेमिला जातो तेव्हां त्यास बहुधा कोणत्या तरी दर्जाचा अधिकार प्रथमतः मिळाला नसतो; तो त्यात मिळण्यांतच पुष्कळ दिवस जातात व शेवटीं तो त्यास मिळाला ह्मणजे बहुधा त्या कोर्टास पाहिजे तितका नसतो ह्यामुळें कामाची हेळसांड फार होते. याकरितां जागेचे व इसमाचे अधिकार ठरले जाऊन ह्या प्रांताला पाहिजे इतके अधिकाऱ्यांचा भरणा झाल्या शिवाय हल्लींचे स्थितींत सुधारणा होण्याची इच्छा बाळगण्यास नको. अधिकाऱ्याचा असा तोटा येण्याचें कारण रिपोर्टांत मे. जुडिशियल कमिशनर साहेबांनीं असें दिलें कीं ह्या प्रांतांतील नेटिव अधिकारी ज्या कोर्टास काम फार आहे अशा ठिकाणीं नेमिले गेले ह्मणजे ते आपल्या स्वतःच्या किंवा आपल्या नातलगाच्या आजाराच्या निमित्तानें लागलींच रजेवर जातात. ह्या प्रांतांतील अधिकाऱ्यांपैकीं बरेच अधिकारी नेहमीं रजेवर असतात हें जरी खरें आहे तरी त्यांचा हेतु मिथ्या असेल व काम ज्यास्त पडतें हेंच त्यांचें जाण्याचें कारण असेल असें बिलकुल ह्मणवत नाहीं. जर हे अधिकारी रजेवरच गेल्यानें कामाची हरकत होत असेल तर ती हरकत वऱ्हाड प्रांतासच कां विशेष असावी? ह्या प्रांताप्रमाणें इतर ठिकाणचे ही अधिकारी याच प्रमाणें रजेवर जात असतीलच व इतर प्रांतांत जर कामाचा बेभाट होऊनये ह्मणून अधिकाऱ्यांचा पुरवठा केलेला असतो तसा वऱ्हाडांत कां असूनये. मूळ फिर्यादं देण्याचीच पुष्कळवेळा पंचाईत पडते व मग तो दिल्यावर तिचा निकाल होण्यास विलंब फारच लागतो दुतर्फी खटल्याला गुदस्तसालीं सरासरी ४८ दिवस लागले होते ते ह्या सालीं ६४झाले. ज्या खटल्यांत वादविवाद निष्पन्न झाला नाहीं. अशा खटल्याच्या चौकशीत सरासरी२६दिवस मागील सालीं लागलें पण आतां तें प्रमाण ही फार वाढलें आहे ह्मणजे ह्या सालची सरासरी ६४ झाली आहे. सर्व वऱ्हाडांत अकोले जिल्ह्याच्याच खटल्याचा निकाल होण्यास सर्वांत अधिक दिवस लागले. असा विलंब लागण्याचीं कारणें फिर्यादी कमी झाल्याबद्दल जीं वर दिलीं आहेत. तींच आहेत.

मे. रेसिडेंट साहेबांनीं ही आपल्या ठरावांत लिहिलें आहे कीं सर्व प्रकारचे खटले चालविण्यास ज्यांस योग्य अधिकार आहे अशा न्यायाधिशाची कमताई असल्या मुळेंच हा विलंब झाला आहे व चालूं सालांत अमुक एक ठराव कोर्टावर नियमित अधिकार चालविणाऱ्या जज्याचीच नेमणूक होईल अशा प्रकारची तजवीज केली असतां दिवाणी कामामध्यें ज्या मोठ मोठाल्या हरकती येतात त्या त्या पुढें यावयाच्या नाहीत. दिवाणी कामाची स्वतंत्रपणें व्यवस्था करण्याचें पुष्कळ दिवसा पासून घाटत आहे परंतु त्या संबंधानें अद्याप कांहीच घडून आल्याचें दिसत नाहीं.

तहसिलदारावर दिवाणी कामाचा बोजा फार पडतो. मे. रेसिडंट साहेबांनी ही रिपोर्टांत ह्मटलें आहेकीं तहसिलदारास दिवाणी काम फार पडत असल्या मुळें त्याचें जें वास्तविक रेव्हिन्यू काम यास मोठी हरकत होत असेल. ह्या सालांत मंगरूळ, पुसद, दारव्हा ह्या तालुक्याचें तहसिलदारांस ६०० पेक्षां अधिक दिवाणी खटले चाळवावे लागले; व एकंदर फिर्यादी पैकीं तहसिलदारां कडून शेंकडा २४-२ फिर्यादिचा फैसल झाला. ऐक्स्ट्रा अ. कमिशनरांनीं शेंकडा ४५-७ फिर्यादींचा निकाल केला व असिस्टंट कमिशनरांचें काम गुदस्त सालीं ३४-७ झालें असून ह्या सालांत फक्त २४-५ झाले आह्माची लोकां पासून चांगली मदत मिळत चालली आहे. ह्याबद्दल मे. रेसिडंट साहेबांनीं आपला संतोष प्रदर्शित केला आहे व अशी आशा दर्शविली आहे कीं ते दिवसें दिवस अधिकाधिक उपयोगी पडतील. रिपोर्टांत वऱ्हाडा कामिशन मधील बऱ्याच ऑफिसरांच्या कामाची तारिफ केली आहे तथापि मेसर्स सुरज नारायन हशानुल इक्क ह्या दोन अम्याची दिवाणी कामांत चांगली मदत झाली नाहीं असें लिहिलें आहे कारण ह्या उभयतांची ही लोअर स्टांडर्डची देखील परीक्षा पास झाली नाहीं. या खेपेस दिवाणी कामा विषयीं ठळक ठळक गोष्टी आह्मी घेतल्या आहेत. पुढील खेपेस फौजदारी कामाचे संबंधानें हकीकत देऊं.

मागें आह्मी पोलीस खात्याच्या रिपोर्टी चे संबंधानें लिहिलें तेव्हां सन १८८३ सालच्या गुन्ह्याबद्दल हकीकत दिली आहे ह्मणून आतां ह्या संबंधानें फार सांगावयाचें राहिलें नाहीं ह्या सालांत मागील सालपेक्षां एकंदरीनें गुन्हे कमी झाले. एकंदर १३,९८६ गुन्हे घडले त्या पैकीं ११,५२४किंवा शेंकडा ८२ गुन्ह्यांची चौकशी झाली. सन १८८२ मध्यें ७९.४ गुन्ह्यांची चौकशी झाली होती. प्रत्येक खटल्याच्या चौकशीस मागील सालीं ६.७ दिवस लागले असून ह्या सालांत माजिस्ट्रेटांचे कोर्टांतील प्रत्येक खटल्यास सरासरी ७.५ दिवस

साक्षीदारांस ही ह्या मानानें अधिक दिवस एकेका खटल्याकारितां राहवें लागलें. त्याचें कारण रिपोर्टांत दिलें आहे कीं मागील सालापेक्षां ह्या सालांत माजिस्ट्रेटांची संख्या कमी होती; एक फर्स्ट क्लास, दोन सेंकड क्लास, चार थर्ड क्लास व एक स्पेशल असे आठ माजिस्ट्रेट मागील साला पेक्षां कमी होते. शाबीत झालेल्या गुन्ह्यांचें मान सर्व प्रांतांत एकंदरीनें मागील सालापेक्षां शेकडा ४ कमी झालें आहे. सर्वच जिल्ह्यांत थोडा बहुत फरक पडला आहे. इलिचपूर व बुलढाणें ह्या दोन जिल्ह्यांचें काम ह्या संबंधानें गुदस्त सालापेक्षां चांगलें आहे व अकोला वाशीम आणि वणी ह्या तीन जिल्ह्यांतील काम शेकडा १० नें कमी झालें आहे व उमरावती जिल्ह्याचें तर गुदस्त सालींच कमी असून ह्या सालांत त्या पेक्षां ही कमी झालें आहे. तहसिलदार व स्पेशल माजिस्ट्रेट यांजकडेच फौजदारी कामाचा मोठा हिस्सा आला होता असें दिसतें. त्यांनीं शेकडा ८१ गुन्ह्यांची चौकशी केली व त्या योगानें एकंदर शिक्षेचें मान कमी झालें. शेकडा ८३ लोकांस सहा महिन्याच्या मुदतीपेक्षां अधिक शिक्षा मिळाली नाहीं व शेकडा ८४ लोकांस १० रुपयांपेक्षां अधिक दंड झाला नाहीं. अंधार कोठडीची शिक्षा दिल्याचें रिपोर्टांत कोठें दर्शविलें नाहीं या संबंधानें सर आलिव्हर सेंट जान ह्यांनीं ह्मटलें आहे कीं ही शिक्षा कित्येक प्रसंगीं देण्याचें फार इष्ट आहे व तिजकडेस माजिस्ट्रेटांचें लक्ष असावें. वास्तविक ह्मटलें तर माजिस्टेटांस असें सांगावयासच नको कारण ज्या कायद्याप्रमाणें त्यांनीं दुसऱ्या शिक्षा दिल्या आहेत त्याच कायद्यांत अंधार कोठडीच्या शिक्षेविषयीं ही नियम आहेत. अमुक एक शिक्षा देण्याचें इष्ट आहे असें ह्मणणें ह्मणजे न्यायाधीशांचें मन त्या संबंधानें आधीच तयार करण्यासारखें आहे. मे. रेसिडंट साहेबांनीं ह्मटलें आहे कीं स्पेशल माजिस्ट्रेटांनीं पुष्कळ खटल्यांचा निकाल केल्यामुळें ते सरकारच्या आभारास व डिस्ट्रिक्ट माजिस्ट्रेटांच्या आश्रयास पात्र झाले आहेत; व कालगतीनें अनुभवा अंतीं ते विचारानें व दृढ निश्चयानें वागले असतां त्यांचे हातून अधिक महत्वाचीं सरकारी कामें होतील अशी आशा दर्शविली आहे. डिस्ट्रिक्ट माजिस्ट्रेटांच्या कोर्टांत गुदस्त सालीं ४७८ अपिलें झालीं असून ह्या सालीं ५१५ झालीं व ज्युडिशिपल कमिशनरचे कोर्टांत मागील सालीं १४० अपिलें झालीं असतां ह्या सालांत ९६ झालीं. वर सांगितलेल्या कोर्टांपैकीं पहिल्या कोर्टांत प्रत्येक खटल्याच्या चौकशीची सरसरीची मुदत साल गुदस्तप्रमाणेंच राहिली पण दुसऱ्या कोर्टांतील मुदतमात्र मागील सालापेक्षां १४ दिवसांनीं कमी झाली. मे. ज्युडिशियल कमिशनर साहेबांनीं प्रांतांत पुष्कळ फिरून ४०२ फौजदारी खटल्यांतील चुका स्वतः काढल्या व त्यांचे हाता खालील कोर्टांत न्याय सुरळीतपणानें चालला आहे हें पाहून मे. रेसिडंट साहेबांनीं संतोष प्रदर्शित केला आहे. मे. ज्युडिशियल कमिशनर साहेबांनीं आपल्या क्रिमिनल रिपोर्टाचे शेवटीं आपल्या आफिसांतील क्लार्कांची तारीफ केली आहे व ज्युडिशियल रिपोर्टाचे अखेरीस वऱ्हाडांतील बहुयेक माजिस्ट्रेटांची तारीफ केली आहे. त्या सर्वांचीं नांवें येथें दिलीं असतां एक मोठी यादीच होईल परंतु अशा सर्व सामान्य स्तुतीचे योगानें तिचें महत्व कमी होतें म्हणून स्थल संकोचास्तव तीं आज आह्मी येथें घेतलीं नाहींत.

आनरेबल क्रिस्तोदास पाल यांचा मृत्यु.

आम्हास कळविण्यास फार दुःख वाटतें कीं आनरेबल क्रिस्तोदास पाल सी. आय. ई. गव्हनर जनरलच्या कायदे कौन्सिलचे मेंबर व हिंदुपेट्रियट या वर्तमानपत्राचे एडिटर यांस ता. २४ जुलै गुरुवार रोजीं देवाज्ञा झाली. हे पुष्कळ दिवसापासून अनेक व्यथेच्या योगानें आजारी होते व त्यांचा आजार बरा करण्याचे पुष्कळ प्रयत्न ही केले पण शेवटीं मधुमेहाचें प्राबल्य होऊन त्याचे योगानें त्यांचा अंतकाळच झाला. ह्या गृहस्थाच्या मरणानें बंगाल्यांतीलच काय पण सर्व हिंदुस्थानांतील देखील देशाभिमानी, लोककल्याणेच्छु विद्वान व पुढारी मंडळापैकीं एक प्रमुख पुरुष नाहसा झाला. आपल्या ह्या आर्यजननीचे पोटीं तिची एकनिष्टपणें सतत सेवा करणारे पुत्र फारच थोडे निपजतात म्हणून तर तिला तिचे इतर बालकांस ह्या पुरुषाच्या अकालिक मरणाचें किती दुःख झालें असेल! राय बहादुर पाल यांनीं आपलें सर्व आयुष्य स्वतंत्रपणें देशमातृसवेंत घालविलें व स्वदेश कल्याणाविषयीं त्यांचा इतका निर्धार होता कीं त्यांना कित्येक वेळा मोठी चाकरी मिळण्याचा जरी प्रसंग आला तरी चाकरी धरली असतां तिचे योगानें देशसवेंत प्रत्यवायं येईल म्हणून ती मला नको असें त्यांस सांगावें लागलें. त्यांचा अभ्यास बहुधा स्वतःच्या परिश्रमाचाच फार होता. प्रसिद्ध मि. डेव्हिड हेअर ह्यांनीं स्थापित केलेल्या ओरिएंटलसेमिनरी या नांवाच्या शाळेंत प्रथमतः त्यांनीं इंग्रजी शिकण्याचा अभ्यास सुरू केला व पुढें हिंदुमेट्रा पोलिटन कालेजांत ते शिकले; व निरनिराळ्या दहा वर्तमानपत्रांत मजकूर लिहूं लागल्याचा योगानें प्रसिद्धीस आले. व शेवटीं बाबू हरिचंद्र मुकरजी यांचे मागून हे स्वतंत्रपणें हिंदुपेट्रियटचे एडिटर झाले व तें काम त्यांनीं सुमारें सन १८६० पासून मरेपावेतों तेवीस वर्षेंवर केलें व त्या अवसरांत त्यांनीं एडिटर ह्या नात्यानें देखील मोठा मान संपादन केला. नेटिवांनीं इंग्रजी भाषेंत चालविलेलीं वर्तमानपत्रें ज्या काळीं फार थोडीं होतीं त्या काळीं हें पत्र मोठे नांवारूपास आलें होतें. जमीनदार लोकांचे हक्काचे संरक्षण करण्याकरितांच वास्तविक हें पत्र प्रथम निघूं लागलें व बाबू क्रिस्तोदास जरी स्वतः जमीनदार होते तरी त्यांचे लेख सर्व मान्य झाले असून त्यांत त्यांनीं आपली विद्वत्ता, कुशाग्रबुद्धि व विश्वव्यापकता दर्शविली आहे. ह्या खेरीज इतर सार्वजनिक विषयांचें ही ह्या पत्रांतून प्रतिपादन होत असे. त्या योगानें हिंदुस्थानांतच काय पण विलायतेंत देखील नेटिव लोकांच्या मताचे संबंधानें ह्या पत्राचें प्राधान्य असे. हिंदुस्थानासंबंधीं एकाद्या विषयाचें विवेचन चाललें असतां पार्लमेंट सभेंतील मेंबर देखील आधारास्तव या पत्रांतील मजकुराचे उतारे घेत असत. हल्लींचे बंगालचे लेफटेनंट गव्हरनर सर रिव्हर्स थामसन कृष्णगड येथें जेव्हां जज्ज होते तेव्हां त्यांच्या कडकपणा विषयीं फार ख्याति होती, तेव्हां गुळीच्या संबंधाच्या बंगाल्यांतील दंग्यांत ह्यांनीं रयतेचा पक्ष घेतला असतां त्यांस यश आलें. तसेंच सर जार्ज क्यांबेल ह्यांनीं देशसुधारणा, स्थानिक स्वराज्य व आद्यशिक्षण या संबंधीं लोकांवर कर बसविण्याच जेव्हां मनांत आणिलें तेव्हां जमीनीवरील धारा ८० वर्षां पुर्वींच कायमचा ठरला आहे अशा मुद्यावर त्यांनीं त्यांचे ह्मणण्याचें खंडण केलें. अशा दुसऱ्या कित्येक लोकोपयोगी कृत्यांत त्यांनीं आपली दक्षता व उत्साहबुद्धि दर्शविल्यामुळें त्यांना कलकत्याच्या म्युनिसिपाल कारपोरेशनचे मेंबर नेमिलें व तें काम त्यांनीं १९ वर्षें केलें. या खेरीज ते कलकत्ता पोलीसचे आनररी माजिस्ट्रेट होते. सुमारें दहा वर्षां पूर्वीं सरकारानें त्यांस बंगालच्या कायदे कौन्सिलचे सभासद नेमिलें. व पुढें लवकरच महाराणी साहेबांनीं जेव्हां बादशाहीण हा किताब घेतला तेव्हां सन १८७७चे जानेवारींत दिल्ली दरबारचे वेळीं ह्यांस राव बहादुर असा किताब मिळाला; व बंगालचे ले. गव्हरनर सर आशली ईडन यांनीं तो मोठ्या समारंभानें त्यांस दिला. पुढील वर्षीं राय बहादुर क्रिस्तोदास यांस सी. आय. ई. हा किताब मिळाला. हा किताब वर्तमानपत्रकर्त्यां पैकीं कोणास अद्याप ही मिळाला नाहीं. हे गृहस्थ ब्रिटिश इंडियन असोशिएशन या नांवाच्या सभेचे पुष्कळ वर्षें सेक्रेटरी होते. जेव्हां त्या सभेस नामदार लार्ड रिपन साहेब ह्यांनीं आपल्या कौन्सिलांतलि सभासदाचे जागीं योग्य गृहस्थाची शिफारस करण्याविषयीं सांगितलें तेव्हां ह्यांची शिफारस झाल्यावरून दीड वर्षा पूर्वीं ह्यास व्हाइसरायच्या सुप्रीम कौन्सिलचे मेंबर नेमिलें. येथें ही इलबर्ट व टेनन्सी बिल या वेळचीं त्यांचीं भाषणें सुरस व मार्मिक आहेत. अशी ही त्यांची उपयुक्त कारकिर्द लवकरच संपली यामुळें देशाचें मोठें नुकसान झालें. पण असो; मृत्यूपुढें उपाय नाहीं. त्यांचा आत्मा चिरकाळ सुखांत असो व त्यांचे कुटुंबांतील माणसास सुख होवो असें आह्मी इच्छितों.

The Berar Samachar
MONDAY AUGUST, 4, 1884

THE LATE HONORABLE RAI KISTO DOSS PAL BAHADUR C.I.E.

India is now enveloped in deep sorrow at the loss, the irreparable loss of one of its ablest Politicians. The late Kristo Doss Pal belonged to a generation of men of superior education which is now gradually disappearing.

Within a short space of less than twelve months Bengal, nay the whole of India, had to mourn the loss of two of its foremost members of the society. Scarcely have we recovered from the shock which the death of that great Reformer Babu Keshub Chunder sen, brought on us, before we are visited with another shock of a severer character the death of a deep scholar, an accomplished orator, and an able Politician. Such as the subject of this article has been acknowledged to be, alike by his friends and foes, and when we remember that it is only once upon a time that India produces such men, our sorrow is heightened to a degree almost indescribable.

At an early age, the Honorable gentleman showed unmistakable proofs of his love for Western Literature, and immediately after separating himself from his collegiate associations, he commenced to contribute to the leading Magazines of the day and it did not take much time for the public to feel the vigour of the pen, the force of cultivated intellect, and the ripe and sound judgment of the young author.

The rich and inexhaustible store of information the young writer possessed was so varied and valuable that it could not be consigned to oblivion and we note his connection with the "Hindoo Patriot" dating so far back as 1860 a period the critical nature of which has unfortunately added the darkest pages, to what otherwise would be a bright History of India

From 1860 up to a few months of his death, Mr Kristo Doss Pal has been before the Public in one capacity or another. During this long period of nearly a quarter of a century, his services to his fatherland have been simply invaluable - as an Editor, as a member of the Municipal corporation, as an advocate of the rights and privileges of his countrymen, from the Zamindar down to a poor peasant in the Legislative councils of the Lieut: Governor of Bengal and the council of the Viceroy and Governor General of India, he always exhibited a tone of moderation, which was a gift peculiarly his own. His loyalty towards his sovereign and his fidelity towards his countrymen are models which succeeding generations will do well to imitate.

The secret success of his life lay n his extraordinary power of viewing hings, in all shades and colors, and it is the great tact he displayed in advocating that which he thought was sure to command the respect of the Government and the confidence of the people, that secured for him the enviable distinction of being "the Nestor of the Indian Press"– a distinction, we venture to say, more honourable, more dignified than the titular distinctions conferred by the Government in recognition of his meritorious services in the development of the moral, material and intellectual progress of his country.

Though the life of Mr Kristo Doss Pal is a simple and not either an eventful or an adventurous one, it still furnishes ample materials for the conduct, and guidance of the generation he leaves behind to mourn his loss, and the generations yet to come.

In devoting a whole life to his country and countrymen Mr Pal has unconsciously raised a monument of fame for himself which is more valuable than any that may be raised in metal or marble, and which time will find it powerless to obliterate from the minds of the present and many succeeding generations to come.

Our Calcutta contemporary too truly says.

"To imagine that any Secretary to the British Indian Association or any editor of the *Hindoo Patriot* would turn out a Kristo Das Pal is the wildest dream that ever was dreamt. We cast our eyes about and we do not see where a successor is to be found. The man who has prematurely left us to mourn his loss was not a mere journa-

list, a scholar or a councillor, but a kingly kind of man, free from many of the failings of human nature, a radiant child of the empyrean, fresh rom God's own hand. Where is the same temper to be found, the same mildness, the same generosity, the same peaceful and peace-making spirit? What a wealth of learning and virtue had been treasured up in that stately frame the decayed remnants of which were converted into ashes at the Nimtolla Burning Ghat on the 24th of July."

We need hardly say that we have made a very feeble attempt in endeavouring to sketch the career of a man, which has furnished materials for volumes, and we may have spared ourselves the trouble if we did not feel it ungreatful on our part to withhold from joning our contemperaries who rose in one voice to pay the last tribute of respect to the memory of one who is no more, and the like of whom we shall never see again.

EPITOME OF NEWS

The *Mahratta* states that the Professors, Fellows and students of the Deccan College have collected about *Rs.* 700, amongst themselves on behalf of the Chhatre Memorial Fund. All honor to them.

Accordi to the *Hyderabad Telegraph*, a Committee has been appointed to enquire into the charges brought against Mr. F. Saliffter, Prosessor of the Hyderabad College, by the *Principal*, *Dr.* Nisikant Chattopadhya. The Commission consists of Col. *Dobbs*, *President*, Major *Gough*, and *Mr. Croley*, the latter being also the Secretary of the Commission.

The *Bombay* Exhibition Gaurantee Fund now amounts to *Rs.* 13,00,000.

There is a report current at *Hyderabad*, that *H. H.* the Nizam will shortly hold an Exhibition of the products of his dominions in that city.

The *Jam-i-Jamshed* regrets to announce that a Parsi student, who is now in England, learning engineering, and is the son of a well-known family in *Bombay*, has entered into a matrimonial alliance with an English girl. The conduct of this student, the paper believes, will deter many parents from sending their sons to England for the purpose of education.

The *Stateman* reports a case of successful treatment of snake-bite. "*A Native mali* was bitten by a snake at Cossipore, the exact species being unascertained. The symptoms were fast developing, when half-an- hour after Dr. *A.* Mitra was consulted, who successfully treated the patient by intravenous injection of permanganate of potash. This drug, which was first pointed out by a French expert, deserves trial at the hands of medical men in this country.

Messrs. W H Allen and CO are shortly about to bring out in London a weakly newspaper called Oriental Review. The *Editor*, is to be Mr. E. St. John Fairman, a gentleman who has resided for the last 25 years in Turkey. Egypt etc, anb has published a number of works on Eastern subjects. The paper will be conducted by writers having special experience and knowledge of the different countries about which they write, and its columns will be specially open to oriental correspondance.

The *British Postal* Money Order system will come into force in India on the 1st of October next, and will enormously facilitate the payment of sums at home, ranging from ashilling to a pound. The orders will be payable at any Post Office in the united Kingdom without advice—pass current, in fact, like bank notes *At* the same time an ingenious improvement will take place in the *P.* O. forms in use in this country, enabling the sender to make his request and his remittance side by side.

A fatal carriage accident happened in Chepstow on the night of the 30th ult. The Rev. Charles Denning, a Bible Christian minister, with his wife and two servants, was driving home in a pony carriage, when the pony darted off at a fearful pace down a hill and ran against a terrace at the bottom. The carriage was smashed in pieces. Mr. Denning sustained a fracture of the skull, and died about two hours after the accident. Mr. *Denning* was in a most critical condition when the mail left. Mr. Denning is well known in india.

CORRESPONDENCE

Amaraoti 28th July 1884.

TO

The Editor Berar Samachar

Sir.

If the press is the great reformer of erring public, who is to reform the press? The press is much what its conductors make it and there is no denying the fact that there are even good and bad conductors in the press. The older conductors should parent-like undertake to reform the young and inexperienced ones, and with this object in view I beg you will be pleased to, publish this in your next issue.

The conductor of the "Nagpur News" publishes an abusive article for the benefit of the public. I, as an item of that public, remonstrate and ask that my remonstrance be published. The letter is "declined with *thanks*" and with what motive one may read between the lines. Failing here, I forwarded a copy with another letter criticizing such treatment for publication in the "Viadarbha." Here the forwarding letter is suppressed, but the letter to the Editor "Nagpur News" is published with the following preamble "We have been asked to publish the following letter which was originally sent to the 'Nagpur News' and was declined by that paper." Mr. "We" was asked no such thing but was asked to publish the forwarding letter with the letter to the Editor of the "Nagpur News. Now let us look into this suppression for the cause. *The* "Nagpur News" read a sermon to the "Viadarbha" on giving publication to offensive personal matter. The "Viadarbha "publishes subscriber's letter to the "Nagpur *News* " by way of returning the compliment. Revenge. is sweet. But why was my letter criticising the conduct of the "Nagpur *News*" suppressed? Did the cap fit "We' of the "Viadarbha' as well? To write in the language of "We" the more *I* thought on the subject the more difficult appeared to *me* the chance of solution. *But* here *I* shall leave *my* readers *to* comtemplate over *my* mystery No 11.

"Let not the "Viadarbha be deterred by *the* fear of losing its reputation where justiee is concerned to publicly acknowledge that it offended Mr. Cunningham and to publicly apologize for the offence. The italics are mine'

P. S. *A Subscriber.*

Enclosed is a copy of the letter which the Editor "Viadarbha" did not publish.

To

The Editor Viadarbha

Sir

In the issue dated 12th July 1884 of the 'Nagpur News' *first* page, first column, last line, will be found the following:- "Subscriber declined with thanks" Readers of this would naturally conclude that *Subscriber*s contribution was unfit for publication. I beg to enclose a copy of the letter and shall be much obliged if you will kindly publish it in your next issue.

Had my letter been considered uncalled for, *it* was open to the Editor of the "Nagpur News' or the responsible person to respond *to* it. If otherwise then a great want of moral courage has *been* shown in suppressing public*ation* of my letter and thus withholding apology due to unoffending gentlemen ruthlessly assailed in the issne of the 7th

Subscriber

वऱ्हाड

इंडिया ग्याझेट वरून कळतें कीं कपाप टन आ. ए. गिलक्रिस्ट यांस मे. रेसिडेंट साहेबांचे अक्टिंग मिलिटरी सेक्रेटरी नेमले

मे. रेसिडंट साहेबांचे एक सरक्युलर प्रसिद्ध झालें आहे त्या अन्वयें स्टांप अक्टाच्या ८व्या भागा प्रमाणें शाबीत झालेल्या खटल्यांत माजिस्ट्रेटा कडून मिळणाऱ्या बक्षिसाची रक्कम १०० ठरली आहे.हीरक्कम लागलीच द्यावयाची पण माजिस्ट्रेटाचे विचारास अधिक बक्षीस द्यावयाचे आल्यास मे. कमिशनर साहेबांस ५०० रुपये पावेतों बक्षीस देण्या विषयीं मंजुरात देण्याची अधिकार दिला आहे.

मद्रास हायकोर्टाचे आडव्होकट मि.सिसभापाति लायर बारिस्टर यांस निजाम सरकारांनें हैदराबाद येथें नवीन काढलेल्या सिव्हिल सर्व्हिस क्लासचे लॉ लेक्चरर आणि गव्हर्मेंट आडव्होकेट नेमिलें.

हवामान— सर्व आठवडा भर आकाश अभ्राच्छादित आहे आणि पाऊसही तडाख्यानें पडत आहे. एकंदरीनें पाऊस फार झाला व त्यामुळें मोठें नुकसान होण्याची भिती आहे. आतां ईश्वरकृपेनें चांगली उघाड पडेल तर मोठी बहार होईल. हवा कुंद व सर्द झाली आहे पण ह्मणण्या सारखी कांहीं रोगराई नाहीं.

मि. एच. बी. मोल्स्वर्थ एक्झिक्युटिव इंजिनिअर यांस निजामसरकारच्या गारंटीड स्टेट रेलवे कडे एक वर्ष पर्यंत हिंदुस्थान सरकार पाठविणार असल्याचें कळतें.

मुंबई येथें नुकत्याच स्थापित झालेल्या 'नीतिप्रसारक मंडळी' चे से ेटरी कडून पहिला वार्षिक रिपोर्ट (भाग१) आम्हाकडे आला आहे त्याचा आम्ही आभारपूर्वक स्वीकार करितों.

तारीख २१ जुलै रोजीं रात्री नबाब खैरुनिसाबगेम साहेब बहादूर यांचे घरीं नबाब मुनिरुल्मुल्क बहादूर ह्यांस मेजवानी झाली त्या प्रसंगीं मद्रासशहरचे मोठमोठे अधिकारी आले होते. कर्नल बेनिस असें ह्मणाले कीं "ज्या प्रमाणें सरसालरजंग सर्वमान्य झाले होते तसेंच त्यांचे चिरंजीव ही हल्लींप्रमाणें नेहमीं सन्मानास पात्र असोत" नबाब साहेबांनीं उत्तर दिलें "तुह्मी जे मजवर प्रेम दाखविले त्याबद्दल तुम्हां सर्वांचा मी फार आभारी आहे. माझे वडील कांहीं वर्षांपूर्वीं येथें आले होते तेव्हां त्यांना हें शहर फार प्रिय वाटलें आणि त्यांचा येथें जो आदरसत्कार झाला त्याजविषयीं ते नेहमीं बोलत असत. त्याच प्रकारची ममता तुह्मी मजवर केली याबद्दल मी खरोखर सांगतो कीं तुमचे मजवर फार उपकार आहेत. मद्रासचें मला फार स्मरण राहील. माझे मित्र कर्नल बेनिस ह्मणाले कीं युरोपियन सभ्य गृहस्थ व स्त्रिया नेटीव सरदार व सभ्य गृहस्थ यांजमध्यें येथें मिसळल्या आहेत. पण ही गोष्ट हैदराबादेस नेहमीं आमच्या प्रचारांतली आहे. जरी माझें वय लहान आहे तरी माझे अनुभवावरून मी सांगतो कीं ब्रिटिश लोक स्वभावानें चांगले, दयाळु, आणि आदरातिथ्य जाणणारें असें मला नेहमीं आढळलें. मी व माझे बंधु दोन वर्षां पूर्वीं इंग्लंडांस गेलों होतो तेव्हां जेथें जेथें आह्मी गेलों तेथें तेथें आमचा चांगला आदर झाला. व हिंदुस्थानांतही मी ज्या ज्या ठिकाणीं गेलों त्या त्या ठिकाणीं तसेंच प्रेम मजला दिसून आलें."

ह्याच दिवशीं रात्रीं नबाब साहेबांस सर टी.माधवराव यांचे घरीं मोठी मेजवानी झाली. ता० २० च्या बंगलोरच्या तारेवरून कळतें कीं तें त्या दिवशीं सकाळीं बंगलोर येथें गेले. तेथें मे. रेसिडंट साहेब व म्हैसूरचे महाराज ह्यांच्या भेटी झाल्या. तेथें सहा दिवस राहून ते पुण्यास जाणार व तेथून अकोला व उमरावतीस जाऊन मग नागपुरास जाणार असें कळतें.

रा. रा. यशवंत महादेव हे तीन महिन्याच्या रजेवर जाणार व त्यांचें स्माल काज कोर्टांतलि काम रा. रा. दामोदर नानाजी यांस देणार असें कळतें.

वर्तमानसार.

टांकसाळ— गेल्या आठवड्यांत मुंबई टांक साळेंत १३,४२,०९९ रुपयांची चांदी शिलक होती यांत आणखी ९,०५,८२७ रुपयांची नवी आली. पैकीं ७,००,१२८ रुपयांचें नाणें पाडून दिलें, व बाकीं २५,४७,७०८ रुपयांची शिलक आहे. याशिवाय १३,७५,८१० रुपयांची खानगी व्यापाऱ्यांची चांदी परीक्षेकरितां येऊन पडलीच आहे.

खजिना— इसवी सन १८८४।८५ सालाबद्दल १४,६६,८९,४५० रुपये हिंदुस्थानांतून रवाना व्हावयाचे. पैकीं ता. १ ली एप्रिल १८८४ पासून ता १७ वी जुलै १८८४ पर्यंत ४,६५,२६,००० रुपये रवाना झाले आहेत. व आतां ३१ मार्च १८८५ पर्यंत १०,०,१६३,४५० इतके पाठवावयाचे राहिले आहेत.

एग्झिबिशन डेप्युटेशन—मुंबई येथील बड्या प्रदर्शनाचे स्पेशल कमिटीचें एक डेप्युटेशन गेल्या शनिवारीं येथून अहमदाबादेकडे रवाना करण्यांत आलें. आज रोजीं तेथील लोकांची मोठी सभा भरणार आहे. ग्यारंटीफंडास आणखी काय मदत होते ती पहावी वरील डेप्युटेशन डा. थामस ब्लेनि, मि. नानाभाई बैरामजी, आणि मि. जान गार्डन या तीन बड्या लोकांचें आहे.

ग्यारंटी फंड—येथें होणाऱ्या जंगी प्रदर्शनाकरीतां जमतां जमतां १२,९१,००० रुपये तर जमले आहेत.

बी बी ॲंड. सी. रेलवे-- सदर रेलवेच्या मालाच्या व्यापाराची दिवसें दिवस पुष्कळ भरभराटी होत चालली आहे. गेल्या १९ साव्या तारखेस संपणाऱ्या आठवड्यांत १,३६,७६० मण माल ज्यास्त आला, व तेणें करून ५५,००६ रुपयांचें उत्पन्न फाजिल झालें.

पदवीदान—आह्मांस लिहिण्यास आनंद वाटतो कीं, कुच बिहारचे महाराज यांस हिंदुस्थान सरकारानें 'हिज हायनेस' आणि "भूप बहादर" असे वंशपरंपरेनें चालणारे किताब दिले. सदरहू सन्मानास महाराज पात्र आहेत हें सांगावयास नकोच.

बर्बरची पच्छेती—बर्बरविषयीं आतां मुळींच शंका राहिली नाहीं. अशी बातमी उठली आहे कीं तेथील १८०० सैन्याच केवळ काटून टाकिली आहे असें नाहीं. परंतु तेथील रहिवाशांची देखील कत्तल करून टाकिली आहे.

हें खरें कीं काय ?-हल्लीं अशी एक गप्प उठली आहे कीं, कोल्हापूरचे महाराजांस उंच प्रतीचें शिक्षण ह्मणून जें कांहीं लोक ह्मणतात, त्या प्रकारचें शिक्षण देण्याकरितां विलायतेस पाठविण्याचा विचार घाटत आहे. अशा ज्या बातम्या उठतात, त्या सहसा खोट्या ठरत नाहींत. इंग्लंड मध्यें असल्या राजपुत्रांना अथवा सरदारांना काय मिळतें, तें बहुतेक लोकांस माहीत आहेच कारण, कांहीं लोकांना जो कांहीं लाभ तेथें झाला आहे त्याचा आह्मास चांगलाच अनुभव आहे. आतां आमच्या दयाळू मायबापांची (सरकारची) या गोष्टीवाण्या राजास विलायतेस धाडण्याची हौसच जर असली तर त्यांच्या हौसेआड अथवा इच्छेआड येण्याची कोणाचीही प्राज्ञा नाहीं परंतु आमच्या पेरांचे इतके लाड नाहीं झाले तरी बापडें चालणार आहेत. इं० प्र०

आह्मांस लिहिण्यास आनंद वाटतो कीं मि· लोकेंद्रनाथ पलीत मि. तारकनाथ पलीत बारिस्टर यांचे चिरंजीव विलायतेंत सिव्हिल सर्व्हिसच्या परिक्षेंत पास होऊन त्यांचा नंबर बराच वर आला आहे. त्यांचें वय अठरा वर्षांचें आहे असें सांगतात.

वायव्य प्रांतांत सन १८८३ सालांत हिंसक जनावरांनीं ३९४ मनुष्यें मारलीं असें समजतें. हा सर्व अनर्थ लोकांजवळ हत्यारें नसल्यामुळें होतो-

गेल्या पांच वर्षांत सरकारें डोंगरावरील हवाशीर ठिकाणीं जाण्यास काय खर्च झाला याची माहिती स्टेटसेक्रेटरी यांणीं मागविली आहे असें समजतें.

कलकत्ता येथील म्युनिसिपालिटींतील सभासद व बंगाल सरकार यांजमध्यें तंटा उत्पन्न होऊन लेफ. गव्हर्नर यांणीं जुलुम व अन्याय करण्याचा प्रकार चालविला आहे. ते कमिशन नेमणार आहेत. शहरांतील कर देणारे लोक काल सभा भरवून हिंदुस्थान सरकाराकडे पाठविणार होते.

मि. फ्रांसिस यांजवर एक्या बाईवर जुलुम केल्यामुळें ती मेली ह्मणून खटला होता तो तिच्या पोटांत अफूचा अंश आहे असें केमिकल अनालैजर यांणीं सांगितल्यावरून त्यांस सोडून दिलें.

ईजिप्टच्या प्रकरणीं ता० २९ रोजीं युरोपांतलि सरकारांच्या मुखत्यारांची सभा झाली; परंतु त्यांत कांहीं नठरतां सभा बरखास्त झाली.

ईजिप्टच्या प्रकरणीं फ्रान्स व इंग्लंड यांच्या विचारांत एकवाक्यता होण्याचा संभव नाहीं याजमुळें निर्णय होण्याची आशा नाहीं. आतां ईजिप्टमध्यें कशी स्थिती आहे व तेथें इंग्लिशांच्या व्यवस्थेविषयीं त्या देशांतील लोकांचें काय ह्मणणें आहे हें गेल्या सोमवारच्या आंग्लोइंडियनगॅझेटमध्यें दिलें आहे. तो लेख वाचण्यासारखा आहे.

रशियांच्या दक्षिणभागांत टोळ धाडीचा मोठा उपद्रव चालला आहे. सु. प.

सिंहस्तांत—लग्नादि शुभकार्य करतां येत नाहींत ह्मणतात, परंतु गुरु सिंह राशिला जेव्हां येतो. तेवढ्या वेळेपुर्तें मात्र लग्नादिकार्यें करितां येत नाहींत. बाकी वेळेंत गोदावरी तीरच्या दक्षिण भागांत शुभकार्यें करण्यास कांहीं हरकत नाहीं — असा निर्णय काढला असून तो पहिल्या पृष्टावर दिल्हा आहे, तिकडे अवश्यकांनीं लक्ष द्यावें. धा० वृ०

कलकत्ता स्टेट्समनवरून असें समजतें कीं, लार्ड रिपन साहेबांचे मागून लार्ड किंबर्ले गव्हरनर जनरल होणार लार्ड रिपन साहेब येत्या आक्टोबरांत सिमल्याहून परत कलकत्यास येणार व लार्ड किंबर्ले एप्रिल नोव्हेंबरचे आरंभीं इंडियांत येणार हें खरें असेल तर आमचे लोकप्रिय लार्ड रिपन साहेब पांचवर्षांचे आंतच परत जातील. स्टेट्समनवरून आणखी असें ही समजतें कीं यापुढें हिंदुस्थानांत जे गव्हरनरजनरल होतील त्यांनां दरवर्षीं चार महिन्यांहुन जास्त दिवस सिमल्यास रहाण्याची परवानगी नाहीं. मुळींच सिमल्यास जाऊंनये असा ठराव होईल तर याहून बरें.

राईट आनरेबल सर लारेन्स पील हे मृत्युसदनास गेले यांचें वय ८५ वर्षांवर होतें. हे जोसेफ पील यांचे चिरंजीव हे १८२१ साली केंब्रिज युनिव्हरसिटीचे बी.ए. व १८२४ सालीं एम. ए. झाले. व नंतर मिडल टेंपलचें बारिस्टरचें काम करूं लागले व १८४०—४२ पर्यंत आडव्होकेट जनरल होते, व १८४२—५५ पर्यंत चीफ जस्टिस होते, व नंतर प्रिव्ही कौन्सिलचे मेंबर झाले होते.

आन. क्रिस्टोदास पाल हे मृत झाल्यामुळें बाबु शिवाळचंद मुकरजी हे हिंदु पेट्रियटचे एडीटर झाले आहेत. व ते हल्लीं वायव्येकडील प्रांतांत मथुरा येथें आहेत.

कलकत्याच्या मेडिकल कालेजांत शिकणाऱ्या मुलींकरतां एक स्वतंत्र शालागृह बांधण्याचा तिकडील सरकारचा विचार आहे.

एडींबरो येथें जुलईच्या पहिल्या तारखेस नानातऱ्हेचीं झाडें व वनस्पती यांचें जंगी प्रदर्शन झालें त्यांत हिंदुस्थानांतून गेलेल्या नमुन्यांचा नंबर पहिला लागला.

सदर्न मराठा रेल्वे कंपनीची सभा थोडे दिवसांपूर्वीं भरली होती, त्यावेळीं तेथें वाचलेल्या रिपोर्टावरून असें कळतें कीं, सदर रेल्वेचा कांहीं भाग ठरलेल्या वेळेपूर्वीं ह्मणजे १८८६ च्या अगोदरच व्यापाराकरितां वगैरे उपयोगांत आणण्यासारखा तयार होईल.

अल्बनीच्या ड्युकेस साहेबांस गेल्या आठवड्यांत पुत्ररत्न झालें असें कळतें.

सर बार्टल फ्रीअर साहेबाचे स्मारक फंडांतून तीस बत्तीस हजार रुपये सदर साहेबांचा पुतळा तयार करण्याकडेस लावून बाकीची सर्व रकम साहेबांच्या कुटुंबास देण्याबद्दल फंडकमेटीनें ठराव केला आहे.

नेटिव्हांना खेळण्यासाठीं कटक येथें एक क्लब होणार आहे. त्यासाठीं एक सभा भरली होती, त्यावेळेस १५ नेटिव्ह गृहस्थांनीं महिन्यास पांच पांच रुपये वर्गणी देण्याची कबूल केली व ६००० रु० देण्याचें वचन दिलें.

इंग्लंडहून असें समजतें कीं वरील ब्रह्मदेशांत पोष्ट स्थापन करणार आहेत.

मशुब्र (सिमला) येथें हवा बदलण्या करितां लेडी रिपन साहेब पुढला महिना रहाणार आहेत.

चीनमध्यें आगगाडीची सुरुवात होणार प्रथम टेस्टिन आणि पेकिन या दोन शहरामध्यें रूळ घालणार.

सालम रायटसमध्यें खोट्या साक्षी दिल्या बद्दल कोइमतूर येथें ज्या लोकांस शिक्षा झाली त्यापैकीं ९ असामींनीं हायकोर्टास अपील केलें आहे. ने० ओ०

वाडी स्टेशनापासून औरंगाबादेपर्यंत ट्रामवे करावी असा निजाम सरकारचा बेत झाल्याचें समजतें.

म्हैसूरच्या महाराजांकरतां विलायतेंहून ८ शिकारी कुत्र्यांच्या जोड्या येऊन दाखल झाल्या आहेत.

बंगलोर तुमकुर रेल्वे पहिल्या तारखेपासून सुरू करावी असा म्हैसूरच्या महाराजांचा विचार आहे.

मुंबईच्या टांकसाळेच्या बागेंत एक लक्षुमण कल्याण नांवाचा मनुष्य बटाटे उकरीत असतां त्यास तेथें १२०० रुपयांच्या दोन रुपेरी लगडी सांपडल्या. ही बातमी पोलिसास कळल्यावर पोलिसानें आणखी थोडीशी जागा उकरली तों आणखी एक लगड सांपडली? कोणी तरी उपद्व्यानें या लगडी पुरून ठेविल्या असतील, पण टांकसाळेंत एवढ्या रकमा दडवतां कशा आल्या?

मि. ग्राहाम नांवचे गृहस्थ हिमालयाचीं शिखरें पाहण्यास निघाले होते. त्यांनीं एक शिखर २४००० फूट उंचीचें उल्लंघन केलें आजपर्यंत त्या पर्वतावर इतक्या उंच कोणीच गेलें नव्हतें.

पु० वै०

नोटीस

रा. रा. नागो वल्लद आपाजी गुरव रहणार अकोले यांस नोटीस देणार रखमाबाई मर्द भिकाजी माहालीन राहणार अकोले इजकडून नोटीस देण्यात येते कीं, आमच्या कांहीं कामा करितां मी तुह्मां पाशीं करजाऊ रुपये ५० पाहिजे आहेत ह्मणून विचारलें तुह्मीं रुपये देतों ह्मणून सांगितलें. आणि ह्या रुपयास आह्मीं दर शेकडा व्याज रुपये तीन प्रमाणें घेईन आणि रुपये देईन त्याप्रमाणें मी आपल्या नडी करितां तीन रुपये ३ शेकडा व्याज देण्यास कबुल आहे. यानंतर तुह्मी सांगितलें कीं, नीतको रुपये कर्जाउ पाहिजेत. त्याचा दस्तारेवज तुह्मी मुलाचे नांवचा आणून द्यावा. ह्मणजे रुपये देतो. त्याप्रमाणें मी दस्तारेवज रुपये ५० चा सदरील व्याजाच्या व एक महिन्याच्या करार चा तारीख २९ माहे जुलई सन १८८४ इसवीचा दस्ताऐवज लिहून आणून दिला व त्याप्रमाणें तुह्मी रुपये न देतां तुह्मी रुपये दिले वगैरे दगलबाजीच्या दबकावण्या सांगतां ह्मणून तुह्मास नोटीशीनें कळवितें कीं, सदरहु दस्तारेवजाचे ५० रुपये आठ दिवसांचे आंत आणून द्यावें न दिल्यास तुह्मी दगलबाजी केल्या बद्दल तुह्मावर कामा चालविलें जाईल तारीख २९ माहे जुलाई सन १८८४ इसवीचा दस्तारेवज जो तुह्मापाशीं आहे तो पोकळ आहे. व त्याज बद्दल आह्मी तुमचे कांहीं देणें लागत नाहीं. व तुह्मीं नोटीशीत लिहील्या प्रमाणें न कराल तर रीती प्रमाणें तजवीज करून ह्या नोटशिचें खर्चा सुद्धा सर्व तऱ्हेची नुकसान तुह्मां पासून भरून घेतली जाईल. कळावें. तारीख १ आगष्ट सन १८८४ ईसवी.

रखमाई मर्द भिकाजी माळीण
राहाणार
आकोले.

हें पत्र अकोला येथें रा० बा० खंडेराव बाळाजी यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XVIII AKOLA MONDAY AUGUST 11 1884 NO 31

वर्ष १८ अकोला सोमवार तारीख ११ माहे आगष्ट सन १८८४ इ० अंक ३१

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत.

	रु०
वर्षाची आगाऊ	६
सहामाही ,,	३
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डांक हांशील.	
वर्षाचे आगाऊ	०१३
सहामाही	०८
साल अखेर	१०८

नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणारे लोकां कडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरूं केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

१० ओळींचे आंत	१
१० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, ,, दुसरे खेपेस	०३

FAITH AND HEALTH

The following well tried medicines are so efficacious that thousands of patients have been perfectly cured by them in a very short time.

SPECIFIC FOR DEBILITY.

A week's use brings the semen to its natural condition, however vitiated may be. It stops nocturnal emissions, thicknes the semen and increases the virile powers. In fact it is a true specific for all sorts of seminal diseases. Price Rs. 5 Postage As. 8.

A RADICAL CURE FOR GONORRHŒA. This powder cures gonorrhœa and gleet of all descriptions. It effects radical cure and there is no fear of relapse. *Price* Rs. 3 Postage As. 4.

CURE FOR IMPOTENCY

Whatever be the cause of impotency whether arising from the abuse or overuse of the genital organs this oil acts as a marvel and restores the natural power in a very short time. Its use causes no pain.

THE BLOOD PURIFIER

The best remedy yet discovered for curing all sorts of the diseases of skin such as ulcers itches, ringworm, whiteness of the skin, piles, syhlis, dulness of the body bitterness of the tongue, quacking of the body, dimness of sight, dryness and weekness occasioned by the use of opium or chandoos and weekness produced by gonorrhœa is ready for sale.

Direction for use are wrapped round the phials Price per bottle *Rs.* 8 packing and postage As. 12.

WONDERFUL PILLS FOR ALL BILIOUS AND ABDOMINAL COMPLINTS.

Costiveness, pain, Tympanitis, side pain, Indigestion, loss of sleep, idleness acidity, looseness of bowtls are removed entirely by the use of these pills. It is a most effectual remedy for *S*pleens and *B*ilious diseases of all sorts. small box *R*s. 2 the large one costs Rs. 3. Postage As. 4.

Directions for use are wrapped round the box

The medicine may be sent by value post.

G. H. Manager's Jawahir eksir Medical *H*all near Machbodri talab *B*enares Price list, post free*a*

पत्रव्यवहार.

ह्या सदरा खालील मजकूर पत्रकर्त्या च्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

मलकापुर

तारीख ८-८-८४.

रा. रा. वऱ्हाड समाचार कर्ते यांस

वि. वि. आजकाल वर्तमान पत्रांस जितका मान आहे तितका इतरांस थोडक्यांनाच आहे. त्यांचें स्वातंत्र्य नष्ट करण्याविषयीं जरी किसेक वेळां कोणीं कोणीं परिश्रम घेतले तरी तें त्यांचें नष्ट न होता उलटी त्यांस बळकटी येत चालली आहे. आपल्या हिंदुस्थान देशाची राज्यव्यवस्था जरी परराज सत्ताक आहे तरी वर्तमान पत्राच्या संबंधानें ती राजप्रजासत्ताक आहे असें ह्मणतां येईल. वर्तमान पत्रांचा विस्तार इतका झाला आहे कीं हरएक जिल्ह्यांतून एकेक दोनदोन देखील पत्रें एके गावीं निघत आहेत. लोकांचीं मतें राजास कळावींत व राजाचे विचार प्रजेस कळावेत हाच जर वर्तमानपत्रांचा उद्देश आहे व राज्यकर्ते जर वर्तमानपत्रांच्या मतांना मान देत आहेत तर प्रत्येक वर्तमान पत्र राजाच्या दरबारीं लोकांकडून नेमिलेल्या वकिलां प्रमाणेंच आहे. वही पद्धत राजकृत नाहीं तरी वस्तुतः ती राजानें मान्य केल्या सारखीच आहे. वास्तवीक पणें जर वर्तमान पत्रांची अशी स्थिती आहे तर यांनीं तीच कायम ठेवून आपला मान राखिला पाहिजे. पण अशीं पत्रें फार थोडींच. आह्मी लोक मत्ताचेच पुरस्कर्ते आहोंत; वर्तमानपत्र चालविण्यांत आमची बिलकुल व्यापार दृष्टी नाहीं. सरकारच्या संबंधानें आह्मी केवळ लोकांचे प्रतिनिधि याचनाऱ्यानें वागूं असें सांगून बाणा बाळगणारे देखील किसेक वेळां आपल्या मत्तविकारांस वश होतात. कित्येकांचा बाणा नेहमीं सरकार विरुद्ध लिहिण्याचा नसतो व किसेक नेहमींच प्रजेस अनुकूळ असे असतात. कित्येकांस कोणत्या प्रसगीं कसें लिहावें हेंच माहित नसतें. एखाद्या कुळाच्या खटल्यांत अपील होत नसतां जसा कोणी अपटिक वकील त्याजकरवीं अपील करवितो व त्यायोगानें त्यास दुप्पट दंड पाडतो त्या प्रमाणें ह्यांची स्थिति होते. कित्येकांची अशी स्थिति असते कीं त्यांचे लिहिण्यांत तारतम्य ह्मणजे भेदाभेद मुळींच नसतो. ते कोकीळ आणि कावळा यांस सारखेंच लेखतात. वर्तमान पत्रकर्ता जर लोकांचा प्रतिनिधी ह्मणविला जातो तर त्याचे आंगीं असला ढोबळ भेदाभेद तरी जाणण्याची शक्ति असली पाहिजे.

एडिटरराव असला भेदाभेद मला आपले कनिष्ट बंधु वैदर्भकार यांचे ठायीं मात्र चांगला दिसून आला. त्यांनीं लोकांचे कांहीं वर्ग आपले मनांत करून ठेविले आहेत असें दिसेत. केव्हां एखाद्या गृहस्थास ते रा.रा. अशी पदवी देतात व एखाद्यास रा. हेंच अक्षर जोडतात. मला हें त्यांचें करणें फार सुयुक्तिक दिसते. राजश्री व राजमान्य राजश्री ह्या पदव्या आपल्या लोकांचे हातीं आपल्या देशाचें राज्य होतें तेव्हां कदाचित प्रथम निघाल्या असाव्यात हल्लींच्या काळाला रा. (राजश्री) हीच पदवी खरोखर फार मोठी आहे. पण आपले पूर्वज वेडगळ त्यांनीं मागून चालत आलेलेच पुढें चालविलें. आपण आतां तो मोडूं ह्मटलें तर ती चाल इतकी दृढ झाली आहे कीं ती आपण आजिबात नाहींशी करूं लागल्यास लोक आपणांस हांसतील. तर आपण आतां एवढें तरी केलें पाहिजे कीं कोणाला नुसते रा. व कोणास रा. रा. असें ह्मटलें पाहिजे व असें केल्यानें आपण कोणाचा उपमर्द करूं किंवा कोणाला टाकून बोलूं असें होणार नाहीं शब्द कोशांत पहा कारण एवढा नियम बांधल्यानें एकाद्या मधुकऱ्यास देखील राजश्री ह्मणण्याची पाळी निरर्थक येणार एडिटर साहेब हे भेदाभेद विवेचन वैदर्भ (वऱ्हाडी) यानें जन्मतःच दाखविलें पण मी जडमति मला हें लवकर समजलें नाहीं. त्याच अवसरांत तुमचे पत्रांत छापून आलें कीं आकोल्यास एक फोटोग्राफर आले आहेत. ह्मणून प्रथम माझा असासमज झाला कीं ज्यांनीं पूर्वीं प्रमाणें रा. मंडळी मध्यें आपली तसबीर काढिली असेल त्यांस रा. व रा. रा. मंडळी मध्यें ज्यांनीं काढिली असेल त्यांस रा. रा. असें हे वऱ्हाडी (वैदर्भ) ह्मणत असतील. पण महाराज, त्यांचे विचार इतके उथळ नव्हत. फोटो ग्राफर निघून गेलो व दुसऱ्या ठिकाणच्या लोकांच्या संबंधानें हो सारखाच प्रतिबंध दिसूं लागला. त्यावरून वैदर्भ कर्त्यानें कांहींतरी ह्या संबंधानें नियम आपणाशीं करून ठेविला आहे असें वाटलें. पण हा नियम पगारावर किंवा हुद्यावर आहे हें त्यांच्या आजवरच्या लिहिण्यावरून कळत नाहीं. शंभर रुपयांवर जे मिळवितात त्यांस रा. रा. ह्मणतात असें मानल्यास एक अंकीं सदाशिव राव विष्णु भागवत यांस रा. रा. लिहिलें होतें. हुद्याप्रमाणें हा भेद केला आहे असें ह्मणावें तर वणीचे पेशकार ह्यांस रा. ह्मटलें आहे. हणमंतराव हे खजिनदार असतांना त्यांस नुसतें रा. ह्मटलें असून मागील अंकीं सबरजिस्टरच्या नात्यानें त्यांस रा. रा. ह्मटलें आहे. बरें खजिनदाराच्या हुद्यापेक्षां सबरजिस्टाराचा अधिक महत्वाचा असें ह्मटलें तर त्याच अंकीं अकोटचे सबरजिस्टार आपाजी बळवंत यांस नुस्तें रा. च लिहिलें आहे. रा. रा. चिंतामणराव आपटे यांचे बढतीविषयीं लिहून त्यांचे जागीं ज्यांची शिफारस केली आहे असें विष्णुपंत यांस रा.च ह्मटलें आहे. वकीलांपैकीं रावजी घनःशाम यांस रा. च लिहून पुढें नुसतें रावजी देखील ह्मटलें आहे ह्याचें कारण त्यांचे भिंतीस चोरीचा माल निघाला ह्मणून कीं काय कोण जाणें? पिसोळकरांचे संबंधानें लिहितांना नांव न लिहितांना देखील रा. लिहिलें आहे हा भेद विद्वत्तेच्या संबंधानें आहे असें ह्मणावें तर बळवंत श्रीपत व सितारामपंत चितळे दोघे ही म्याट्रिक्युलटेड असून एकांस रा. रा. लिहिलें असून दुसऱ्यास नुसतें रा. कां लिहिलें असावें हें नकळे. पत्रकर्तेराव आणखीं अशीं हीं उदाहरणें देतां येतील पण एवढ्यानेंच वैदर्भाचा गोंधळ दिसून येईल. ज्या प्रमाणें एकदां बोबडा मनुष्य आपण स्वतः बोबडें बोलत असतां दुसऱ्यास स्पष्ट बोलावयास सांगतो तसें माझें लिहिणें झालें आहे. पण मी बुध्या तसें केलें आहे कारण जर मी हीं उदाहरणें देतांना रा. किंवा रा. रा. लिहित गेलों असतों तर या पत्रांत सगळा रचर झाला असतां. एडिटरराव तुह्मीं ह्याबद्दल भेद पाळीत नाहीं. सब घोडे बारा टक्के या प्रमाणें करिता तरी तुम्हास आपल्या कनिष्टबंधूचे विचार कळले असतीलच. तरी त्यांचे रा. व रा. रा. ह्या बद्दलचे स्वकल्पित नियम काय आहेत ते कळवाल तर त्या पदव्या मिळविण्याविषयीं लोक उत्साहानें झटतील.

आपला

एक मिस्टर.

नोटीस.

नादारी मुकद्दमा नंबर ११
सन १८८४.

नमुना (जी)

विद्यमान नादारी कोर्टाचे जड्ज्य जिल्हे अकोलें यांचे कोर्टांतून

तमाम लोकांस कळविण्यासाठीं नोटिस देण्यांत येते कीं, गोविंदराव पुरुषोत्तम जात ब्राह्मण राहाणार पिंपळगांव हल्लीं वस्ती जळगांव हा नादारी आहे असा आज तारीख २ माहे आगष्ट सन १८८४ इसवी रोजीं ठराव झाला आहे आणि तारीख १८ माहे आगष्ट सनें १८८४ हा दिवस नादाराचे सावकारांनीं नेमण्याकरतां आणि सावकारांनीं आपल्या तर्फेचा असाइनी नेमून देण्याकरतां व नादारानें आपले सुटके विषयीं दिलेल्या अर्जाचा विचार करण्याकरतां नेमला आहे. नादाराच्या सुटके संबंधी ज्या सावकारांची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनीं त्याबद्दल आठ आण्याच्या ष्टांप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जानें नोटिस द्यावी. त्या नोटीशींत ज्या आधारावरून तक्रार सांगणें असेल ते आणि, त्याबद्दल ज्या साक्षी समन्सें करण्याची इच्छा असेल त्या साक्षीदारांची नावें नमुद करावी. ही नोटिस न जाण्याकरतां नेमलेल्या तारखेच्या निदान तीन दिवस तरी पूर्वीं दाखल केली पाहिजे.

कोर्टांत सावकारांनीं पहाण्या करतां नादारानें दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेविल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदविणें असतील त्यांनीं आठ आण्याच्या ष्टांप कागदावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून त्याजवर अर्जदारानें आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे रहाणार असतील त्यांनीं आठ आण्याचे ष्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरा पुढें तीच्या खरेपणाविषयीं शपथ लिहावी. आणि ती यादी टपालाकडून कोर्टास पाठवावी म्हणजे ते दावे रजिस्टरीं दाखल होतील तारीख २ माहे आगष्ट सन १८८४ इसवी.

(*Signed*) Purshotamrao, E. A

नादारी कोर्टाचे जज्ज.

नोटीस

नादारी मुकद्दमा नंबर १२
सन १८८४.

नमुना (जी)

विद्यमान नादारी कोर्टाचे जड्ज्य जिल्हे अकोलें यांचे कोर्टांत

तमाम लोकांस कळविण्यासाठीं नोटिस देण्यांत येते कीं सोन्या वल्लद बुध्या महार राहणार उंबरखेड तालुके अकोट हा नादारी आहे असा आज तारीख २ माहे आगष्ट सन १८८४ इसवी रोजीं ठराव झाला आहे आणि तारीख १६ माहे आगष्ट सन १८८४ हा दिवस नादाराचे सावकारांनीं नेमण्याकरतां आणि सावकारांनीं आपल्या तर्फेचा आसाईनी नेमून देण्याकरतां व नादारानें आपले सुटकेविषयीं दिलेल्या अर्जाचा विचार करण्याकरतां नेमला आहे.

नादाराच्या सुटकेसंबंधीं ज्या सावकारांची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनीं त्याबद्दल आठ आण्याच्या ष्टांप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जानें नोटीस द्यावी. त्या नोटिसींत ज्या आधारावरून तक्रार सांगणें असेल ते आणि त्याजबद्दल ज्या साक्षीस समन्सें करण्याची इच्छा असेल त्या साक्षीदारांचीं नांवें नमुद करावीं. ही नोटीस नजाण्याकरतां नेमलेल्या तारखेच्या निदान तीन दिवस तरी पूर्वीं दाखल केली पाहिजे.

कोर्टांत सावकारांनीं पाहण्याकरतां नादारानें दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेविल्या आहेत.

ज्यास नादारावर दावे नोंदविणें असतील त्यांनीं आठ आण्याच्या ष्टांप कागदावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी. व ते दावे खरें असल्याबद्दलचा प्रतिज्ञा लेख लिहून त्याजवर अर्जदारानें आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे राहणार असतील. त्यांनीं आठ आण्याचे ष्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एकाद्या जुडिशियल आफिसरापुढें तिच्या खरेपणाविषयीं शपथ लिहावी. आणि ती यादी टपालाकडून कोर्टास पाठवावी म्हणजे ते दावे रजिष्टरीं दाखल होतील. तारीख २ माहे आगष्ट सन १८८४ इसवी.

(*Signed*) Purshotamrao. E. A.C.

नादारी कोर्टाचे जज्य

वऱ्हाडसमाचार

मित्ती श्रावण वद्य १ शके १८०६

हाउस आफ् कामन्सची सिलेक्ट रेलवे कमिटी.

हिंदुस्थानांत वारंवार प्राप्त होणाऱ्या दुष्काळाचे निवारणार्थ ह्या देशांतील दळणवळणाच्या सोयी रेलवेच्या योगानें वाढविण्याविषयींचा विचार करण्याकरितां लंडन येथें थोड्या दिवसांपूर्वीं हाउस आफ् कामन्सची एक सिलेक्ट कमिटी स्थापित झाली होती. तिचें काम तारीख १८ जुलै रोजीं संपून तिचा रिपोर्ट प्रसिद्ध झाला आहे त्यावरून रेलवेचा विस्तार करण्याचा हा कामिटीचा ठराव मोठ्या महत्वाचा आहे हें सांगावयास नको. हिंदुस्थानचा व्यापार वृद्धिंगत व्हावा अशी ज्यांची मनापासून इच्छा आहे व ह्या कमिटीनें ती स्थापन झाल्यापासून जे जे विचार व शोध केले ते ज्यांनीं ऐकिले आहेत त्यांस हा ठराव पाहून खरोखर आनंद वाटणार आहे.

हिंदुस्थान सरकारची अशी सूचना होती कीं निरनिराळ्या तीस रेलवे लायनी मिळून एकंदर तीन हजार आठशें शहाण्णव मैल रेलवे पुढील सहा वर्षांत बांधावी व त्या प्रीत्यर्थ २७७९०००० पौंड खर्चावेत. ह्या अशा रेलवेच्या योगानें देशाचें हित होईल असें कमिटीच्या नजरेस आल्या वरून त्यांनीं हिंदुस्थान सरकारचें म्हणणें मान्य केलें पण एवढी मात्र अट ठेवली आहे कीं त्यासंबंधानें लोकांवर कर बसवूं नयेत. हिंदुस्थान सरकारचा दुसरा असा हेतू होता कीं फ्यामिन फंडा पैकीं २००००० पौंड घेऊन ते रेलवे बांधण्याचे कामा कडे भांडवलाचे रूपानें खर्च न करितां पुढील पांच वर्षांत रेलवें लायनी प्रीत्यर्थ 'लिमिटेड गारंटी कंपन्या' कडून ११०००००० पौंड खर्च करवून ह्या रकमेचें व्याज फेडण्याकडेस त्याचा उपयोग करावा. पण कमिटीनें ही सूचना मान्य केली नाहीं.

कर्जाऊ पैसा घेण्यांचा अधिकार खुद्द स्टेट सेक्रेटरी ह्यांनीं आपणाकडेस ठेविला आहे; कारण असा हीं समय पुढें कदाचित् प्राप्त होईल कीं सरकारच्या मदती शिवाय लोक आपल्या स्वतःच्या हिमतीनें रेलवे बांधण्यास तयार होतील तेव्हां तसें करण्यास त्यांस व्यत्यय न यावा. कमिटीनें असें ठरविलें आहे कीं सर्व मुख्य मुख्य लायनी व त्यां पासून निघणारे सर्व मोठमोठे फाटे रुंद सडकांचें असावेत; आणि ज्या ठिकाणीं व्यापार थोडा आहे तेथें मात्र अरुंद सडका कराव्यात. ज्या ज्या गृहस्थांच्या ह्या कमिटी पुढें साक्षी झाल्या त्यां सर्वांचे ह्या विचारास बहुमत पडलें असें कामटीचे सांगणें आहे. जो पैसा कर्जाऊ घ्यावा लागेल तो होईल तितका हिंदुस्थानांतच जमा करावा असें कमिटीचे विचारास आलें आहे हिंदुस्थानांत 'रुपीलोन' म्हणून जो पैसा कर्जाऊ घेतला जातो तो इंग्लंडांतील 'स्टर्लिंग लोन' हून अगदीं भिन्न नाहीं असें ते समजतात म्हणून त्यांनीं ही वर सांगितलेली शिफारस केली आहे. ग्यारंटीच्या संबंधानें ह्या कमिटीचें असें म्हणणें आहे कीं 'बंगाल व नार्थ वेस्टरन रेल्वे'च्या संबंधानें जी ग्यारंटी दिली आहे ती रास्त आहे कारण त्या रेलवें पासून प्राप्ति लवकर होऊं लागणार. बंगाल सेंट्रल रेलवे मध्यें प्राप्तीची इतकी चांगली आशा नाहीं म्हणून तेथें गारंटी देणें अधीक लाभाचे दिसतें. आणि सदर्न मराठा रेलवेस दिलेली गारंटी गव्हर्मेंट सिक्युरिटी प्रमाणेंच आहे मात्र नफ्याचा एक चतुर्थांश अधिक मिळणार. कमिटिचे विचारास आलें आहे कीं रेलवेच्या संबंधाच्या ग्यारंटी नेहमी स्टर्लिंगमध्यें असाव्यात व एक वर्ष अगाऊ नोटीस देऊन आपलें भांडवल परत मागण्याचें मालकाच्या खुषीवर ठेविलें आहे तें केवळ सर्वदैव तसें नसावें. अमुक एक लाईन व्यापाराच्या सोईं करितां करावयाची आणि अमुक दुष्काळविपत्ति निवारणा करितां करावयाची याचा सूक्ष्म भेद व प्रतिबंध ठेवतां येणार नाहीं. प्रसंगानुसार या दोन हेतूंपैकीं कोणत्या तरी एका हेतुनें एकादी रेलवे केली जाईल. हिंदुस्थान सरकारची अशी सूचना होती कीं तीन हजार च्यारशें बत्तीस मैल लांबीचे चौतीस रेलवेचे फाटे एकंदर २४२५०००० पौंड खर्चानें लोकांनीं सरकारच्या मदती खेरीज करावेत तीस कमिटीचें पूर्ण अनुमोदन पडलें आहे.

याप्रमाणें ह्या पुष्कळ दिवसां पासून घाटत असलेल्या विषयाचा निकाल झाला, व तो चांगला झाला असें म्हटलें पाहिजे. ह्या मंजूर झालेल्या फाट्यांपैकीं आमच्या वऱ्हाडच्या संबंधाचे दोन आहेत. एक हैदराबाद चांदा रेलवे व दुसरी इंगोली अकोला रेलवे पहिलीचें काम तर येत्या सप्टेंबर महिन्यांत सुरूं होणार पण दुसरीची अद्याप सर्व्हेच होणें आहे. शिवाय तेथें ट्रामवे होणार कीं रेलवे होणार याचाही पुरता खुलासा कळत नाहीं. आम्हास असें वाटतें कीं येथेंही रेलवेच व्हावी; कारण ट्रामवे करण्याच्या इरादानें आतां कच्ची सडक केली तर पुढें रेलवे करणें वाटल्यास दुबार खर्च पडेल. ट्रामवे करितां घोड्यांचे वगैरे एस्टाब्लिशमेंट बरेंच ठेवावें लागेलच सडेवा वगैरे खर्च दोहोंसही सारखाच लागणार आहे. तरी प्रथमच रेलवे केली असतां विशेष फायदा होणार आहे. ह्या रेलवेनें मोंगलाई मधील व्यापारास चांगलें उत्तेजन येईल.

इंडियन कालरा कमिशन.

असें कळण्यांत आलें आहे कीं हिंदुस्थानसरकार एक स्पेशल कालरा कमिशन नेमणार आहेत. त्यांत डा. कानिंगह्याम कलकत्ता मेडिकल कालेजांमधील प्रोफेसर व सरजन जनरल जे. एम. कानिंगह्याम गव्हरनर जनरल बरोबाचे स्यानिटरी कमिशनर ह्या उभयतांची नेमणूक होणार आहे. ह्या कमिशनचा हेतु कालरा उद्भवण्याचीं कारणें शोधून काढण्याचा व तो रोग स्पर्शजन्य आहे कीं काय हें पाहण्याचा आहे. हें कमिशन कधीं नेमिलें जाणार व त्यांतील मंडळी ह्या दुष्ट रोगाच्या कारणांचे शोधार्थ कोठकोठें फिरणार या विषयीं खुलासा बाहेर पडला नाहीं तरी ह्या कमिशनच्या प्रयत्नास यश येवो अशी ईश्वरापाशीं प्रार्थना करून ह्या विषयाच्या संबंधानें चार शब्द लिहितों.

ह्या रोगाचें प्राबल्य अलिकडे इतकें माजलें आहे कीं ज्याप्रमाणें हिवाळा पावसाळा वगैरे ऋतु नियमित येतात त्याप्रमाणें हा रोग बहुधा नियमितपणें नियमित ठिकाणीं थोडाबहुत दृष्टीस पडतो. एकादे वर्षीं ह्या रोगाचा उद्भव मुळींच झाला नाहीं असें दिसून येत नाहीं. हा रोग हिंदुस्थानात नवीनच आला आहे असें ही म्हणतां येत नाहीं कारण प्राचीन संस्कृत ग्रंथावरून स्पष्ट दिसून येतें कीं त्यांत विषूचिका म्हणून जो रोग सांगितला आहे त्याचींव कालऱ्याचीं लक्षणें एकच आहेत. कांहीं वर्षांपासून ह्या रोगाचा प्रादुर्भाव विशेष कां झाला आहे ह्याचे कारणाचा पत्ता महान् महान् वैद्यशास्त्रज्ञांस अद्याप लागला नाहीं असेंच म्हटलें पाहिजे कारण जर त्याचीं कारणें कळलीं असतीं तर त्यांवर उपाय ही सांपडलेच असते. ज्या अर्थीं ह्या दुष्ट रोगानें आपल्या देशांत कायमचें ठाणें घातलें आहे त्या अर्थीं तें उठविण्याचा आपण प्रयत्न केला पाहिजे. परंतु आपलें वैद्यशास्त्र तितकें प्रज्वलित कोठें आहे! जे कोणी जाणते म्हणण्यासारखे आहेत त्यांस ह्या कामीं खटपट करण्यास साधन पैसा नाहीं. या रोगाचें कारण शोधून काढण्याविषयीं इंग्लिश सरकारचे आज पुष्कळ दिवसापासून श्रम चालू आहेत पण त्यांत त्यास मुळींच यश

rate of 6-25 per cent [one anna in the rupee] shall be allowed to licensed Sub—Post-masters on purchase by them of not less than 5 Rupees' worth at one time of such stamps.

Colonel D. W Laughton officiating Deputy Commissioner, Basim District has been granted privilege leave for two months and a half, with effect from 1st September 1884, or from such date as he may avail himself of it.

During his absence Mr H B Knowlys Assistant Commissioner, 1st Class, and at present officiating as Deputy Commissioner of Ellichpur, will officiate as Deputy Commissioner, Basim.

EPITOME OF NEWS

MR. F. T. ATKINS of the Ilbert Bill fame has arrived in India and resumed his duties as General Secretary to the United Railway and Government Securities' Association.

SOME idea of the business done in raising sweet scented flowers for their perfume alone, may be gathered from the fact that Europe and British India alone, consume about 150,000 gallons of perfumes annually.

The Athenœum says:—" A meeting of believers in the theory of the Baconian authorship of the Shakspeare plays was to be held on the 15th of July at the residence in Kensington of a distinguished writer on the subject. Representatives of the craze from France, Australia, and America are expected to be present at this meeting, which will be the first ever held in support of the view."

MISS MARY CLARA DAWES has just attained the degree of Master of Arts in the London University. This is the first time that a lady has attained so high a degree in England. Miss Dawes is placed fourth in the list of the Masters of Arts of the year who have taken the degree in the first branch of examination—that is, of classics, with ancient and modern history. The two other branches are mathematics with natural philosophy and political economy. Fifty ladies have obtained the degree of Bachelor of Arts, three that of Bachelor of Medicine, and eight the degree of Bachelor of Science.

The Statesman says:—"We understand that the Maharajah Dhuleep Singh, with the permission of the India Office, has had a professional accountant and a solicitor employed for the last three or four months in searching the records at Lahore (and we suppose Calcutta), as to his family estates as heir of the old Lion of the Punjab, and the personal property confiscated by Lord Dalhousie in 1849. The information is, we believe, on its way home or ready to be sent. The Maharajah is determined to return to India, and on his return will publicly re-embrace, we are assured, the religion of his ancestors! He has sent, we are told, to Punjab for a grunth [the Sikh Bible] and a guru to inter-pret it, and to instruct him in the Sikh faith."

वऱ्हाड

हवामान —पाऊसनकोसा झाला होता व या आठवड्यांत अगदीं पडला नाहीं यामुळें मोठी बहार झाली. हवा स्वच्छ आहे व रोगराई कांहीं ह्मणण्या सारखी नाहीं.

नबाब मुनीरउद्दवला बहादूर सर फ्रेड्रिक रार्बर्टस यांचे आमंत्रणावरून तारीख १ रोजीं सायंकाळीं बंगलोराहून उटकमंड येथें गेल्याचें कळतें. ते तेथें एक आठवडाभर राहणार यावरून त्यांचें वऱ्हाडांत येणें त्या मानानें लांबेल असें वाटतें.

नबाब मुनिरुद्दवल्ला साहेब हे पूर्वसंकेता, प्रमाणें आटवे तारखेस येथें यावयाचे ह्मणून रेव्हिन्यू कमिशनर साहेब उममरावतीहून आले होतेते नबाब साहेबाचें येणें चारआठ दिवस लांबणीवर पडलें ह्मणून पुन्हा परत गेले.

उमरावतीचे डेपुटी कमिशनर मे. बुलक साहेब हे रजेवरुन परत आले व त्यांनीं गेल्या आठवड्यांत कर्नल ग्रांट साहेब यांजकडून आपले कामाचा चार्ज घेतला.

मि. एदलजी बेमजी दस्तुर हे गेल्या आठवड्यांत जळगांवांत गेले. व मि. आर्देसर दिनशाजी विनाय हे जळगांवाहून आले.

रा. रा. जी. सुबरायलु नायुडु उमरावती येथील कमिशनरच्या कचेरींतील क्लार्क यांस कमिशनर साहेबांच्या शिफारशीवरून हैदराबादेस फर्स्ट असिस्टंट रेसिडेंट साहेब यांच्या कचेरींत क्लार्क आफ धि कोर्ट नेमिल्यावरुन ते आपल्या कामावर रूजूं होण्याकरितां गेल्या मंगळवारीं उमरावतींहून रवाना झाले. दोन तीन बड्या बड्या गृहस्थांनीं ही जागा मिळविण्याकरितां मोठी खटपट केली असतां ही फर्स्ट असिष्टंट रेसिडेंट साहेबांनीं त्यांनाच निवडण्याचें मुख्य कारण कमिशनर साहेबांचा ह्यांच्या विषयींचा चांगला अभिप्राय आणि ह्यांची दोन चार देश भाषांत पारंगतता हीं होत. मि. सुबरायलु हे आपल्या परोपकारी व मनमिळाऊ स्वभावामुळें सरकारी लहान मोठ्या नेटिव्ह कामगारांत जितके प्रिय झाले होते तितका लोकप्रिय उमरावती शहरांत गेल्या आठ दहा वर्षांत कोणी झालेला आमच्या ऐकिवांत नाहीं. सुबरावजी यांस स्वभावतः आत्मश्लाघा आवडत नसे ह्मणूनच त्यांच्या हातून जरी इतकी लोक सेवा होई तरी ही त्यांचे "अया साहिब" किंवा त्या सारखें दुसरे साहेबांत नांव पडलें नाहीं. नाहींतर ह्या लोकप्रिय "सुबरावाला" अयासाहेब किंवा रावसाहेबासारख्या "पोकळ" किताबाचें ओझें केव्हां पासूनच वागवावें लागतें. हे उमरावतीहून रवाना झाले त्यावेळीं ह्यांना पोंचविण्याकरितां आलेल्या मित्रमंडळीची स्टेशनावर बरीच गर्दी झाली होती. तात्पर्य हें कीं कोणीही मनुष्य कोणत्याही स्थितींत असला तरी आपल्या सद्गुणांच्या मुळें तो किती लोकप्रिय व लोकोपयोगी होईल हें सुबरावांनीं उमरावतींत संपादिलेल्या लोकप्रियते वरून चांगलें कळून येण्यासारखें आहे.

मि. सुबराव यांच्या जागीं मि. अलबर्ट साहेब यांस व मि. आलबर्टच्या जागीं रा.रा. रामचंद्र बापूजी पतकी यांस, व त्यांच्या कामावर रा.रा. विठ्ठल नारायण यांस नेमल्याचें कळतें. या वर्गावर्गींत रिकामी झालेली शेवटची ३०रु०ची जागा अद्याप भरावयाची आहे.

डा.लिटल स्यानिटरी कमिशनर साहेब यांस ता.४ आगष्ट अथवा रजेवर जातील त्या तारखे पासून तीनमहिन्यांची हक्काची रजा मिळाली.

डा. लिटल यांच्या रजेंत उमरावतीचे सिव्हिल सर्जन डा. ह्युमसाहेब स्यानिटरी कमिशनरचें काम पहातील व आकोल्याचे सिव्हील सर्जन डा रो हे उमरावतीचे सिव्हील सर्जनचें काम पहातील परंतु डा. रो. उमरावतीस जाई पर्यंत डा.ह्युमसाहेब हे दोन्ही कामें पाहतील.

वाशीमचे अकि.डे क.कर्नल लाटनसाहेब यांस ता.१ सप्टेंबर पासून अथवा घेतील त्या तारखे पासून अडीच महिन्याची रजा मिळाली. व हल्लीचे इलिचपूरचे अकि. डे. क. नवर्लीस साहेब हे त्यांचें काम पाहतील.

मि. सी. भीमराव सु.अ.क. थर्डक्लास यांस पहिले रजेस लागून आणखी तीनमहिन्यांची सिकसरटिफिकीटावर रजा मिळाली.

मि. यार मंहमद खान सु. अ. क. थर्ड क्लास यांस ह्यांचे पहिले रजेस लागून सिकसरटिफिकोटावर आणखी तीन महिन्यांची रजा मिळाली.

गेल्या अंकीं जाहिर केल्या प्रमाणें परवां रात्रीं येथील पूर्णचंद्रोदय सांगलीकर नाटककार मंडळींनीं पारिजातक व भीमासूवध करून शेवटीं कसरतीचा खेळ केला त्या दिवशीं सर्व थिएटर प्रेक्षक मंडळींनीं गजबजून गेलें होतें व पुष्कळ गृहस्थ जागा नसल्यामुळें परत गेले. नाटकभाग व सीन वगैरे चांगले झाले. कसरत युरोपिअन धर्तीवर असून फारच उत्तम झाली. आमच्या पाहण्यांत नाटककार मंडळींत अशी कसरत प्रथमतःच आली. यांची कसरत करण्याची शैली खरोखर तारीफ करण्या लायक आहे, आणि त्यांत विशेषेंकरून या नाटकाचे म्यानेजर रा. रा. कृष्णाजी नागेश भाटवडेकर यांनीं हा खेळ मोठ्या मेहनतीनें बसविला व तो सर्वांस फारफार पसंत पडला हें त्यांस मोठें भूषण आहे.

रा.रा. गोपाळ गणेश हेडमास्तर इं. म. स्कूल पिंपळगांव राजा यांस येथील डिस्पेन्सरी कमेटीचे मेंबर नेमिलें.

नोटीस

मी. अबदुल रहीमान वल्लद बाबाभाई मेमीन राहणार बाळापुर यास खालीं सही करणार इजकडून नोटिस देण्यांत येतें कीं तुमच्याशीं माझें लग्न होऊन सुमारें ७ वर्षें झालीं. लग्न झाल्या पासून चार वर्षें तुह्मी माझें सासर माहेर च्यार चांगल्या गृहस्थां प्रमाणें केलें पुढें मी आपल्या बापाच्या घरीं असतांनां तुह्मी विना कारण निशा करून मजला मारहाण केली ह्मणून मी निघुन आलें त्या नंतर माझ्या भावानें व बापानें च्यार गोष्टी सांगितल्याव मजला घरीं घेऊन जाण्यास सांगितलें परंतु तुह्मी घेऊन गेला नाहीं. नंतर माझ्या बापानें व भावानें यासीनचौधरी राहणार बाळापूर याचे मार्फतानें तुह्मास फार समजून सांगितलें परंतु तुह्मी आजपर्यंत कांहीं ऐकलें नाहीं. आजपावेतों मी लोकांचे पासून तुमचे नांवावर कर्ज काढून ३ वर्षें निर्वाह करीत आहें. याजकरितां तुह्मांस नोटीस देऊन असें कळवितें कीं हीनोटीस पावल्यापासून १५ दिवसांचे आंत मी जें कर्ज आज तीन वर्षें काढून निर्वाह केला ते रुपये एकंदर २१६ पोटा पाण्याचे हें देऊन मजला घेऊन जावें. नहोईल तरसदरहू पोटगीचे रू० २१६ व लग्नाचा खर्च रू० १०० व ह्या नोटीसीचा खर्च असें मिळून सर्व रकमेचा दावा कोर्टांत करून सर्व झालेली नुकसान व पुढें जो खर्च निकाल होई तो पर्यंत होईल तो सर्व भरून घेतला जाईल. व मजवर तुमचा कोणचेही प्रकारचा हक्क राहणार नाहीं व मी दुसरा घरठाव करीन हें आपल्यास कळावें तारीख ९-८-८४ इसवी.

सहीची निंशाणी बांगडी अशत्री
मर्द अबदुल रहिमान इच्या
हातची असे.

वर्तमानसार.

आलें नाहीं असें ह्मटलें तरी चालेल; तरी त्यांचे प्रयत्न सुरूंच आहेत इतकेंही असून नेटिव डाक्टरांनीं थोड्या बहुत प्रयासांनीं जीं निरनिराळीं औषधें शोधून काढिलीं आहेत तीं परिणामीं अधिक चांगलीं होतात असें बहुयेकांच्या अनुभवास आलें आहे. आपल्या लोकांच्या वैद्यक्रियाज्ञानाच्या सांप्रतच्या स्थिती वरून त्यांस या अघटित रोगाचा थांग लागेल असें जरी खात्रीनें वाटत नाहीं तरी त्यांत राजाश्रय मिळाला असतां व त्यांनीं दृढ निश्चय धरिला असतां त्यांना यश येईल.

एशियाच्या ह्या भागांतील हा रोग इतका खरतड आहे कीं युरोपांत याचा मोठा दरारा आहे. थोड्या दिवसां पूर्वीं फ्रान्स देशांत टुलोन येथें हा रोग उद्भवला होता तेव्हां तेथील लोकांची मोठी त्रेधा होऊन गेली होती. बहुधा सर्व गांव ओस पडण्याच्या बेतांत आलें होतें. इकडील बंदरा वरून जीं जाहाजें तिकडेस व्यापाराच्या निमित्तानें जातात त्यां वरून हा रोग तिकडेस नेला जातो अशी कल्पना आहे. यामुळें तिकडील लोकांसही ह्याचा शोध करणें सारखेंच जरूरीचें झालें आहे.

थोडक्याच दिवसां पूर्वीं जर्मनी देशाहून एक कमिशन ह्या रोगाचे कारणाचे शोधार्थ आलें होतें. त्या मधील प्रमुख डाक्टर कोच यांनीं आपला अभिप्राय प्रसिद्ध केला आहे तो असा कीं मनुष्याचे पोटांत एक प्रकारचे प्राणी अन्नांतून, पाण्यांतून, अगर हवेच्या द्वारानें नातात व तेथें त्यांची संख्या वाढून ते त्या मनुष्याच्या मरणास कारण होतात. हा रोग झाल्यावर चुन्याचा अर्क वगैरे दिला तर त्या पासून हे प्राणी मरतात व याचा अनुभव जनावरांवर त्यांनीं करून पाहिला. डा. कोच यांचें ह्मणणें कीं हे प्राणी पोटांतच उद्भवतांत असें नाहीं. तलावाच्या वगैरे साधारण घाणेरड्या पाण्यापासून या प्राण्यांची उत्पत्ति असून ज्या ठिकाणीं पाण्याची दुर्मिळता होते तेथेंच हे प्राणी उद्भवतात. डा. कोच यांचें ह्मणणें नेटिव डाक्टरांच्या मताशीं जुळतें. नेटिव वैद्यांचें ही मत असेंच आहे कीं रोग्याच्या पोटांत एक सुई सारखा किडा उत्पन्न होतो. परंतु ह्या शास्त्राच्या गोष्टी प्रचारांत अगदीं उलट दिसतात. जेथें घाणेरडें पाणी असतें तेथें हा रोग केव्हां केव्हां मुळींच दृष्टीस पडत नाहीं व ज्या ठिकाणीं उत्तम प्रकारकाचें पाणी असतें तेथें तो उद्भवतो. यावरून डा. कोच यांचें ह्मणणें जरी खरें आहे तरी सर्वथैव खरें मानवत नाहीं. हा रोग एके ठिकाणाहून दुसरे ठिकाणीं जातो याबद्दल मतभेद आहे व ह्या मता विरुद्ध डा. कानिंगह्याम हल्लींचे सरजन जनरल यांचें मत आहे. ज्याप्रमाणें एकादी समुद्राची लाट दुरून वाहत येते तद्वत एकादी वायुची लाट हा रोग घेऊन येते असें दिसतें व हा रोग क्रमाक्रमानें मुक्काम करित येणाऱ्या प्रवाशांप्रमाणें एके ठिकाणाहून दुसरे ठिकाणीं जातांना दिसतो. जें औषध एका मनुष्यास उपयोगी व गुणावह होतें त्याचे योगानें दुसऱ्यास कांहींच आराम वाटत नाहीं. अशा ह्या अनिश्चित स्थितीवरून कोणास कांहीं तरी अनुमान सांपडलें आहे असें ह्मणवत नाहीं. तथापि ही गोष्ट मानवी शक्तीच्या बाहेर आहे असें ही ह्मणता येत नाहीं. जरी अतांच शोध लागला नाहीं तरी कालगतीनें लागेल. मात्र आपले प्रयत्न सुरूंच असले पाहिजेत. कारण जीवित्व संरक्षण करणें ही प्रथम गोष्ट आहे ह्मणून ह्या कामीं आपलें लक्ष्य अगोदर गेलें पाहिजे. आरोग्य रक्षणाच्या सोयी जरी अधिकाधिक होत चालल्या आहेत तरी आपल्या पूर्वजांचे अंगीं जितकी शक्ति होती तितकी आपले अंगीं नाहीं. व उत्तरोत्तर नवीन रोग उद्भवत आहेत ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. हा विषय आज हातीं घेतल्यानें लोकांचे मनांत भीति उत्पन्न केल्यासारखें होतें पण कालरा कमिशनची नेमणूक व डा. कोच यांचे अभिप्राय हीं प्रसिद्ध झाल्यामुळें आतांच ह्या संबंधीं लिहिणें मार्गाचेंच झालें.

The Berar Samachar

MONDAY AUGUST, 11, 1884.

KESHAVA CHANDRA SEN.

We have much pleasure in publishing the following lecture delivered by a graduate at Madras.

GENTLEMEN,- I wish at the outset to explain that in the address which I submit to your kind indulgence to-day on the life and labours of Keshava Chandra Sen, I claim little originality. *I* have long and sincerely admired *the* man and entertained the opinion that he was one of those rare souls who, in the consciousness that they are consecrated in divine wisdom to fulfil a high mission on earth, disdain to trim their sails to the passing breeze and cheerfully sacrifice alike riches, popular applause, the favour of the great and the powerful if only they could advance in their day the interests of *t*ruth and the welfare of mankind. *A* genuine enthusiasm, therefore, for the man is my only claim *to* appear before you.

Gentlemen, our information regarding Keshava's biography is very scanty indeed. Keshava's life has still to be written, and I hope it will be written. Our literature is notoriously barren of biographical memoirs. The great men of a country are its permanent possessions; the noble and precious heritage of their lives, the record of their passage through the world, with its triumphs and its struggles, with its joys and its sorrows, its lights and its shades should be transmitted to instruct and delight the remotest generations of posterity. Keshava was born towards the close of the year 1838. He very early lost his father; and the care of his boyhood devolved on his widowed mother. *She* was in many respects a very remarkable woman one of *that* class whose living influence, after moulding the characters of individuals, affects through them *the* welfare, not only of communities, but *of* mankind at large. Koshava's nature under his mother's auspices is stated to have left a remarkable impress on his habits of life and his religious views. As a member of the Vaidya *caste*, he was not prohibited from the eating of flesh; but his mother's *strict* observence of the rigid asceticism incidental to the life of a widow was to him a worthy example to follow, and he never once swerved from his resolution to live and die a vegetarian. In his last days, when he was visibly sinking under the increasing pressure of his infirmities, when the hand of death was literally upon him, even then he could not be prevailed on at the importunate solicitations of his dearest friends and of his medical advisers to strengthen his system by taking animal food. *A*nd one of the cardinal points of his religious creed was that for a man to secure regeneration it was neccessary "he must destroy his carnal nature, he must be dead to *t*he senses, to self and to the world." *A*s a boy, Keshava was distinguished over his fellows by the natural superiority of his intellect; and it *is* stated that he was remarkable for the ingenuity which he displayed in devising entirely new games and sports. He also exercised a rare fascination over the minds of his youthful contemporaries. They were ever ready to do and dare everything for him to be entirely under his lead in all matters. Keshava, in fact, was a born prince of men, one appointed to rule and to command obedience We all know how in later years men of mature years and sound judgment, entranced by the magic of his voice and dominated by his powerful intellect, became ardent missionaries of *the* faith he propagated, penetrating distant lands and enduring manifold trials and troubles in their proselytising enthusiasm. *N*o wonder, then, that he exercised such unwonted sway over the companions of his yo*u*th He formed from their ranks a company of actors, and he is said to have produced an excellent impression as an actor. But his influence over his companious was not limited *to* avocations like *t*hese. He organised them into an association for lecturing and debating purposes and for promoting union and good fellowship. The *A*ssociation was named the Good Will Fraternity, and it was at its meetings that he made his earliest efforts as a speaker and practised himself in the arts and turns and triumphs of debate. The mention of the name, Fraternity, brings into my mind all *t*hat has come to my knowledge of the organisation similarly named, in whose ceremonial of today I find however unworthily, my place and I am glad to say that everything I have heard and known is to its credit, that it has done much good work during its existence, that the greatest cordiality and good will prevails among its members and that they have rendered considerable mutual help in moral and mental advancement *A*nd I hope that they will go forth from their ranks some who are destined to *t*read in, however humble a manner in Keshava's footsteps and to promote the moral and mental development of our race and to bring profit and prosperity to this country Keshava had entered on a very extensive course of s*t*udy embracing mainly works on philosophy, *R*eligion and Morality. He was a profound student of Psychology and in after years greatly appreciated its religious importance. The study of ethical philosophy in its theoret*i*cal, practical and historical aspects was his especial delight. He also acquired a thorough knowledge of the chief religious systems of the civilised world; he was especially master of the teachings of our great progenitors the holy *A*ryan sages of antiquity, and of the Bible, the Talmud and the Koran. His knowledge of the Bible, I may say, was rivalled, or rather surpassed by but few even among the great dignitaries of the English Church and when during his English visit he had to address sermons and speeches to large *E*nglish audiences, often partaking of the character of a devotional congregation he equally surprised and delighted them by his interpretations and expositions of *B*iblical texts. Under these and other influences, Kashava's mind was rapidly maturing; his experience of men and things was daily expanding. He returned his essentially critical intellect to reflect on the great problems of life and mind. He was beset by doubt and distraction. The vulgar and degraded superstitions which pass for religion with ordinary *H*indoos of whatever caste cannot be expected to satisfy *t*he demands of intelligent inquiry Fatalism and fetishism can find no place in an educated mind struggling for emanicipation and enlightenment *K*ashava's struggles of mind were very protracted and very painful. At last however, he came across a small work in which were explained the cardinal principles of Brahmoism and that set his doubts and difficulties at rest and determined at once and for ever the caste and colour of his future *l*ife He soon after joined *t*he Brahmo Samaj·

(To be continued)

Appointment- Mr G. Subrayal Nayadu, the popular Subrao of *A*mraoti, having been appointed the Clerk of *t*he 1st Assistant Resident's Court at Hyderabad proceeded to join his appointment last week. *A* number of his friends had assembled at the Amraoti Railway Station to bid him farewell

EXTRACT FROM HYDERABAD RESIDENCY ORDER.

Mr C *B*him Rao, Supernumerary Assistant Commissioner, 3rd class, has been granted a further extension of eave on medical certificate for three months, in continuation of his former leave

The *R*esident is p*l*eased to appoin Gopal Ganesh, *H*ead Master of the Anglo-Vernacular school at Pimpal—gaon Raja, in the Buldana District, to be a member of the Dispensary Com—mittee *at* that *place*, *vice* Govind Narain transferred.

Surgeon C. Little, M. D. Sanitary Commissioner, has been ganted privilege *l*eave for three mouths, with effect from 4th August, or from such dat eas he may avail himse*l*f of it.

During his absence Surgeon T. Hume, *M*. B, Civil Surgeon, Amraoti, is appointed to officiate as Sanitary Commissioner and he wi*ll* continue to perform the duties of his own office in addition, until he is re*l*ieved by Doctor Roe, from Akola, who wi*ll* then officiate as Civil Surgeon at Amraoti.

Mr. Yar Mahomed Khan, Supernumerary *A*ssistant Cōmmissioner of the 3rd *C*lass has been granted an extension of leave on medical certificate for three months, in continuation of his leave.

The Resident is pleased to direct that, in respect to one - anna receipt stamps, discount at th

लाहोर म्युनिसिपालिटीच्या प्रेसिडेन्टच्या जागीं सरकारी चाकरींत नसणाऱ्या व इंग्रजी न येणाऱ्या अशा एका नेटिवाची नेमणूक झाली आहे असें समजतें. ठाण्याच्या आणि मुंबई इलाख्यांतील इतर ठिकाणच्या लोकांनीं आणि मुंबईसरकारानें ही गोष्ट ध्यानांत ठेवावी.

विलायतेंस मेबरी येथें ओरिएन्टल युनिवर्सिटी [हिंदुस्थानी विद्यालय] मोठ्या थाटानें सुरूं झाली व त्यांत विद्याभ्यास करण्याकरतां कित्येक हिंदु व मुसलमान विद्यार्थीही हजर झाले. हिंदुस्थान व हिंदुस्थानांतील लोक यांच्या करतां ह्मणून असले उद्योग विलायतेंस नेहमी नवे नवे सुरूं असतात व त्यांचाकरतां हिंदुस्थानांतील लोक व राजेरजवाडे यांच्याकडून वर्गणीच्या रूपानें वारंवार पैसेही उपटले जातात, पण हिंदुस्थान व हिंदुस्थानचे लोक यांस त्यांचा मोबदला काय मिळतो हें मात्र कोठें कांहीं दिसत नाहीं व त्याकरतां असले प्रकार पुढें आले ह्मणजे हिंदुस्थानच्या भाबड्या लोकांस नादीं लावण्याच्या आणि त्यांच्या तोंडावर हात फिरवून निघेल तितकी हिंदुस्थानची संपती विलायतेस नेण्याच्या इंग्रजलोकांच्या या युक्त्या आहेत असे आतां लोकांचे उद्गार निघूं लागले आहेत.

विलायतच्या इंडिया आफिसानें गाड्यांचे आंस तयार करण्याचा मक्ता एका परमुलकी व्यापारास दिल्यानें विलायतच्या लोकांत मोठी चळवळ झाली आहे. एक मुलकी व्यापारास दिल्यानें त्याच्या विलायतचें जें थोडेसें नुकसान होतें त्याबद्दल जर विलायतच्या लोकांस इतकें वाईट वाटत आहे तर हिंदुस्थानांत अतिशहत सर्व प्रकारचें जंगल असतां हिंदुस्थानांतील कामाकरतां लागणारे पिकास पावड्यांचे दांडेही विलायतेहून येत असल्यामुळें हिंदुस्थानचें किती नुकसान होत असेल व त्याकरतां हिंदुस्थानच्या लोकांनीं किती कुरकूर करावी? या बाबतींत हिंदुस्थानचें जरी नुकसान होत आहे तरी इंग्लंडचें हित होत असल्यामुळें त्याकडे लक्षच द्यावयाचें नाहीं कीं काय? हिंदुस्थानचें इंजनेरीखातें आह्मास रस्ते व पूल देतें व त्यामुळें पादचारी प्रवाशांस मोठें सुख होतें हें खरें, पण त्याकरतां आह्मांस प्रत्येक तीन तीन कोसांवर सडकेबद्दल आणि प्रत्येक पुलावर पुलाबद्दल मोठाल्या रकमा कराच्या रूपानें द्याव्या लागत असून त्यांची जी फार मोठी रकम जमते त्यांपैकीं बराच मोठा अंश सालोसाल पावडीं, पिकासें, त्यांचे दांडे, वगैरे हत्यारें आणण्याकरतां आणि पुलांची बहुतेक रकम लोखंडी पूल तयार करून आणण्याकरतां विलायतेसच जात असते व त्यामुळें आमचें जें अति मोठें नुकसान होत आहे तसें जर इंग्लंडचें नुकसान होऊं लागलें तर इंग्लंडच्या लोकांस काय वाटेल याचा त्यांणींच विचार करावा आणि हिंदुस्थानच्या संपत्तीची चाललेली लूट कांहीं अंशीं तरी कमी करावी.

लार्ड रीपनच्या मागून लार्ड डफरीन हे गव्हरनर जनरल होणार असें सांगतात.

लढाईच्या खर्चाबद्दल फ्रान्सास पन्नास लाख चिनी नाणें देण्याचें चीनानें कबूल केलें.

कंदाहारचा दस्तुरी मक्तेदार सालेम खान यांस देहांत शिक्षा केली. अयुबखानाशीं संगन मत केल्याबद्दल हीरातचा सरदार मुनीनखान यास कात्रूलास आणून तुरुंगांत टाकलें.

आस्त्रियाच्या लष्करी लोकांत आत्महत्या करून घेण्याचा प्रकार अलीकडे अधिक होत चालला आहे असें सांगतात. १८६९ पासून १८७८ पर्यंत त्या देशांतील लष्करीपैकीं २९३६ लोकांनीं आत्महत्या करून घेतली. ह्मणजे दरसाल सुमारें २९३ लोक आत्महत्या करून घेतात असें होतें. अ० द०

लिहिण्यास दुःख वाटतें कीं, या शहरांतील प्रसिद्ध बुकसेलर रा. रा. आत्माराम सगुण यांस ता. ३ अगष्ट रोजीं दोन प्रहरीं २ वाजतां देवाज्ञा झाली. ही बातमी कळतांच काळकादेवीच्या रस्त्यावरील कित्येक बुकसेलरांनीं आपली दुकानें बंद करून मृताबद्दल आपला सन्मान प्रदर्शित केला.

महाराज दीलिपसिंग हिंदुस्थानास येणार व आमला पूर्वींचा शीक लोकांचा धर्म स्वीकारणार आहेत असें स्टेटस्मन कर्ते ह्मणतात.

अमेरिकेमध्यें सर्वांस शिक्षण मिळालेंच पाहिजे असा ठराव असून तेथें जितका विद्येकडे खर्च होतो त्याच्या अकरापट अधिक पैसा दारू पिण्यांत खर्च होतो असें समजतें.

महाराणी साहेब यांचे नुक्तेच वारलेल्या चिरंजिवाचें कुटुंब डचेस, आफ् आलबनी या तारीख १९ जुलै रोजीं प्रसूत होऊन मुलगा झाला. हेंच आतां दुःखांत सुख मानावयाचें.

ईजिप्टमध्यें आणखी दंगा झाला व तो महदीच्या पक्षास अनुकूळ आहे असें समजतें.

फ्रेंच व चिनी लोकांच्या परवांच्या तंट्या बद्दल नुकसान देण्याच्या वेळेसंबंधी अद्यापि लढाई कायम आहेच.

कलकत्ता येथें बंगाल सरकार व तेथील म्युनिसिपल कमिशनर यांचा तंटा वाढतच चालला आहे.

सातारा प्रांतांत टोळांचा उपद्रव सुरू झाला व खानदेशांतही टोळांची पिलें दृष्टीस पडावयास लागलीं आहेत.

लंडनांतील हैड पार्कमध्यें मोठी जाहीर सभा झाली. त्यावेळेस एकलक्ष लोक जमले होते. त्या लोकांनीं या जमण्यांत हौस आफ लार्डस यांणीं प्रजेस विशेष स्वातंत्र्य मिळण्याविषयींच्या कायद्याचा मसुदा अमान्य केल्याबद्दल असंतोष प्रदर्शित केला.

सु० प०

सुचिन्हयुक्तबाण—खांडवा येथें गेल्या आठवड्यांत कोणी द्रविड देशांतील राहणार गृहस्थ आले होते. त्याचेजवळ असलेल्या बाणाची वाहवा ऐकून बरीच मंडळी सदरहू बाण मुद्दाम पाहण्यास गेली होती. हा बाण आमचे ही पाहण्यांत आला. या बाणात दोन डोळे, त्याच्या वरील भागीं गंध, एक बाजूस चंद्राची आकृति तसेंच यज्ञोपवीत, शेषाचीफणी, व्याघ्रासन, मस्तकांतून निघालेली गंगा, असा सुचिन्ह युक्त बाण पाहून पुष्कळांस आश्चर्य वाटलें. या बाणाची त्रिकाळ पूजा मोठ्या श्रीमंती डौलाची असते. हा सर्व खर्च राजेरजवाड्यां कडून चालतो असें सांगतात. बाणानें जी गंगा धारण केली आहे तिजविषयीं प्रचिती पाहणें झाल्यास एका पेटारींत बाणास ठेविलें असतां गंगाप्रवाह चालूं होतो असें पुजारी बोवा ह्मणत असून याचा अनुभवही लोकांनीं घेतला आहे असें सांगतात. यांचा मुकाम रा. रा. सखारामबापू देशपांडे यांचे घरीं होता. हें लागलेच सिंहस्थ मेळ्या करितां नाशिकाकडे निघून गेले. धा० वृ०

ईजिप्तमध्यें नेण्याकारितां नेटिव्ह स्वारांच्या तीन पलटणी मिळतील किंवा कसें असें हिंदुस्थान सरकारास इंग्लंडांतून विचारलें आहे अशी बातमी आहे.

ओल्ड गोवें येथील खर्वारात एक नेटिव्ह सोलजर निजला असतांना त्यास एक नाग येऊन चावला; सर्पाचे दांत लागल्या बरोबर त्या सोलजरानें त्या नागास धरिलें व आपटून मारलें; हा मनुष्य अजून जिवंत आहे. परंतु त्याचें तोंड विषामुळें सुजलें आहे.

इजिप्त संबंधीं कन्फरन्स बृहस्पतवार पर्यंत लांबणीवर पडलें आहे असें समजतें. याचें कारण असें कीं निरनिराळ्या राष्ट्रांच्या वकीलांनीं एक महत्वाचा प्रश्न उत्पन्न झाला त्या संबंधानें आपआपल्या सरकारांस विचारिलें आहे व त्याचें उत्तर येण्याची वाट पाहात आहेत.

राज्यकारभाराच्या संबंधानें एकंदर सर्व वसाहतींचें एकीकरण करणें हें इष्ट आहे किंवा नाहीं याचा विचार करण्याकरितां तारीख २९ रोजीं कानफरन्स भरलें होतें. त्याचे अध्यक्ष आ. फारस्टर हे होते. पुष्कळ इंग्लिश वसाहातींतील मुखत्यार हजर होते व राष्ट्रांची बळकटी रहाण्याकरितां एकीकरण करणें हें जरूर आहे असा ठराव झाला.

इटली देशांत स्पेझिया शहरीं पटकीचा आजार सुरू झाला आहे.

मेरोआ येथें मोठा धरणीकंप होऊन तें शहर अगदीं रसातलास पोंचलें.

जगांतील अत्यंत उंच पुतळा—सदरहू पुतळा न्युयार्कचे उपसागरावर ठेवण्यासाठीं फ्रेंच कारागिरांनीं गेलीं ८ वर्षें खपून तयार केला आहे. या पृथ्वीवर ७ नवलाच्या गोष्टी आहेत. त्यांत हा पुतळाही आठवें नवल ह्मणून मानला जाईल; ६-७ मजली घरावरून ही याचें तोंड पाहणें कठीण पडतें. लक्षावधी रुपये वर्गणीनें गोळा करून हा तयार केला आहे. व यास स्वतंत्रतेचा पुतळा असें नांव दिलें आहे. या पुतळ्याची उंची १०९ फूट व त्या पुतळ्याचे हातीं एक स्वतंत्रतेची मशाल आहे तिची उंची १३ फुट ९ इंच आहे.

हिंदु पेट्रिअटचे एडिटर आनरबल क्रिस्तोदास पाल सी. आय. ई. हे स्वर्गवासी झाले बद्दल आह्मीं मागील अंकीं लिहिलेंच आहे. ते फार दिवस आजारी होते ह्मणून ते जिवंत असतांच त्यांच्या जागी मयुरेचे बाबू शीतल चंद्र मुकरजी पेट्रिअटचें स्वतंत्र एडिटर झाले होते. या गृहस्थाचें वय ४० वर्षांचे असून ते लाहोर ट्रैब्यून व बंहार हेरल्ड पत्राचे जाईंट एडिटर आहेत. हे हिंदु पेट्रिअट पत्रांत नेहमी आर्टिकल लिहीत यामुळें यांची योग्यता व विद्वत्ता मि. पाल यांस माहीत होती व त्या संबंधानें मि. मुकरजी यास मि. पाल चांगले मानीत असत. मि. मुकरजी आपले वयाचे १७ वे वर्षी युनिव्हरसिटीचे प्रवेश परीक्षेंत पास झाले व त्याच वर्षीं रेलवे खात्यांत यांनी १५ ची नोकरी पत्करली. नंतर यांनीं वकिलीच्या परीक्षेचा अभ्यास केला व त्यांत पहिला नंबर मिळविला, व १९ वे वर्षी न्याय खात्यांत नोकरी धरली. सन १८७३ सालीं यांना फिन्यान्स कमिटीपुढें साक्ष देण्याकरिता इंग्लंडास जाण्याकारितां सर जा. क्यांपेल यांनी पसंत केलें. सन १८७४ सालि कलकत्याचे जज्ज मि. ज्याकसन यांच्याविरुद्ध वर्तमानपत्रांत यांचे लेख आपले व ते मि. ज्याकसन यांस समजल्यावरून यांस नोकरीचा राजीनामा द्यावा लागला. नंतर मथुरेस शेट गोविंद दास यांचे प्रायव्हेट सेक्रेटरी झाले; व हल्ली ते वरील पत्राचे जाईंट एडिटर आहेत. ने० ओ०

खजिना —इसवी सन १८८४।८५ सालाबद्दल १४,६६,८९,४९० रुपये हिंदुस्थानांतून रवाना व्हावयाचे. पैकीं ता. १ लि एप्रिल १८८४ पासून तों २६ जुलै १८८४ पर्यंत ४,९१,३७,००० रुपये रवाना झाले आहेत. व आतां ३१ मार्च १८८५ पर्यंत ९,७५,५२,४९० इतके पाठवयाचे राहिले आहेत.

डेकन टाइम्सकर्ते ह्मणतातः— हिंदुस्थानांतील कांहीं जंगलांतून रानटी कुत्र्यांचा फारच उपद्रव आहे. यांच्या २५।३० सांच्या टोळ्या असतात. ते प्रत्येक जनावरांवर हल्ला करितात. हरणें, सांबरें, वगैरेंचाही ते तावडतोब फन्ना उडवितात. एखादी शिकार सांपडल्या बरोबर थोड्याच मिनिटांत त्याचावर ताव मारून हाडांचा ढीग पाडितात. धरूर येथील राखलेल्या रानांत तर यांनीं फारच नाश मांडिला आहे. क्याप. क्वांटिन्स डेप्यु. कानफा यांनीं सदर प्रकारची एक दोन कुत्रीं पकडलीं आहेत. यांनीं शेतांचा देखील फारच नास मांडला आहे. निजाम सरकार जर यांच्या नाशाबद्दल कांहीं बक्षिस लावील तर यांचा उपद्रव कमी होण्याचा संभव आहे. इं० प्र०

आ० डब्ल्यू डब्ल्यू. हंटर हे विलायतेंत हिंदुस्थान सरकारच्या वतीनें रेल्वे कमेटीपुढें साक्ष देण्यास गेले होते, तें काम तर आटपलें. परंतु हंटर साहेबांचा आणखी जो कांहीं विलायतेंस मुक्काम होणार आहे तितक्या कलांत ते सिव्हिल सर्व्हिसच्या वयाची मुदत वाढविण्याच्या संबंधाची खटपट करणार आहेत ह्मणून समजतें. हंटर साहेबांच्या खटपटीस यश येऊन जर आमचें नशीब उघडलें तर मोठीच आनंदाची गोष्ट ह्मणावयाची!

लार्ड डफरीन हिंदुस्थानचे गव्हरनर जनरल लार्ड रिपन साहवांचे मागें होणार अशी सिमल्याहून तार आली आहे. लार्ड डफरीन हे हल्ली तुर्कस्थानांत इंग्रज सरकारच्या तर्फेंच वकील आहेत. हे लिबरल पक्षाचेच आहेत असें ह्मणतात परंतु लार्ड रिपन साहबां सारख्या उदार पुरुषाच्या मागें यांची कारकीर्द लोकांस कितपत सुखावह होईल हें सांगवत नाहीं. ज्ञा० प्र०

हें पत्र आकोला येथें के० बा० खंडेराव बाळाजी यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XVIII AKOLA MONDAY AUGUST 18 1884 NO 32

वर्ष १८ अकोला सोमवार तारीख १८ माहे आगष्ट सन १८८४ इ० अंक३२

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत.

	६०
वर्षाची आगाऊ	५
सहामाही ,,	३
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डांक हांशील.	
वर्षाचे आगाऊ	०१३
सहामाही	०८
साल अखेर	१०८

नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणारे लोकां कडून आगाऊ वर्गणी याची म्हणजे पत्र सुरूं केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

१० ओळींचे आंत	१
१० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, ,, दुसरे खेपेस	०२

FAITH AND HEALTH

The following well tried medicines are so efficacious that thousands of patients have been perfectly cured by them in a very short time.

SPECIFIC FOR DEBILITY. A week's use brings the semen to its natural condition, however vitiated it may be. It stops nocturnal emissions, thicknes the semen and increases the virile powers. In fact it is a true specific for all sorts of seminal diseases. Price Rs. 5 Postage As. 8

RADICAL CURE FOR GONORRHŒA. This powder cures gonorrhœa and gleet of all descriptions. It effects radical cure and there is no fear of relapse. Price Rs. 3 Postage As. 4.

CURE FOR IMPOTENCY. Whatever be the cause of impotency whether arising from the abuse or overuse of the genital organs his oil acts as a marvel and restores the natural power in a very short time. Its use causes no pain.

THE BLOOD PURIFIER

The best remedy yet discovered for curing all sorts of the diseases of skin such as ulcers itches, ringworm, whiteness of the skin, piles syblis. dulness of the body bitterness of the tongue, quacking of the body, dimness of sight, dryness and weekness occasioned by the use of opium or chandoos and weekness produced by gonorrhœa is ready for sale.

Direction for use are wrapped round the phials Price per bottle Rs. 8 packing and postage As. 12.

WONDERFUL PILLS FOR ALL BILIOUS AND ABDOMINAL COMPLINTS.

Costiveness, pain, Tympanitis, side pain, Indigestion, loss of sleep, idleness acidity, looseness of bowtls are removed entirely by the use of these pills. It is a most effectual remedy for Spleens and Bilious diseases of all sorts. small box Rs. 2 the large one costs Rs. 3. Postage As. 4.

Directions for use are wrapped round the boxes.

The medicine may be sent by value post.

G. H. Manager's Jawahir eksir Medical Hall near Machbodri talab Benares Price list, post freea

.नोटीस

अज्यान मर्द चीमणाजी पाटील हागे राहणार भत्ररद तालुके आकोले इस खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतेंकीं व आज अदमासे दोनवर्षे झाली तुआपले मामचे घरीं माहेरपणा करितां चार दिवस गेली आणि परत आली नाहीं. आणि तु भौरदास गेली आहेस आणि तु घरठाव दुसरा करणार आहे. असें मनला पक्के समजले आहे याजकरितां हीनोटीस देऊन ८ दिवसांचे आंत येऊन घरसंसार पुर्वी प्रमाणें करावा असें नहोईलतर लग्नास झालेला खर्च बुडीत खर्च रू० ३०० कपडा रूपये ९० व सोन्या चांदींचे दागीनें रूपये १५० वगैरे सर्व नुकसान भरून घतले जाइल नर कोणी माझ्या समते सीवाय इजबरोबर घरठाव केल्यास त्याजवरही रितीप्रमाणें तजविज केली जाईल कळावे तारीख १९-८-८४ इसवी

सही

चीमणाजी वलद रामजी पाटील हागे राहणार बाळुळगांव प्रगणें बाळापूर

नोटीस

सदाशीव वलद छिंगराजी पाटील रहाणार लहान अडगांव तालुके आकोट यांस नोटीस देणार इंद्राबाई मर्द मुरलीधर इजकडून नोटीस देण्यात येतेकीं आज ४ वर्षे तुह्मी माझ्या जवळ नौकर होता तेव्हां तुह्मीं कांहीं कारणा वरून तूं माझ्या कडून कोर्टांत खोटी जबान दिल्या कारणानीं मीतुलाकामावरून दूर केले व सरकारांतून जे तुला मुखत्यारपत्र करून दिले आहे. ते मला आणून दे तेव्हां तूमला उत्तर दिलेकीं मी ते मुखत्यारपत्र देत नाहीं तर यानोटिसीनें कळविलें कीं माझी खुषी तुला ठेवण्याची नाहीं तर ह्या नोटीसीनें हे मुखत्यारपत्र रद केले आहे. कळावे तारीख १४-८-८४ इसवी

सहीची बांगडी निशाणी इंद्राबाइ मर्द मुरलीधर सारसुत ब्राह्मण पंजाबिण इचे हातची असे

वऱ्हाडसमाचार

मित्ती श्रावण वद्य १२ शके १८०६

शेतकऱ्यांचा कर्ज बाजारीपणा.

ब्रिटिश सरकारच्या अमलाखालीं हिंदुस्थानांत ज्या कांहीं सुधारणा झाल्या आहेत त्या सर्व साधारण लोकांस ही मान्य आहेत. विद्येचा प्रसार झाल्यामुळे बहुतेकांस विद्येची गोडी लागली आहे व त्या योगानें आपले कर्तव्यकर्म काय आहे व आपले हक्काचें आपण कसें प्रतिपादन करावें हें त्यांस माहित झालें आहे. न्याय पूर्वीपेक्षां चांगला व वक्तशीर मिळूं लागला आहे. लोकांचे प्राण व जिंदगी ह्यांचें संरक्षणही चांगल्या प्रकारचें होत आहे. नौकाविद्या, आगगाड्या तारायंत्रें, सडका, प्रदर्शनें वगैरे उपायांनीं व्यापारास उत्तरोत्तर उत्तेजन येत आहे. इंग्लिश भाषेच्या ज्ञानाच्या योगानें पाश्चात्य यांत्रिक कला व उपयुक्त शास्त्रें ह्यांचें ज्ञान दिवसें दिवस अधिकाधिक होत आहे. सारांश बहुतेक लोकोपयोगी कार्यांत त्यांस यश आलें आहे. पण ह्या देशांतील शेतकी व शेतकऱ्यांची स्थिति सुधारण्याचे कामीं त्यांचे हातून जितकें व्हावें तितकें झालें नाहीं. वास्तविक ह्मटलें तर ह्या गोष्टीकडे त्यांचें लक्ष्य विशेष जावयास पाहिजे होतें व इतर कामा पेक्षां ह्या कामीं त्यांनीं अधिक प्रयत्न केले पाहिजे होते. आमचें असें ह्मणणें नाहीं कीं त्यांनीं या प्रीत्यर्थ कांहींच केलें नाहीं. ह्या संबंधाचे त्यांचे प्रयत्न हा देश त्यांचें सत्तेखालीं आल्या पासून चालूं आहेत पण ज्या अर्थी अद्याप पावेतों ते सफळ झाले आहेत असें ह्मणतां येत नाहीं त्या अर्थी ते त्यांचे प्रयत्न मुद्देशीर नसून त्यांचें मुख्य धोरण चुकलें असावें असें ह्मणण्यास कांहीं हरकत दिसत नाहीं.

हा आपला हिंदुस्थान देश आजकाल शेतकी वरच मोठा आहे ही गोष्ट सर्व मान्य आहे. तरी ज्या अर्थी ही स्थिति खरी आहे त्या अर्थी शेतकीची व शेतकऱ्यांची स्थिति सुधारण्याचे कामीं सरकारांनीं व लोकांनीं इतर गोष्टी पेक्षां अधिक लक्ष्य पोहोंचाविलें पाहिजे होतें.

सरकारानें स्थापित केलेल्या इतर सर्व खात्यांत ज्या प्रमाणें ढळढळींत सुधारणा दिसत आहेत तशा शेतकीच्या कामांत मुळींच दिसत नाहींत. जेथें पत्रें जावयास महिनो गणती लागत असत तेथें आतां तीं एका दिवसांत जात असतात दुसऱ्या खंडाच्या पलीकडच्या ठोकाची बातमी थोड्या तासांत येथें येतें. अशा ज्या सुधारणा झाल्याचे आपणास सांगतां येतें तशा प्रकार शेतकी मध्यें दिसतो काय ! ज्या जमिनींत पूर्वी एकदां पीक होत होतें तेथें आतां दोनदां होतें काय? अथवा एकच खेप पण पूर्वी पेक्षां अधीक होतें काय ? दोन वेळ किंवा अधिक तर होत नाहींच पण पूर्वी पेक्षां उतरोत्तर कमी कमी होत आहे असाच बोभाट आहे. आपण स्वतः अनुभव घेऊन लोकांस शिकविण्या करितां व जमिनीचें सत्व पाहून नवीन नवीन जिन्नसाचीं लागवड करण्या करितां सरकारानें कित्येक ठिकाणीं माडेल फार्म घातले. आहेत पण त्यांच्या रिपोर्टा वरून दिसतें कीं त्या बहुतेक मध्यें तोटाच आहे. त्या योगानें लोकांस कित्ता घालून देण्याचा जो त्यांचा उद्देश तो एकी कडेच राहतो व लोकांसही त्यांचे अनुकरण करण्या विषयीं ना उमेदी होते. शेतकीच्या संबंधानें जे आक्ट झाले त्यांचा हेतु सिद्धीस गेला नाहीं. या प्रमाणें सरकारचे प्रयत्न झाले. आपल्या लोकांनीं तर या कामांत मुळींच खटपट केली नाहीं. सर्व आधुनिक विद्वानांचा शोक नौकरीकडे आहे. अशी म्हण आहे कीं उत्तम शेती कनिष्ट चाकरी पण अलिकडच्या काळीं शेतकीची विपन्न स्थिती पाहून ती करण्याकडे कोणी धजत नाहीं. यामुळें झालें आहे काय कीं, शेतकीचा धंदा केवळ अज्ञान लोकांत आहे. त्यांस त्यांत सुधारणा करण्याचे अंगवळण तर नाहींच पण पैसा नसल्यामुळें आहे तशी स्थिती देखील त्यांच्यानें राखवत नाहीं. विद्वान लोक तर स्वतः जरी शेतीच्या धंद्यांत पडले नाहींत तरी त्यांनकडून गरीब असमंजस कुळंबी लोकांस मदत ही होत नाहीं. जमीनही आपली स्थावर जिंदगी आहे व तिजवर आपण खबरदारीनें जतन केली तर आपणांस चरितार्थास कदापि पंचाईत पडणार नाहीं. फार प्राचीन काळीं आपले पूर्वज शेतकरी होते पण आतां ब्राह्मणांस तर तें काम हलकट वाटूं लागले आहे. ह्यामुळें शेती करणारांची एक जनातच झाली आहे.

शेतकरी लोक बहुधा सर्वच दरिद्री आढळतात. शेतकीचा धंदा अधीच परतंत्र आहे. लागवड पेरणी वगैरे करण्या करितां पैसा अगाऊ खर्चावा लागतो व पावसाच्या अनियमितपणामुळें व जमिनीचा कस तिची मरामत न झाल्यानें कमी कमी होत गेल्यामुळें खर्च केलेल्या पैशाच्या मानानें उत्पन्न होण्याची खात्री नसते. जमिनीचा सरकार सारा देण्याचेंच त्यास जरब पडतें व तो वसूल करण्याच्या बाब-

तींतलि नियम बरेच कडक असून त्यांत सूट मिळण्याचाही संभव कमीच. शिवाय पुढील सर्व्हे मोजणींत आपल्या शेताचा वसूल ज्यास्त होण्याची भीति असतेच. ह्या व असल्या किस्येक अडचणी शेतकऱ्यास आपल्या कामीं नडतात व त्या योगानें त्याचे हातून कांहीं सुधारणा होत नाहीं. ह्या वर सांगितलेल्या गोष्टीस उपाय सरकारचे स्वाधीन आहेत व त्यांचे हातून ह्या संबंधी तजवीज जेव्हां होईल तेव्हांच खरोखर सुधारणा होण्याची आशा आहे. पावसाच्या अनिश्चितपणामुळें हंगामाच्या वेळेंत बदल होतो व सरकार देणें हंगामापूर्वीं च द्यावें लागल्यास त्यास आपला माल कमी किंमतीनें विकावा लागतो व त्यामुळें त्या सालचें त्याचे श्रम निष्फळ होऊन शेवटीं सावकारांवर अवलंबून रावें लागतें. जर सरकारचा सारा त्यानकडून वेळेवर दिला गेला नाहीं तर दर रुपयास दररोज अर्धा पैसा व्याजानें आणि नोटीशीच्या खर्चामें ती रकम फुगते व मग ती देण्यास त्यास अधिकच कठीण जाते. ह्या व दुसऱ्या कांहीं गोष्टीमुळें शेतकऱ्यास एकदां दरिद्रावस्था प्राप्त झाली ह्मणजे तिच्यातून त्याचें डोकें वर निघत नाहीं. पण ह्या सर्व अडचणी दूर होण्या जोग्या आहेत, व ह्या दूर करण्याचे उपाय केवळ सरकारचे स्वाधीन आहेत. व ह्यांतच जेव्हां सुधारणा होईल तेव्हांच त्याची स्थिति सुधारेल अशी आशा आहे.

शेतकऱ्यांची कर्जबाजारीपणाची स्थिति सुधारण्याचे आज वर जे प्रयत्न झाले ते निष्फळ झाले आहेत आणि हल्ली जे चालूं आहेत त्यांत कितपत सिद्धि प्राप्त होईल हें खात्रीनें सांगतां येत नाहीं. मि. हार्ट डेव्हिस यांस सिंध प्रांतांतील कर्जबाजारू जमीनदारास कर्जातून मुक्त करण्यास पाठविलें होतें. तिकडे त्यांनीं 'सिंध एनकंबर्ड अक्ट व इनसालव्हन्सी आक्ट' यांचा अंमल बजावून ४९४ जहागिरी ऋणांतून मुक्त केल्या. ह्या साहेबांनीं त्या जमीनदारांच्या जाहगिरी पैकीं प्रत्येकाचे अर्धे अर्धे भाग विकून नगदी पैशानें व्याजाना मध्यें सूट घेऊन नादारी कायद्याच्या सहायानें देण्याचा निकाल केला. दक्षिणेतील शेतकऱ्यांचा कर्जबाजारीपणा अशाच तऱ्हेनें नाहींसा करावा असें सदरहु साहेबानें सुचविलें आहे. पण ह्यांचा समज असा दिसतो कीं सर्व शेतकरी लोकांचे कर्ज जिंदगीच्या निम्मे आहे. पण ही गोष्ट जर त्यास सिंध प्रदेशांत दिसून आली तर ती इकडेही लागूं होईल असें मि. हार्ट साहेबांस कशावरून वाटेल? दक्षिणेंतील शेतकऱ्यांची स्थिति सिंधच्या जमीनदारापेक्षां वाईट आहे. डेक्कन रायट कमिशन सन १८७५ सालीं नेमिलें होतें त्यांनीं दुसऱ्या कांहीं माहिती बरोबर दक्षिणेंतील शेतकरी लोकांच्या कर्जबाजारीपणा बद्दल हकीकत दिली होती. ती अशी कीं दक्षिणेंतील शेतकरी लोकांचे कर्ज त्यांच्या जमीनीच्या साऱ्याच्या १८ पट आहे; त्यांच्या शेताची एकंदर किंमत त्यांच्या जिराईत शेतांच्या साऱ्याच्या सातपटी बरोबर आहे; सरकारी जमीन वाहित करणाऱ्या लोकांपैकीं १/३ लोक कर्जभरी झाले आहेत. ह्या कर्जा पैकीं दोन तृतीयांश कर्ज जमीनीच्या गहाणावर आहे; व बाकीचे कर्जाबद्दल जंगममाल तारण आहे त्या कमीशनचें मत प्रत्येक शेतकऱ्याच्या कर्जाविषयीं असें पडलें कीं साधारण विक्रीच्या दरानें पाहिलें असतां प्रत्येकाचें कर्ज आपल्या जवळच्या जमिनीच्या किंमती पेक्षां दुप्पट आहे. यावरून सिंध येथें लागूं केलेला कायदा इकडे लागूं केला असता कांहीं फायदा व्हावयाचा नाहीं. मि. हार्ट डेव्हिस यानें सिंध प्रांतांत सावकारांस मुदलापैकीं शेकडा ६० दिले; त्याप्रमाणें इकडेही देतां येईल पण कुळाचे कर्ज फार दिवसांचे असतें त्या मुळें त्यांत मुद्दल किती व व्याज किती हें कांहींच निवडतां येणार नाहीं.

मि. हार्ट डेव्हिस यांनीं एक नादारीच्या कायद्याचा नवीन मसुदा सुचविला आहे व त्यांचें असें मत आहे कीं कर्जमुक्त होण्यास त्या नादारीच्या कायद्याचाही शेतकऱ्यांनीं फायदा करून घ्यावा. मागें दक्षिणेंतील शेतकरी लोकांस कर्जमुक्त करण्याचा जो कायदा झाला होता त्यांतील नादारी प्रकरणीं कलमांचा रयतेनें मुळींच आश्रय घेतला आहे. हिंदु शेतकरी लोक फार गरीब व इमानी आहेत. घेतलेलें कर्ज बुडवावें असें त्याच्या मनांत कधींच यावयाचें नाहीं. त्यांची आपल्या धर्मावर श्रद्धा असते व त्या योगानें या लोकीं देणें राहिलेल्या कर्जाबद्दल स्वर्ग लोकीं शासन होतें ह्मणजे तेथें त्यांस त्याबद्दल नर्कवास भोगावा लागतो असा त्याचा समज झाला असतो. दुसऱ्याच्या कर्जांत मरणें ह्मणजे महत्पाप आहे असें त्यांस वाटतें.

यावरून मि. हार्ट डेव्हिस ह्यांचे शेतकऱ्याची पैशाच्या संबंधानें स्थिति सुधारण्याचे विचार दक्षिणेकडील प्रदेशास लागूं पडणार नाहींत हें दिसून येईल. ही स्थिति सुधारण्यास सध्यां जी साधनें आपणांपुढें आहेत त्यांत सर. डब्ल्यु वेडर्बरन साहेब यांनीं सुचविलेल्या शेतकरी लोकांकारितां पेढ्या हें एक आहे. अशा पेढ्या उद्योगी शेतकरी लोकांस आपला उदीम वाढविण्यासाठीं मदत देण्यास जरूर असल्या पाहिजेत असें मुंबई सरकारानें आपल्या सन १८६० च्या ठरावांत लिहिलें आहे. आतां ह्या पेढ्या ठिकठिकाणीं झाल्या असतां शेतकरी लोकांस थोड्या व्याजानें कर्ज मिळून यांची फसवणूक व बुडवणूक होणार नाहीं. व अशा खटपटीनें असा जेव्हां सुदीन प्राप्त होईल तेव्हां आह्मी आमचा भाग्योदयच समजूं

देशी माल व त्याचा खप.

माल उत्पन्न करण्यास उत्तेजन येण्यास त्याचा खप चांगला झाला पाहिजे व खप चांगला होण्यास त्या मालाची लोकांस जरूरी असून तो स्वस्त पडला पाहिजे व शिवाय तो पैसा खर्चूनही मिळण्याजोगा पाहिजे ह्या दोन्ही गोष्टी सिद्धीस जाण्यास आपल्या देशांतील शेतकीची स्थिति उत्तम प्रकारें सुधारली पाहिजे व ज्या जिनसा हल्लीं क्वचित कोठें कोठें हस्तकौशल्यानें होत आहेत त्या यांत्रिक कलेनें उत्पन्न होऊन ह्या देशांतील लोकांस पुरून उरे इतक्या झाल्या पाहिजेत. हिंदुस्थानांतलि कच्चा माल व वनस्पतिजन्य इतर पदार्थ यांची चाहा विलायतेंत व युरोपांतील इतर देशांत बरीच झाली आहे. शिवाय इकडे होणारे हस्तकौशल्याचे जिन्नस ही तिकडे लोकांस आवडू लागले आहेत; अशी स्थिती जर आज आहे तर तिचा आपण फायदा करून घेतला नसतां आपण महा आळशी व स्वदेशाहिताचिंतक आहोंत असें होईल. जशी आपल्या देशांतील मालाची विलायतेंत आवड आहे किंबहुना तो देश आपल्या देशांतील किस्येक प्रकारच्या धान्यावर अवलंबून आहे तशीच अमेरिकेची ही स्थिति आहे. जर एकट्या अमेरिकेच्याच मालानें इंग्लंडची व युरोपांतील इतर कांहीं देशांची गरज भागूं लागला तर हिंदुस्थानच्या व्यापाराचें अगदीं मातेरें होईल यांत संशय नाहीं. व्यापाराच्या संबंधानें आज अमेरिका हा आपल्या देशास मोठाच प्रतिस्पर्धी आहे. सुधारणेच्या बाबतींत ती पहिली गणली जाऊन तिचे यांत्रिककलादिनैपुण्य ही सर्व जगांत प्रसिद्ध आहे. शेतकीच्या कामांत देखील त्या देशांत यंत्रविद्येचा उपयोग होत आहे. तरी तशा प्रकारची यांत्रिककलेची योजना हिंदुस्थानांत जर शेतकीच्या व इतर कारखान्यांच्या कामांत झाली नाहीं तर मात्र हा प्रतिस्पर्धी आपणांस आटोपावयाचा नाहीं. परंतु हिंदुस्थान देश शेतकीस जितका सोयीचा आहे तितकी अमेरिका नाहीं. हिंदुस्थानापेक्षां अमेरिकेंतील जमीन कमी कसाची आहे त्यामुळें तिकडे इकडल्या सारखें पीक येत नाहीं, आपल्या शेतकीची अशी अवस्था असतां ही आज हा देश अमेरिकेची बरोबरीच काय ह्या संबंधानें वर चढ ही करीत आहे तर यांत्रिक कलेचा उपयोग होऊं लागल्यावर त्याचें इतर खंडांत किती वर्चस्व होईल? सध्यांच अमेरिकेंतील माल विलायतेंत येथल्या पेक्षां स्वस्त पडतो. तर तिकडे यांत्रिकसामर्थ्याच्या योगानें इकडच्या मालासारखा माल विपुल होऊ लागला तर इंग्लंडास आपल्याकडच्या मालाची कांहींच जरूरी राहणार नाहीं. अशी स्थिती होणें फार कठीण आहे. पण होऊच लागली तर फार कालावधि पाहिजे करितां यांत्रिक ज्ञानाच्या साहायानें शेतकीची सुधारणा आपणांस जरूर केली पाहिजे. ही सुधारणा लोकांनीं आपल्या हितास्तव केली पाहिजे खरी पण ते पडले निर्धन व अज्ञान याकरितां सरकारानें आपल्या व आपल्या प्रजेच्या हिताकरितां पाश्चात्य यांत्रिकज्ञानाचा इकडे प्रसार करण्याकडे विशेष लक्ष दिलें पाहिजे. शेतकी प्रमाणेंच इतर जिनसाच्या कारखान्यांतही यंत्राचाच उपयोग झाला पाहिजे. म्हणजे शेती व व्यापार हीं दोन्ही ही उत्तम प्रकारें चालून या देशाचे वर्चस्व होईल.

व्यापाराची वृद्धी झाल्या शिवाय हिंदुस्थानचें चालावयाचें नाहीं. सांप्रतच्या राज्यव्यवस्थेंत व्यापारास बरेंच उत्तेजन मिळत आहे पण खरोखर जें उत्तेजन तें एकीकडेच रहातें. धान्याचा व्यापार दिवसानुदिवस वाढत आहे व विशेषें करून गव्हाचा तर फारच जारीनें वाढत चालला आहे. गव्हाच्या व्यापारास उत्तेजन मिळावें म्हणून कित्येक इंग्लिश व्यापाऱ्यांची खटपट चालूं आहे ती केवळ त्यांच्या स्वार्थासाठीं आहे. व्यापारास उत्तेजन येण्याकरितां वास्तविक म्हटलें असतां या देशांत इंग्लंडाप्रमाणें कलाकौशल्याच्या शाळा व्हाव्यांत पण ही गोष्ट एकीकडेच राहते. व्यापारोत्तेजनार्थ आगगाडीचे मोठाले रस्ते चोहोंकडे होण्याचें ठरलें आहे. प्रदर्शनें होत आहेत. प्रदर्शनाकरितां सरकार, राजेरजवाडे व्यापारी व इतर सभ्यगृहस्थ मोठमोठ्या रकमा खर्चीं घालीत आहेत. हे उद्योग अतिस्तुत्य आहेत पण तांत्रिक व अपुरते आहेत. व्यापाराची सतत चलती राहवी या साठीं चिरकालची अशी योजना म्हणजे उद्योग शाळा व्हावयास पाहिजे होत्या. तरी सध्या जो आरंभ झाला आहे तो यथायोग्यच आहे. सुधारणेच्या कळसास पोहोंचलेला असा जो इंग्लंड देश त्यांत ही प्रथमतः प्रदर्शनें वगैरे व्यापारोत्तेजक प्रकार सुरूं होऊन मग त्यांतील वर्गणीच्या बचेंत पैशानें हल्लींच्या ह्या देशांतील व्यापारसंबंधी शाळा स्थापित झाल्या. कलकत्त्याच्या प्रदर्शनाचा आपल्या देशावर बराच परिणाम झाला व इकडलि मालाची बरीच प्रसिद्धी झाली. प्रदर्शनाकारितां यूरोप खंडांतून जे व्यापारी आले होते त्यांचा इकडील मालाविषयीं ग्रह चांगला झाला व त्यांना इकडचा माल तिकडे नेण्याची इच्छा उत्पन्न झाली. आस्ट्रिया देशांशीं व्यापार सुरूं झाला. आतां लवकरच मुंबईस टोलेजंग प्रदर्शन होणार व फार दिवस राहणार. त्यास हा सरकारची मदत कलकत्त्याच्या प्रदर्शनापेक्षां अधिक आहे. त्या प्रदर्शनाचे अध्यक्ष खुद्द विजयी महाराणीचे वडील चिरंजीव प्रिन्स आफ वेल्स हे आहेत. तरी अशा ह्या महत्वाचे प्रसंगीं मुंबई-प्रदर्शनचे कमिशनर व इतर सभ्यगृहस्थ आपल्या देशाकरितां ह्या प्रदर्शना पासून चिरकालची अशी व्यवस्था करून ठेवितील तर फार चांगलें होईल. आपल्या देशचें धान्य बाहेरदेशी जाऊंदेऊं नयें हें एक दृष्ट्या बरें दिसतें कारण केवळ शेती वर निर्वाह करणाऱ्या आपल्या देशांत तो पर्जन्य इतर सृष्टिजन्य विकार ह्यांजवर अवलंबून असल्यामुळें दुष्काळ विपत्ति प्राप्त होण्याची भीति नहमी असते तिचे निवारणार्थ दरसाल उत्पन्न झालेलें धान्य खावटी पुरतें देशांत राहून बाकीचें नियमानें बाहेर जाऊं लागलें ह्मणजे प्रसंगीं ह्या देशांत कांहींच राहणार नाहीं. परंतु सांप्रत काळीं हें संकट वाटण्या जोगें नाहीं. हिंदुस्थानांत सध्याच दळणवळणाच्या सोयीं पुष्कळ आहेत व नवीन ठरलेले आगगाडीचे रस्ते पुरे झाल्यावर फारच सोयी होतील. शिवाय शेजारच्या देशांशीं ही दळणवळण अत्यंत वाढलें आहे. प्रसंग विशेषीं ते ही देश कामास पडतील. व्यापाराचीं जीं द्वारें सुरू झालीं आहेत तीं कायम ठेवून नवीन नवीन पाडलीं पाहिजेत. इतकें मात्र झालें पाहिजे कीं कच्या मालाचा ह्मणजे धान्यादिकांचा व्यापार वरूनच तृप्तता मानूं नयें. बाहेर पाठविलेल्या मालाच्या किंमती पेक्षां तिकडून आपल्या देशांत येणाऱ्या मालाची किंमत अधीक नसावी. इकडून कापूस गेला असतां त्याच्या सुतावर अथवा कापडावर सर्वथा अवलंबून राहण्याची स्थिति चांगली नाहीं म्हणून आमच्या मित्रांनीं यांत्रिककलाज्ञानाचा प्रसार करण्याची तजवीज करण्या करितां झटावें

धणने त्याचा माल चांगला उत्पन्न होऊन त्याचा खपहीं चांगला होईल.

The Berar Samachar

MONDAY AUGUST, 18, 1884.

SPECIAL EDUCATION.

The poverty of India is traced to the death—blow given to its industrial operations. In many places the chief and the only occupation of the millions of uneducated men is confined to agricultural pursuitscarried on under many disadvantages which have been lucidly explained by the members of the Famine Commission and very recently by Sir William Wedderbura Baronet and Mr Seymou- Key.

The prospect of an Indian Ryot is day by day getting gloomier than ever, and if we allow this state of things to continue for some time longer without adopting measures for finding congenial employments for the millions of working classes, our country which is said to be the "milking cow" of England, will sink to a level almost as low as any uncivilized portion in the globe can be.

We have on a former occasion adverted to the aversion which our young educated men have for diverting their intellectual resources to acquire special knowledge in various branches of industries as such pursuits are considered mean and degrading—what strange views to hold with all their knowledge of what has made England and America the richest and most prosperous countries in the universe The dislike of our Graduates to the study of technical subjects does not admit of wholesale condemnation, for, our benevolent Rulers have not shown sufficient anxiety to employ men specially trained in special branches of science largely in their service. The candidates who pass successfully from the various Engineering colleges and some of whom will be ornaments in that branch of the services are superseded by those who come out from [the] Cooper's Hill College without any knowledge of the country in which [th]eir future lot is to be cast.

The same is the case in the medica[l] branch in which some of the Indian graduates who will do creditably in any country are made to play a second fiddle in their own.

The indifferent attitude of our Government towards young men who have received special education, has doubtless discouraged many of our bright young men in their desire to prosecute to perfection any branch of scientific knowledge, and the discouragement must have become greater when we find our native Princes aping their English brethren in their eager desire to secure foreigners for the better administration of their states which is often put forward simply to please a Burra Sahib and let a few initials added to their names.

Our countrymen stand second to none in their intellectual capacities, and it is to be regretted that they should concentrate their hopes in a few select branches of knowledge. If they could take to mechanical Engineering, Agriculure, Painting and various other useful industries, they would be sure to stand on a par with any other industrial classes who could be seen in numbers in the various capital Towns of Europe, making their fortunes, and leading a comfortable and luxurious life without in the least depending on heir respective Governments for support.

The subject of Technieal Education, has been considered by the Education commission, and if Technical classes are not appended toour schools and collegees, the poverty of India will assume higher proportions and the difficulty to cope with them especially in seasons of draft will be almost insurmountable.

A movement to supply the want is set on foot by that Patriotic association, the Sarvajanic Sabha at Poona, and if the Princes and the Public will give them material aid we shall soon have a well trained staff of Teachers, on various branches of industry, whose services can be utilized in some of our colleges.

It is certain that we cannot expect the Government to take the imitative in the matter, for they have always heavy demands to meet with, in securing the comfort and convenience of their fellow countrymen. They are ever ready to appoint commissions te enable the members to spend their summer on the Hills, pay them heavily for converting white paper into black, and end the whole thing in smoke in the majority of cases, or consign them in the archives of the India office.

It is all very fine to talk of material and moral prosperity of the country, but who is the statesman who ever conversed personally with a poor Indian Ryot or a village artizan and learnt from him his real grievances. In India Tours mean nothing more than pageantries and festivities, and instead of being advantageous to the poor, it taxes their purse, which thank God is not an annual luxury they indulge in, as it only comes once in a way.

We earnestly hope that the subject which is of vital importance to the prosperity of India, will be taken up in a generous spirit, by all our countrymen who have the welfare of their fellow brethren at heart, and deivse means for rescuing their poor brethren from their present degraded condition, a standing reproach to a country whose fertility of resources tempted Foreign nations to covet eagerly the possession of our dear mother country.

EPITOME OF NEWS

The Nizam is putting the thirty-five lakhs lying idle in his private treasury to a good purpose. It appears that the public treasury is never in a position to meet the calls made on it during August, September, and October owing to the bulk of the revenue not coming in un[til] November. It has therefore b[een usu]al to borrow from seventy to [a h]undred lakhs from the local sowcars at 9 per cent, capital and interest being repaid at the end of the year. This year, however, the Nizam has, according to the Allahabad paper, advanced the amount required from his private treasury, and for the first time in the history of the State it is hoped that it will not be necessary to obtain the assistance of the sowcars to meet the difficulty.

Mr. Gorst asked the Under-Secretary of State for India whether the Government were yet in possession of the report of Major-General Glasfurd, Settlement Commissioner of the Government of the Nizam of Hyderabad, relating to the cruelties practised in collecting the revenue, and the long detention of untried prisoners in gaol, which was communicated to the Viceroy of India on February, 4, 1884; what had been the result of the communications addressed to the Government of India on the subject of this report, as promised on May 8; and whether he would lay a copy of that report upon the table of the House.

Mr. Cross—By the courtesy of General Glasfurd, who is at present in this country, I have received the report about which the hon, and learned member asks. The report was made by General Glasfurd while serving as Settlement Commissioner of the Hyderabad State to the Nizam's Government, and not to the Government of India. The document, therefore, is not one which the Secretary of State can present.

In answer to a further question by Mr. Gorst,

Mr. Cross said that the document was given by General Glasfurd to the Viceroy when at Hyderabad. He should wish that it be brought before the Government of India in a more formal manner before being presented.

वऱ्हाड.

हवामान—या आठवड्यांत चांगली उघाडी आहे व हवा स्वच्छ आहे. रोगराई कांहीं म्हणण्या सारखी विशेष नाही.

नबाब मुनिर उद्दवला बहादुर यांची स्वारी आज रोजीं येथें येणार होती पण तारीख एकवीस गुरुवार पर्यंत त्यांचें येणें लांबलें असें कळतें.

रा. रा. रामराव गोविंद मुरतीजापुरचे ए. अ. क. हे तीन महीन्याची रजा घेणार व त्यांच्या जागेवर मि. अलीममुदीन साहेब यांस पाठविणार असल्याचें कळतें.

येथील वकील रा. रा. सिद्धेश्वर भास्कर गोळे बी. ए. एल. एल. बी. यांस गुजरार्थेत दाभोई येथें मुनसफची जागा मिळाल्यावरून ते कालरोजीं तिकडेच निघून गेले.

नबाब मुनिरउद्दवला साहेब यांची स्वारी गेल्या बुधवारीं उटीहून पुण्यास गेली. तेथें येथा बुधवारपर्यंत राहून नंतर नबाब साहेबे वऱ्हाडांत येणार आहेत. तारीख १४ रोजीं त्यांची व गव्हरनर साहेबांची भेट झाली.

अलाहाबादेचा एक पत्र कर्ता म्हणतो कीं निजामसरकारचे खजिन्यांत आगष्ट सप्तेंबर व आक्टोबर ह्या तीन महिन्यांत पैशाची तंगचाई पडते कारण वसुलाचा सर्व पैसा बहुधा नोवेंबर पावेतों येत नाहीं. ह्यामुळें सरकारास दरसाल सत्तर हजारापासून तों एक लक्षापर्यंत दरसाल दर शेकडा ९ रुपये प्रमाणें व्याजानें ह्या संधीस रुपये कर्जाऊ काढावे लागतात आणि मग ते साल अखेरीस व्याजा सुद्धां फेंडावे लागतात. परंतु ह्या सालीं निजामसरकारांनीं सावकारांचे कर्ज न काढितां आपल्या खानगी खजिन्यांत व्यर्थ पडून राहिलेले ३५ लक्ष रुपये दरबारच्या खर्चाकरितां दिले हें या संस्थानांत पहिलेंच उदाहरण आहे कीं ह्या सालांत ह्या संस्थानास कदाचित् सावुकारांची गरज लागणार नाहीं.

निजामसरकारच्या रेलवेंत एका शोध्या पैशाच्या अफरातफरीवरून शोधांतीं फार अंदाधुदी असल्याचें व हजारो रुपयांवर डल्ला पडत असल्याचें निष्पन्न झालें आहे. हें प्रकरण फार दूरवर आडिटरच्या आफिसपर्यंत लांबेल असा लोकांचा अंदाज आहे.

इयत्तांवरून वऱ्हाडांतील शाळांचे नवीन वर्ग केले आहेत ते-पहिल्या ४ इयत्ता जेथें शिकविल्या जातात तें प्रायमरीस्कूल, ५ पासून ७ पावेतों 'मिडलस्कूल' व ८ पासून ११ पावेतों हायस्कूल. यावरून ७ वी इयत्ता हायस्कूलांतून लवकरच काढिली जाईल असें दिसतें. हायस्कूलच्या प्रवेशपरीक्षेची ही तारीख अद्याप पावेतों नेमिली गेली नाहीं यावरून ती इयत्ता ह्या वर्षा पासूनच आंग्लोव्हरन्याक्युलर स्कुलांत बहुधा सर्व ठिकाणीं शिकविली जाईल असें वाटतें.

कमिशनर साहेबांच्या आफिसांतील रिकामी असलेली तीस रुपयांची जागा मि. स्टेटिस साहेब यांच्या मुशास दिल्याचें कळतें.

'यात्रा कल्पलता' या नांवाचें पुस्तक 'पुणेवैभव' कर्त्याकडून आम्हांकडे आलें आहे त्याचा आम्ही आभारपूर्वक स्वीकार करितो. यांतील मुख्य विषय श्री. रा. रा अण्णा साहेब विंचूरकर यांनीं दक्षिण व उत्तर कानडा प्रदेशांतील तीर्थ यात्रा केल्या त्यांचा इतिहास हा आहे.

शेख मनुब वल्लद गवस महमद या नांवाच्या एका मनुष्यानें कमिटीच्या शिपायाचा बहाणा करून दोन तीन खेड्यांतील लोकांपासून पैसे उपटले होते तो खटला मि. निजामुद्दीन यांचे कोर्टांत चालूं होता त्यांत त्यास २० महिने सक्त मजूरी व ४० रुपये दंड अशी शिक्षा झाली.

वर्तमानसार.

यंदा बेळगांव जिल्ह्यांत एक आठवडाभर अतिशय पर्जन्य पडला. एका दोन दिवसांत तर सुमारें बारा इंच पाऊस पडला.

पोर्तुगीज लोकांच्या ताब्यांतील दीव या ठिकाणीं तेथील गवर्नरांनीं अतिशय जुलूम लोकांवर चालविला आहे घेबि लोकांनीं तर आपला धंदा बंद केला. व कित्येक मुलुख सोडून जाण्याच्या बेतात आहेत.

ईजिप्टच्या प्रकरणांत युरोपांतील सरकारांच्या तर्फे मुखत्यारांची सभा भरून त्यांत कांहीं निर्णय झाला नाहीं. फ्रान्स व इंग्लंड यांचे विचार मिळेनात सबब प्रकरण तसेंच पडलें. यामुळें इंग्लंडास आतां पाहिजे त्या प्रकारें ईजिप्टसंबंधीं वागावयास मोकळीक झाली असें मि. ग्लाडस्टन यांनीं पार्लिमेंटमध्यें स्पष्ट सांगितलें.

जनरल गार्डन यांची सुटका करण्याकरितां स्वारी करण्याचें ठरून पार्लमेंटानें त्या खर्चाकरितां तीस लक्ष रु० सांक्शन केले.

लार्ड नार्थब्रूक याची ईजिप्टमध्यें जाऊन पुढें काय केले पाहिजे याजविषयीं रिपोर्ट करण्याकरितां नेमणूक झाली आहे. यांच्या रिपोर्टावर ईजिप्टाचा निकाल व्हावयाचे चिन्ह दिसतें ईजिप्ट बहुतकरून इंग्लंडचें होतें असें दिसतें.

चीन व फ्रान्स यांचा तंटा मिटेल असें दिसत नाहीं. फ्रान्स सापडेल तितका चिनचा भाग घशांत उतरण्याच्या बेतात आहे असें दिसतें. निमित्तास कांहीं कमताई आहे असें नाहीं. युरोपियन राष्ट्रांचें रसायण एकदां पाठीस लागलें ह्मणजे त्या देशाच स्वातंत्र्य राहणें फार कठीण आहे.

आन. रा. ब. क्रिस्तदास पाल यांनीं व्यवस्थापत्र अगर विलें करून ठेविलें आहे त्यावरून त्याची एकंदर मालमत्ता तीन लक्ष साठ हजारांची असून तिजपैकीं. वडील, मातुश्री, बायको, मुलगी या प्रत्येकास दहा हजार रु० देऊन दहा हजार धर्मादाय ह्मणून एका मंडळीकडे दिले व बाकी सर्व मुलास दिली असें इं. डे. न्यू. वरून समजतें.

कच्छचे महाराज यांस आपल्या राज्यांत दिवाणी व फौजदारी अधिकार उद्ईक ता. ११ मिहून रोजीं देण्यात येणार आहे. या निमित्तानें समारंभ वगैरे व्हावयाचा तो पुढें होईल.

युनैटड स्टेट्स देशाची लढाई सन १८६५ त संपली त्या सरकारास६००कोटी रु० कर्ज झाले व कर्जास वर्षास शेकडा सहा टक्के प्रमाणें व्याज होतें. त्या कर्जापैकीं निमे या,१९ वर्षांत फिटलें. आतां राहिलेले निमे कर्ज तीन टक्यांचें व्याजानें ठरविलें.

न्यूयार्क येथील शाळामधील विद्यार्थ्यांपैकीं शेकडा ४० प्रमाणें विद्यार्थ्यास उपनेत्रांशिवाय दूरचे पदार्थ दिसत नाहींत. असें ज्ञा. वरून समजतें.

डाका येथील जाइंट माजिस्ट्रेट मि. मारियट यांणीं ईस्ट नांवाच्या वर्तमानपत्राचे एडिटर व त्या पत्राचे पब्लिशर यांस, एक्या मनुष्याच्या सहिनिशी पत्र छापिलें असतां त्या मनुष्यास देखील न बोलाबितां तें पत्र छापल्याबद्दल अनुक्रमें २३० व ९१ रु० दंड केला. खटल्याची चवकशी देखील नीट झाली नाहीं असा बोभाट आहे. माजिस्ट्रेट लोक सक्ती करूं लागले ह्मणजे उपाय नाहीं असें होतें.

इंग्रज लोक स्वतंत्र व परवशा लोकांशीं वागूं लागले ह्मणजे कधींकधीं त किती अविचारी, निर्दय व बेपर्वा होतात व आपल्या धर्म व आपल्या देशाचें चांगलें नांव किती विसरतात हें ईजिप्टमधील कामगार मि. क्लिफर्ड लायड यांच्या वर्तनाची हकीकत ता० ३० जुलैच्या बांबे ग्याझेटमध्यें प्रसिद्ध झाली आहे ती बाचली असतां चांगलें समजेल. त्यांजमध्यें मनुष्यपणाच राहत नाहीं. त्यांचा राग फार भयंकर.

रिलिजस ट्राक्ट सोसायटी नांवाच्या मंडळीनें गेल्या वर्षांत ९,४०,०००००पुस्तकें छापिलीं. ही मंडळीं प्रति दिवशीं २,८०,००० काम छापतें आणि पृथ्वीतील लोकांस १६७ भाषांच्या द्वारे उपदेश करते केवढा जबर उद्योग.

सु० प्र०

टांकसाळ—गेल्या आठवड्या मुंबई टांकसाळेंत २७,१४,२७१ रुपयांची चांदी शिलक होती यांत आणखी११,१६,५३८ रुपयांची नवी आली. पैकीं ८,२२,००६ रुपयांचें नाणें पाडून दिलें, व बाकी ३०,०८,९०७ रुपयांची शिलक आहे. याशिवाय ४,२८,२६८ रुपयांची खाजगी व्यापाऱ्यांची चांदी परीक्षेकरितां येऊन पडलीच आहे.

खाजेना—इसवी सन१८८४।८५ सालाबद्दल१४,६६,८९,४५०रुपये हिंदुस्थानांतून रवाना व्हावयाचे- पैकीं ता. १ लीं एप्रिल १८८४ पासून तों २ री आगस्ट १८८४पर्यंत ५,१५,१४,००० रुपये रवाना झाले आहेत. व आतां ३१ मार्च १८८५पर्यंत ९,५१,६५,४५० इतके पाठवावयाचे राहिले आहेत.

मुंबई कमांडरइन्चीफ याचे घरीं चोरी—पोलीसांकडे अशी वर्दी आली आहे कीं, कमांडरइनचीफ यांच्या बंगल्यांतील दोन नोटा एक १००० रुपयांची दुसरी १०० रुपयांचे अशा चोरीस गेल्या आहेत. या संबंधानें पीडरबक्ष वल्लद इलाईबक्ष नांवाचा एक १५ वर्षांचा छोकरा पकडण्यांत आला आहे. तो ह्मणतोः—कोणीएक कर्नल लिंडसेचा नोकर माझ्याकडे रोज येत असें पांचसहा दिवसापूर्वीं हा शिपाई माझ्या घऱ्याला नेण्याकरितां एक चिठी घेऊन आला होता तेव्हां टेबलावर दोन नोटा पडल्या होत्या (ह्यांची किंमत मला माहीत नाहीं) त्या त्यानें मागितल्या,व मी त्या त्यास दिल्या. पुढें बोभाटा झाल्यावर त्यांपैकीं एक त्यानें कोणाएका बावूकडून कर्नल लिंडसेस देवविली. याची चौकशी चालूं आहे.

कायद्याचा भंग—मि० ब्राडला यांणीं शपथ घेतल्याशिवाय हाऊस आफ कामन्स मध्यें मत दिलें ह्मणून त्यांस १५०० पौंड दंड झाला. जर कोणी बेकायदेशीरपणें मत दिलें तर प्रत्येक वेळेबद्दल ५०० दंड द्यावा असा ठराव आहे, त्या प्रमाणें वरील दंड झाला. यावर अपील लागणार आहे. सरते शेवटी काय निकाल होतो तो पहावा?

इं० प्र०

मि.मंचरजी पेस्तनजी हा पार्शी गृहस्थ विलायतेस सिविल्सर्विसच्या परिक्षेत पास झाला. याचें वय १९ वर्षे ८ महिन्यांचें असून हा मद्रासेस म्याट्रिक्युलेशन पास झाला-असून १९ वर्षांची यत्ता केल्यावर हाच एक नेटिव सनदी पास झाला आहे.

अमिरास इंग्रजसरकाराने दिलेल्या रायफल बंदुका इतक्यांत कंदाहारास पोचल्या असतलि व त्यांपैकीं निमे कंदहारास ठेवूऊ निमे काबुलासजाणार आहेत असें सांगतात.

हिंदुस्थानांत रेलवेचे रस्ते वाढविण्याच्या संबंधानें विचार करण्यास जी विलायतेस एक कमेटी नेमली तिचा लेखी रिपोर्ट येई पर्यंत हिंदुस्थानसरकार त्याविषयीं कांहीं विचार करणार नाहीं असें सांगतात.

वतनदार कुळकर्णी लोकांच्या परिक्षेस "मि. धोंडो गोपाळकृत गावकामगारांबद्दलचें बुक,, यांतील पश्न काढले जातील असें सरकारानें ठरविलें आहे.

जर्मनी व आस्त्रिया या दोन्ही बादशहांची ता.६ रोजीं भेट झाली, पण भेटींत काय झालें ते अजून बाहेर आलें नाहीं.

आफ्रीकेच्या दक्षिणभागांत बायर व मान्शान यांच्या दरम्यान लढाई सुरूं असून त्यांत पुष्कळ लोक मेले व त्यांत कित्येक इंग्रजही मेले.

गोवेसरकार आपल्या पोलिसाचे पगार कमी करणार होतें, पण पोलिस शिपायांनीं फार तकरार केल्यावरून सरकारानें पगार कमी करण्याचा बेत राहित केला.

म्हैसूरच्या राज्यांत गुरांस चारा नसल्यामुळें लोक फार हवालदील झाले आहेत.

तुह्मी आमची दिवाणगिरी पतकरतां का य असें होळकरांनीं सर टी. माधवराव यांस विचारलें आहे असें सांगतात.

येगन येथील दंगा बळावत चालला असल्यामुळें तिकडे फ्रेंचांच्या फौजेची जास्त भरती होत आहे.

गेल्या जून महिन्यांत सिंध प्रांतांतून ९,१५'०७५रुपयांचे गहू परमुलखीं रवाना झाले.

इटाली देशांतही पटकीच्या आजाराची सुरूवात होत चालली आहे.

कुचबिहारचे महाराज हे गुडघेमांडीरोगानें आजारी आहेत. हा रोग हल्लीं सिमला येथें मात्र चालूं आहे. ठाणें० अ०

मुलीचें उत्तर—एका मुलीचे शाळेमध्यें शिक्षकानें आपल्या वर्गांतील मुलींचा चोकसपणा पाहण्याकरितां विचारलें: "ज्याला पुढले दांत नाहींत असें जनावर कोणतें!" हा प्रश्न ऐकून एक लहान मुलगी ह्मणाली मी सांगतें.'' 'बरें सांग 'आमची आजीबाई. तिला पुढचे दांत नाहींत. ज्ञा. च.

टिनेवल्लीचा कलेक्टर अटकिन्स यांच्या वरील आरोपांची चौकशी पुरी झाली, पण कोर्टाचा ठराव अजून बाहेर आला नाहीं.

महाराज दिलिपसिंग हिंदुस्थानास येणार व आपला पुर्वींचा शीख लोकांचा धर्म स्वीकारणार आहेत असें स्टेटस्मन कर्ते ह्मणतात.

काबुलच्या अमिराकडून तीन मनुष्य नुकतेच पेशावर येथें आले असून त्यांतील एक रशियन आहे असें ह्मणतात.

अरण्यश्वान—डेक्कन टाइम्सकर्ते ह्मणतात.हिंदुस्थानांतील कांहीं जंगलांतून रानटी कुत्र्यांचा फारच उपद्रव आहे. यांच्या २५।३० सांच्या टोळ्या [illegible]तात. ते बहुतेक प्रत्येक जनावरावर हल्ला करितात. हरणें,सांबरें, वगैरेचाही ते तावडतोब फन्ना उडवितातें. एकादी शिकार सांपडण्याबरोबर थोड्याच मिनिटांत त्याच्यावर ताव मारून हाडांचा ढाग पाडतात भरूर येथील रानले त्या रानांत तर यांनीं फारच नाश मांडिला आहे. क्याप्टन्ट्यांटिन्स डेप्यु० का० फा० यांनीं सदर प्रकारचीं एक दोन कुत्रीं पकडली आहेत यांनीं शेताचा देखील फार च नाश मांडला आहे. निजाम सरकार जर यांच्या नाशाबद्दल कांहीं बक्षीस लाविल तर यांचा उपद्रव कमी होण्याचा संभव आहे.

ज्ञा० प्र०

येत्या नाताळापूर्वीं कनाटचे ड्युक इंग्लंडास जाणार आहेत व त्यांचे जागीं मिरत येथें सर जार्ज ग्रीव्हज येणार असें समजतें. हें कितपत खरें आहे हें पक्कें समजत नाहीं.परंतु इतकें खरें आहे कीं राजकुमार व त्यांची पत्नी यांना येथें करमत नाहीं.

अनम येथील राजा खिमपुरा हा मेल्यामुळें त्याचा धाकटा भाऊ त्याच्या जागीं गादीवर बसला.

लोपेस विरुद्ध लोपेझ या खटल्यांत हायकोर्टानी अपील घेतलें परंतु काम पुष्कळ असल्यामुलें हा खटला नाताळपर्यंत सुरू होणार नाहीं असें वाटतें.

हिंदुस्थान, इराण, ब्रह्मदेश व चीनदेश यांच्या व यूरोप खंडाच्या दरम्यान आगगाडीच्या रस्त्याच्या योगानें दळणवळण सुरू व्हावें ह्मणून तसा रस्ता तयार करण्याकरितां एक मंडळी स्थापन होणार आहे. त्या संबंधाची प्रथमची जाहिरात छापून पसिद्ध होण्यांत आली आहे. या रेलवेचें काम सुरू करण्याकरितां सर आर स्तिफेन्सन हे पुष्कळ दिवस टरकीचे बादशाहापाशीं खटपट करीत आहेत व आपल्या खटपटीस बादशाहापासून यशप्राप्ती होईल असें त्यास वाटून लागल्यामुळें मि. स्टिफेन्सन साहेबांनीं हें काम सुरू करण्याकरितां एक मंडळी स्थापण करण्याचा विचार केला आहे. आशिया मायनर व इराण या दोन भागांचा रेलवेचा रस्ता तयार करण्यास सोळा कोट रुपये लागतील असा अजमास आहे. या रकमेचे साहा लक्ष भाग करून प्रत्येक भागाची किंमत दोनशे रुपये ठेविली आहे.

प्रिन्स जार्ज आफ वेल्स यांस "नाइट आफ धी गार्टर" केलें.

एडनाहून झुलूला जाण्याविषयीं १००।३ पायांना हुकूम झाला. याचा उद्देश इजिप्तमध्यें जें सैन्य आहे त्याला मदत करण्यासाठीं आहे असें कळतें.

तारिख पहिली व दुसरी आगष्ट रोजीं तारेंतून आलेल्या बातमीवरून फ्रान्स व चीन देशांतील तंटा आपसांत मिटेल असें दिसत नाहीं फ्रेंचलोकानीं टांकीनवर हल्ला केल्या दिवसापासून फ्रान्स व चीनदेश यांच्यामध्यें लढाई होण्याचा नेहमीं संभव दिसत होता परंतु तारेंतून आलेल्या बातम्या खऱ्या असल्यास लढाई झाल्यावांचून राहील असें वाटत नाहीं.

ने० ओ०

हें पत्र आकोला येथें कै० वा० खंडेराव बाळाजी यांचे" वऱ्हाडसमाचार,, छापखान्यात नारायण खंडेराव फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XVIII AKOLA MONDAY AUGUST 25 1884 NO 33

पर्व १८ अकोला सोमवार तारीख २५ माहे आगष्ट सन १८८४ इ० अंक ३३

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत.

	रु०
वर्षाची आगाऊ	५
सहामाही ,,	३
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डांक हांशील.	
वर्षाचें आगाऊ	०१३
सहामाही	०८
साल अखेर	१०८

नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणारे लोकां कडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरूं केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

१० ओळींचे आंत	१
१० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, ,, दुसरे खेपेस	०३

FAITH AND HEALTH

The following well tried medicines are so efficacious that thousands of patients have been perfectly cured by them in a very short time.

SPECIFIC FOR DEBILITY *A* week's use brings the semen to its natural condition, however vitiated it may be. It stops nocturnal emissions, thicknes the semen and increases the virile powers. In fact it is a true specific for all sorts of seminal diseases. Price Rs. 5 Postage As. 8

RADICAL CURE FOR GONORRHŒA. This powder cures gonorrhœa and gleet of all descriptions. It effects radical cure and there is no fear of relapse. *Price* Rs. 3 Postage As. 4.

CURE FOR IMPOTENCY. Whatever be the cause of impotency whether arising from the abuse or overuse of the genital organs this oil acts as a marvel and restore the natural power in a very short time. Its use causes no pain.

THE BLOOD PURIFIER

The best remedy yet discovered for curing all sorts of the diseases of skin such as ulcers itches, ringworm, whiteness of the skin, piles syhlis. dulness of the body. bitterness of the tongue, quacking of the body, dimness of sight, dryness and weekness occasioned by the use of opium or chandoos and weekness produced by gonorrhœa is ready for sale.

Direction for use are wrapped found the phials Price per bottle Rs. 8 packing and postage As. 12.

WONDERFUL PILLS FOR ALL BILIOUS AND ABDOMINAL COMPLINTS.

Costiveness, pain, Tympanitis, side pain, Indigestion, loss of sleep, idleness acidity, looseness of bowtls are removed entirely by the use of these pills. It is a mos effectual remedy for *S*pleens and *B*ilious diseases of all sorts. small box *Rs.* 2 the large one costs Rs. 3. Postage As. 4.

Directions for use are wrapped round the boxes.

The medicine may be sent by value post.

G. H. Manager's Jawahir eksir Medical *H*all near Machbodri talab Benares Price list, post free.

वऱ्हाडसमाचार

मिती भाद्रपद शुद्ध ५ शके १८०६

हैदराबादची राज्य व्यवस्था.

निजाम सरकारास जें कर्ज आहे याचे निरनिराळ्या वेळीं निरनिराळे आंकडे प्रसिद्ध झाले आहेत त्यावरून जरी याचा नक्की अजमास काढतां येत नाहीं तरी पुष्कळ दिवसांपासून यासंबंधानें जो गवगवा सुरूं आहे त्यावरून निदान असें अनुमान करितां येतें कीं तें बरेंच पुष्कळसें आहे. सन् १२९२ फसली म्हणजे सन् १८८२-३ इसवी सालाबद्दल सरसालरजंग बहादूर यांनीं जो हिशेबाचा खर्डा प्रसिद्ध केला आहे त्यावरून कळतें कीं सन १२९१ फसली अखेर निजामसरकारचे राज्यास राज्यव्यवस्थेच्या खर्चाबद्दल ४३ लक्ष देणें होतें. त्यां पैकीं २१,९०,००० रुपये निजामसरकारच्या सरफिखाज म्हणजे खाजगी खाजिन्यांतून कर्जाऊ घेतले असल्यामुळें बिनव्याजी आहेत व बाकीचे साहुकारा जवळून घेतले असल्यामुळें व्याजी आहेत. त्यावेळीं असा अंदाजा केला होता कीं एकंदर वसुलांतून खर्च वजा जातां सन् १२९२ फसली सालीं ९,२८,००० रुपये बाकी शिल्लक राहील तिच्या योगानें राज्यव्यवस्थेच्या संबंधानें चालू सालांत झालेलें कर्ज फेडितां येईल; व त्याप्रमाणें साल अखेरीस ३८ लक्ष रुपये राहतील. हा अंदाजा सरसालरजंग यांनीं केला होता त्याप्रमाणें त्यांचे हातून कदाचित् बिनबोभाट ह्या कर्जाची फेड झाली असती पण दैववशांत त्यांच्या अकालीक मरणामुळें हैदराबादच्या राज्यव्यवस्थेंत बदल झाला व चोहोंकडे अशी बोलवा पसरली कीं निजामसरकारची वसुलाची स्थिती बाहेरून जशी दाखविली आहे तशी खरोखर नाहीं. ह्या गोष्टीचा गवगवा नामदार गव्हरनरजनरल साहेब यांचे कानांवरही जाऊन पोहोंचला व गेल्या फेब्रुवारी मध्यें निजामसरकारास गादीवर बसविण्याचे समारंभाचे वेळीं त्यांस अनुलक्षून ते जें म्हणाले कीं "तुम्ही आपल्या वसुला कडेस लक्ष द्या; ज्या प्रांताची वसुलाची स्थिती अव्यवस्थित असते तो प्रांत लवकरच नष्ट दशेस पोहोंचतो" तें ह्या गोष्टीसच अनुलक्षून होतें असें दिसतें. तो सदुपदेश तरुण निजामसरकार यांचे मनांत लागलींच ठसला आणि त्यांनीं लार्ड साहेब तेथें असतांच त्यांचपाशीं आपल्यां राज्यांतील मागील सालाचा हिशेब तपासण्याकरितां दोन उत्तम हिशेबी खात्यांतील गृहस्थांची मदत देण्याविषयीं विनंती केली. पण ह्या संबंधानें कांहीं घडल्याचें ऐकण्यांत आलें नाहीं. ते वेळीं निजामसरकार एवढेंच करून स्वस्थ बसले नाहीं राजकीय कामांत त्याप्रमाणेंच खाजगी कामांतही त्यांनीं नियमित पणानें खर्च करण्याचें मनावर घेतलें; आणि त्यांनीं आपलें गाड्या घोडीं वगैरे सामान लिलाव करून विकून टाकिलें—ही गोष्ट निजामसरकारचे. राज्यांत प्रथमतः याचेच वेळीं घडली असेल. सरकारी खर्च कमी करण्याच्या बाबतींतही त्यावेळीं "रिडक्शन" कमिटी म्हणून एक मंडळी नेमिली होती. त्या कमिटीचा हेतू प्रथम असा होता कीं चोहोंकडेच काटाकाट करावी व त्या योगानें लोकांचीं मनें असंतुष्ट झालीं होतीं पण निजामसरकार आपल्या संस्थानाकडेस इतके लक्ष देत आहेत व लोकांचे कल्याणा करितां इतके झटत आहेत हें पाहून ह्या बद्दल बहुतेकांनीं आपला आनंद प्रदर्शित केला होता. पण हैदराबादचा डेक्कन टाईम्स पत्र कर्ता म्हणतो की ह्या कमिटीनें आपल्या नांवाप्रमाणें कांहींच केलें नाहीं; मात्र पेशकाराच्या बतीचे जेवढे लोक होते तेवढें मात्र सर्व काढून आतां तो कमिटी नोकर लोकांचे पगार वाढवीत आहे व नवीन जागा करीत आहे. त्या कमिटीचा पूर्वीं जो क्रम होता त्याच्या अगदीं उलट आतां स्थिति झाली आहे. पैसा फार उधळेपणानें खर्च होतो सरकारचे मित्र व आश्रित ह्यांस रगड पैसा दिला जात आहे. निजामसरकारास पूर्वीं आजार झाल्यावर जेव्हां त्यांस आराम वाटला तेव्हां जीं बक्षिसें वाटलीं त्या पेक्षांही ज्यास्त रकमेचीं बक्षिसें त्यांनीं प्रथमतः वाघ मारिला तेव्हां दिलीं गेलीं. निजामसरकारानें आपल्या खाजगी हिशेबाचा मुख्य अधिकारी (कंट्रोलर) एक नवाच ३००० रुपये दरमहावर नेमिला आहे. दोन एडिकांप ह्या प्रत्येकास २३०० रुपये पगार केला आहे. ह्याच अधिकाऱ्यांस थोडे दिवसांपूर्वीं प्रत्येकास १००० रुपये पगार होता. उभयतांवर सरकारची मोठी मेहेरबानी आहे व त्यामुळें त्यांस मोठा मान आहे .असें म्हणतात कीं त्यांना जे किताब मिळाले आहेत त्या खेरीज त्या प्रत्येकांस ८०,००० रुपये मिळावयाचे आहेत. या खेरीज आणखी सरकारी नवीन नेमणुका झाल्या आहेत. १५०० रुपये पगाराचा एक इन्स्पेक्टर जनरल आफ् पोलीस या नावाचा अधिकारी नेमिला असून त्यास ४०० रुपये भत्ता मिळावयाचा २००० रुपये दरमहाचा स्टेट कौन्सिलचा सेक्रेटरी, १००० रुपयाचा एक अडव्होकेटजनरल, एकएक हजार रुपयाचे असे दोन हायकोर्ट ज्यड्ज, असे नवीन अधिकारी नेमिले असून कांहीं दुसऱ्यांचा पगार वाढविला आहे . हायकोर्टच्या चीफ ज्यज्याचा पगार ५०० रुपये वाढविला आहे व दुसरें सहा ज्यड्ज मिळून ३,४०० रुपये वाढविले आहेत. आकौंटंट जनरल व पोलीस सेक्रेटरी यांचा पगार अनुक्रमें ३०० व ६०० वाढला आहे. सरफिखाज खात्याचे सेक्रेटरी यांचा ४०० रुपये व रेव्हिन्यु बोर्डच्या मेंबरास ५०० रुपये व सिटी पोलीसकमिशनर ह्यांचा २०० रुपये पगार वाढविले आहेत. नवीन नेमणुका व बढत्या मिळून दरमहा १४ हजार रुपये खर्च वाढला आहे. शिवाय दिवाणसाहेब यांजकरितां एकेक हजार रुपयांचे असे दोन एडिकांप व ३०० रुपयांचा एक सेक्रेटरी नेमिला आहे. हे दरमाहा १३०० धरून सालिना एकंदर १८३६०० रुपयांचा खर्च वाढला. शिवाय कांहीं अधिकाऱ्यांना कामावरून काढून टाकिलें आहे त्यांनाहीं त्यांचे जागेचा पगार अद्याप मिळत आहे. रेव्हिन्यु बोर्डचे एक मेंबर यांस दरमाहा १००० रुपये मिळत आहेत. सरफिखाज खात्याचे सेक्रेटरी व असिस्टंट सेक्रेटरी यांस अनुक्रमें १,२०० व १००० रुपये मिळत आहेत. शिवाय हल्लीच्या व्यवस्थेस कंटाळून जे रजेवर गेले आहेत त्यांची गोष्ट एकीकडेच राहिली.

सदरहू वर्तमान पत्र कर्त्यानें जशा नेमणुका व बढत्या दिल्या आहेत तशा ज्या जागा कमी केल्या असतील अथवा ज्या जागेचा पगार पूर्वीं पेक्षां कमी केला असेल त्या येथें मुळींच सांगितल्या नाहींत. पेशकारानें लाविलेले लोक काढिले असें म्हटले आहे पण त्यावरून ते वाजवी किंवा गैर वाजवी रीतीनें काढिले गेले ह्याचा निर्णय करितां

येत नाहीं. म्हणून जों पर्यंत ही गोष्ट संदिग्ध आहे तों पावेतों निजाम सरकारच्या राज्य व्यवस्थे संबंधानें बरे किंवा वाईट निखालसपणें कांहीं म्हणवत नाहीं तथापि असा प्रश्न सहज उत्पन्न होईल कीं अशा नांवाजलेल्या विपद्ग्रस्त स्थिती मध्यें निजाम सरकारास आपल्या राज्याचा खर्च एवढा मोठा कसा वाढविता आला असेल! आमचा असा समज होतो कीं पूर्वींची एखादी जागा मोडून तिचे ऐवजीं दुसरी केली असून तीस इंग्रजी धर्तीं प्रमाणें नवें नांव दिल्यानें ती नवीनच काढल्या प्रमाणें डेक्कन टाईम्स कर्त्यास वाटली असेल. असें जरी कदाचित् झालें नसेल व निजाम सरकारास आपली राज्यसरणी सुरळीत चालावी या करितां ह्या वर सांगितलेल्या नेमणुका कराव्या लागल्या असतील तर ह्या संबंधानें आमची एवढीच इच्छा आहे कीं त्यांच्या कोशागाराविषयीं लोकांचे जे ग्रह झाले आहेत ते मिथ्या ठरोत व त्यांस आपल्या संस्थानाच्या अभ्युदयार्थ ह्या सर्व नेमणुका सद्योदित निर्विघ्नपणें चालविण्याचें सामर्थ्य येवो.

नवाब मुनिर उलमूलक बहादूर निजामसरकारचे रेव्हिन्यू मिनिस्टर यांचें अकोल्यास आगमन.

नवाब साहेब व त्यांची सरदार मंडळी ही पुण्याहून ता० २० रोजीं निघून दुसरे दिवशीं गुरुवारीं बाराच्या गाडीनें अकोल्यास येऊन दाखल झाली. त्या दिवशीं रेलवेस्टेशन चांगलें सुशोभित केलें होतें. जिकडे तिकडे निशाणें व केळीचे खांब वगैरे लावल्यामुळें व रंगीबेरंगी गालिचे पसरल्यामुळें विशेष शोभा आली होती. नवाबसाहेबांच्या सन्मानार्थ आलेल्या लोकांची स्टेशनावर मोठी गर्दी झाली होती. लोकांचा जमाव सुमारें दोन हजारापर्यंत होता. सरकारी कामगारांपैकीं मि. कंबरलीज साहेब पोलिस सुपरिनटेंडन्ट व आणखी कांहीं कामगार स्टेशनावर आले होते. मि. कंबरलीज साहेबांनीं सरकारतर्फे नवाबसाहेबांस उतरून घेतल्यावर तेथें असलेल्या कामगार मंडळीस नवाबसाहेबांस भेटविलें व त्यावर नवाबसाहेब आपले सरदार मंडळीसह येथील जुडिशिअल कमिशनरांच्या माजी कचेरींत गेले. ही कचेरी त्यांना राहण्या करितांच तयार केली असून व्यवस्था उत्तम ठेविली होती. दोन प्रहरीं नवाब साहेबांनीं येथील आफिसरांच्या भेटी घेतल्या व संध्याकाळीं ते युरोपिअन क्लब मध्यें 'लानटेनिस' खेळण्या करितां गेले होते. शुक्रवारीं सकाळीं नवाब साहेबांनीं येथील रिझर्व्ह पोलिस तपासून गांवांतील बहुतेक भाग पाहिला. दोन प्रहरीं नवाब साहेब डेपुटी कमिशनर साहेबांच्या कचेरींत गेले होते. तेथें ट्रेझरी आफिस तपासल्यावर रेव्हिन्यू कडील माहिती मिळविण्यांत त्यांस अदमास दोन तास लागले. नंतर चार वाजतां नवाब साहेब आपल्या लवाजम्या सह ठरल्या प्रमाणें टाऊन हालांत आले. नवाब साहेबांस मानपत्र देण्याचा हा समारंभ चांगला झाला. टाऊन हाल त्या दिवशीं उत्तम रितीनें सुशोभित केला होता. हें मानपत्र देण्याचें काम सार्वजनिक असल्यामुळें येथील मुनसिपलिटीचे व्हाइस प्रेसिडेंट रा. रा. देवराव विनायक हे सर्व खटपटींत प्रमुख होते. टाउनहाल येथील जागेची व्यवस्था चांगली ठेविली होती व नवाब साहेब त्यांची मंडळी व येथील सरकारी मोठमोठे हुद्देदार या करितां एक उच्चस्थान तयार केले होतें. या समारंभास येथील व आसपासच्या गांवांहून आलेल्या गृहस्थांचा जमाव बराच मोठा होता. नवाब साहेब येऊन बसल्यावर येथील मुनिसिपाटीचे मेंबर रा. रा. दत्तात्रय विष्णु यांनीं इंग्रजींत छापून तयार केलेलें मानपत्र वांचलें तें आह्मी आपल्या शनवारचे जादापत्रकांत छापिलेंच आहे. त्याचा मराठी तर्जुमा ही पूर्वींच छापून तयार होता पण वेळ थोडा असल्यामुळें वाचण्याचा राहिला तो आह्मी तसाच खालीं देतों:—

आली जनाब मुनिरुल् मुल्क् मुइंनुल् मोहाम नबाब शुजा उद्दौला बहादूर सरकार दौलत मदार निजाम उलमुल्क् यांचे मुल्की आणि नगदी खात्याचे सेक्रेटरी.

आली जनाब,

वऱ्हाड प्रांतीं आपलें आगमन झाल्यापासून आह्मांस खरोखर आनंद झाला आहे; तो या प्रांतांतील लोकांच्या वतीनें प्रदर्शित करण्यास आपली परवानगी घेतों. हिंदुस्थानांतील निरनिराळ्या प्रांतीं चालूं असणाऱ्या जमाबंदीच्या पद्धति लक्षपूर्वक अवलोकन करून त्यावर मनन करावें व आपल्या उत्तमलोकवासी तीर्थरूपांचे कारकीर्दींत कांहीं वर्षांपूर्वीं सुरूं झालेली जमाबंदीची रीती कोणकोणत्या बाबतींत सुधारण्या सारखी आहे याचा विचार करावा, एतदर्थ आपण हैदराबादेहून निघाला आहां; ही गोष्ट निजाम सरकारचे रयतेच्या भावी कल्याणाचें सुचिन्हच आहे. रयतेचें सुख व संतोष हीं राज्याचे आधारस्तंभ होत हें सांगणें नको.

हैदराबाद संस्थानचे जमाबंदीची व वसुलाची रीति बहुतेक अंशीं मुंबई इलाख्याच्या रीतीप्रमाणेंच आहे व त्या रीतींतील व्यंगें आपल्या नजरेस आलींच असतील; कारण तीं मुंबई सरकार व हिंदुस्थानसरकार यांनीं ही अखेरीस कबूल केलीं आहेत. जमाबंदी खात्याचे मुख्य अधिकारी आपण आहां तेव्हां राज्याचा वाजवी वसूल कमी होऊं न देतां आपल्या मेहनतीचें फळ आपणास पूर्णपणें मिळेल असा भरंवसा रयतेच्या मनांत उत्पन्न होईल अशी आपण तजवीज कराल याविषयीं आह्मांस पूर्ण खातरी आहे. पुन्हा सारा ठरविते वेळीं रयतेनें विहिरी वगैरे खणून जमीन जास्त सुपीक केली असल्यास तीवर जास्त सारा न बसविणें ही गोष्ट अत्यंत महत्वाची आहे. रयतेला कोणत्याही प्रकाराचा खर्च न पडतां जमिनीची किंमत वाढली असेल तर मात्र सरकारानें सारा वाढविल्यास अन्याय होणार नाहीं.

आतां जमाबंदीची कोणती पद्धति आपल्या संस्थानास ठीक पडेल व तींतील दोष कोणत्या रीतीनें नाहींसे करितां येतील हें जमाबंदीच्या चार पद्धती पाहिल्यानें सहज कळून येणार आहे. पण कठीण गोष्ट ही आहे कीं ती पद्धति बरोबर रीतीनें अमलांत आणतील असें हुषार लोक मिळाले पाहिजेत. ही अडचण या प्रांतांत मुंबई इलाख्यांतून लोक आणिल्यानें दूर झाली; व त्या इलाख्यांतील विद्याखात्याच्या धरतीवरच इकडे विद्याखातें स्थापन झाल्यानें आतां सदई कामें चालविण्यास हुषार व इमानी लोकांची या प्रांतांत उणीव राहिली नाहीं. आपल्या उत्तमलोकवासी तीर्थरूपांनींहि सध्यां चालूं असलेली पद्धत अमलांत आणण्यासाठीं बाहेरूनच लोक आणिले; व पुढें हुषार लोक आपले संस्थानांतच तयार व्हावे ह्मणून त्यांनीं राज्यांत पाठशाळादि विद्यालयें स्थापिलीं परंतु या शाळांतून पाहिजे तसे लोक निपजण्यास अद्यापि बराच अवकाश आहे; तों पर्यंत मुल्की खात्यांतील कनिष्ठ प्रतीच्या कामांकरितांहि इतर प्रांतांतूनच लोक आणावे लागतील. इकडच्या अनुभवावरून ह्मणतां येतें कीं अशी व्यवस्था आपल्या प्रांतांत सुरूं झाल्यास आपल्या प्रजेच्या कायमच्या हक्कास तादृश अपाय होणार नाहीं. बाहेरून लोक नेणें ते वऱ्हाडांतील नेमल्यास आपले प्रजेचा असंतोष होईल असें नाहीं; कारण या प्रांतांतील लोकांची भाषा, त्यांचे रीतिरिवाज व त्यांच्या पूर्वापार चालत आलेल्या समजुती, या हैदराबाद संस्थानच्या उत्तर व पश्चिम भागांतील लोकांच्या प्रमाणेंच आहेत. तेलुगू मुलखाकरितां आपणास मद्रास इलाख्यांतून लोक न्यावे लागतील. ही सर्व व्यवस्था चिरस्थायी होऊन तिला विसंगतता न यावी याकरितां लोकशिक्षणार्थ स्थापन केलेल्या पाठशालांचा मुंबई व मद्रास येथील युनिव्हर्सिटीशीं संबंध ठेवणें इष्ट आहे. या योगानें निजाम व इंग्रज सरकार यांचे प्रजांचा परस्पर व्यवहार होऊन पाठशाळांत विद्यार्थ्यांच्या एकत्र निवासाचा परिणाम उभयतांवर एकसारखा झाल्यानें त्यांचें दळणवळण वाढेल; व उभयतां मिळून सुधारणा वृद्धिंगत करतील.

एतद्देशीय सर्व संस्थानांत हैदराबाद संस्थान मोठें आहे; याकरितां तेथील राजकार्यप्रवीण पुरुषांनीं तें राज्य अनुकरणीय होईल असा नेहमीं यत्न करावा. आपल्या सर्वमान्य वडिलांनीं राजकार्य इतक्या चातुर्यानें, दूरदृष्टीनें व दक्षतेनें बजाविलें कीं त्यांची शुभ्रकीर्ति आज दिगंतरीं पसरली आहे. त्यांच्याच पद्धतीचें आपण अनुकरण करावें व तींत जीं जीं व्यंगें आढळतील तिचें निरसन करावें, कोणत्याही राज्याचा चिरकालीन् उत्कर्ष एका समर्थ राजपुरुषानें आपल्या कारकीर्दींत केलेल्या महत्कृत्यांनीं होणें असंभवनीय आहे. समर्थ पुरुषांची परंपरा अव्याहत श्रम करील तेव्हांच तो साध्य होईल. परलोकवासी आपले तीर्थरूप, नवाब सर सालरजंग यांनीं ज्या राजनीतीचा स्वीकार केला होता ती राजनीति पुढें चालविण्या करितां त्यांनीं आपणास व आपल्या ज्येष्ठ बंधूस मागें ठेविलें आहे, त्याच प्रमाणें आपल्या मागें राज्यसूत्रें धरण्याकरतां आपण उभयतां बंधू चतुर पुरुष तयार करण्याचे प्रयत्न कराल असा आह्मांस पूर्ण भरंवसा आहे. तो अन्यथा होणार नाहीं.

कर्नल् ऑलिव्हर सेंट् जॉन् यांच्या भाषणावरून व वेळोवेळीं वर्तमानपत्रांतून प्रसिद्ध झालेल्या राज्यव्यवस्थेसंबंधी हकीकतींवरून आपल्या रयतेच्या कल्याणाविषयीं निजाम सरकारांची अंतःकरणापासून इच्छा आहे हें सिद्ध होतें; त्या निजाम सरकाराचा आपण व आपले वडील बंधु या उभयतांवर पूर्ण भरंवसा आहे. तेव्हां हैदराबाद संस्थानांत सुधारणेचा क्रम अबाधित रीतीनें चालेल अशी आह्मांस खातरी वाटते. शेवटीं सर्वशक्तिमान परमेश्वरापाशीं आमचें हेंच मागणें आहे कीं आपल्या उदार तीर्थरूपांच्या मनांतील उद्देश सिद्धीस नेण्याकरीतां आपले प्रभु निजाम सरकार, आपले ज्येष्ठ बंधु दिवाणसाहेब व आपण या त्रिवर्गास त्यानें चिरायु करावें.

वरील इंग्रजी मानपत्र वाचून झाल्यावर येथील वकील मोलवी हकीमुद्दीन यांनीं त्यांतील इत्थंभूत हकीकत उर्दूंत वाचून दाखविली. त्याचें वाचणें संपल्यानंतर नवाब साहेबांनीं इंग्रजींत लिहून आणलेलें उत्तर वाचलें. त्याचें भाषांतर येणें प्रमाणें:—

"मि. व्हाइस प्रेसिडेंट व सभ्यगृहस्थहो, वऱ्हाडांत माझ्या या पहिल्याच येण्याला आपण दिलेलें हें मानपत्र स्वीकारण्यास मला खरोखर संतोष वाटतो. आतांच मानपत्रांत वाचल्याप्रमाणें निजामसरकारच्या राज्यास लागून असणाऱ्या ब्रिटिश प्रांतांत ज्या जमाबंदीच्या निरनिराळ्या पद्धती चालूं आहेत त्यांची माहिती करून घेण्याकरितां मीं हल्लीं निघालों आहे. निजामसरकारांनीं दयाळू होऊन मला जमाबंदीखात्याचे दिवाण नेमिलें; या मोठ्या व जबाबदारीच्या हुद्याचें काम मी माहिती मिळवून अनुभवशीर रितीनें यथायोग्य बजवावें अशी माझ्या वडिल बंधूंची मोठी इच्छा आहे. तसेंच मला ही त्याबद्दल मोठी काळजी आहे, तेव्हां ही माहिती संपादण्यास इंग्रज सरकारच्या खुद्द अमलाखालील प्रांत हीच उत्तम शाळा होय असें मी मानितो. सुमारें सहा आठवड्यापासून मी बाहेर निघालों आहे, आणि त्या वेळांत मी मद्रास, बंगलोर, उटकामंड, व पुणें येथें गेलो होतों. या सर्व ठिकाणीं माझें लोकांनीं अंतःकरण पूर्वक आगतस्वागत केलें आणि त्या त्या शहरच्या अधिकाऱ्यांनीं मला देववेल तितकी माहिती करून दिली. बंगरूळास असतांना तेथील महाराज व त्यांचें दिवाण इत्यादिकांनीं माझा चांगला आदरसत्कार केला आणि तिकडील उत्तम जमाबंदीची पद्धत मला मोठ्या सुलभ रितीनें समजावून दिली. या आपल्या प्राचीन शहरीं वऱ्हाडांतील अधिकाऱ्यांनीं मनःपूर्वक माझें आगत स्वागत केलें आहे त्यावरून त्यांच्या मदतीनें पुष्कळ उपयुक्त माहिती मिळेल अशी मला आशा आहे. येथील माझा अनुभव निजाम सरकारचे राज्यास जेणें करून फार उपयोगी होईल

तसें करण्यास मी कळकळीनें झटेन, आणि गोष्ट ओघास आल्यावरून असें ही सांगतों कीं माझे परलोकवासी वडिलांनीं नवीन केलेल्या सुधारणा होतील तितक्या शेवटास नेणें व पूर्ण करणें हा एक माझे बंधु दिवाण साहेब यांचा मोठा हेतु आहे. निजाम सरकारच्या राज्याच्या स्थितीस अनुरूप अशा थोडथोड्या फेरफारानें मुंबई कडील मोजणीची व जमाबंदीची पद्धति सुमारें सात आठ वर्षांपासून आमच्या मराठी राज्यांत सुरू झाली आहे आणि ह्या वेळपर्यंत एकंदर राज्यांच्या अदमासें तिसऱ्या भागांत त्याप्रमाणें मोजणी व जमाबंदी झाली आहे. मला कळविण्यास संतोष वाटतो कीं ही जमाबंदी जशी चालावी तशी चालू आहे. तेलंगण प्रांतांत तलाव, कालवे इत्यादिकांची कामें पुष्कळ झालीं आहेत तरी तेथील स्थितींत आणि मराठी राज्याच्या स्थितींत मोठें अंतर आहे. या करितां मराठी राज्यांत जमाबंदीचें काम निराळ्या धर्तीवर पाहिजे आहे, आणि त्या प्रमाणें हा विषय हैदराबाद सरकारच्या विचारांतही आहे. जमाबंदीचें हें पहिलें तत्व आहे कीं शेतकऱ्यांनीं आपल्या कष्टानें व पैशानें जमिनींत नवीन सुधारणा केल्या तर त्यांवर नवे कर बसवूं नयें. हें तत्व पुरें लक्षांत ठेवून त्याच्या अनुरोधानें वागण्यास आम्ही झटत आहों. फेरफार करून नवीन चालू केलेली राज्यकारभारपद्धति उत्तम रितीनें अंमलांत आणण्या करितां माझे वडिलांस ब्रिटिश राज्यांतील सुशिक्षित व हुशार असे कामगार हैदराबाद संस्थानांत आणावे लागले ही गोष्ट आपल्या लक्षांत येऊन चुकलीच आहे. असें केलें तरी त्यांचा हेतु हैदराबादचेच लोकांस या कामांत शिक्षण देऊन तरबेज करणें हा होता व त्या करितां त्यांनीं अमीर उमराव व इतरलोक यांच्या शिक्षणा करितां शाळा स्थापिल्या. पण दुःखाची गोष्ट ही कीं ते आपल्या कामाचें फळ पहाण्यास वांचले नाहींत [illegible] वडिलांनीं घालून दिलेला कित्ता वळवून हैदराबादचे लोकांस शिक्षण द्यावें व त्यांना ते राज्यकारभार चालविण्यास दक्ष होतील असें करण्याची माझे बंधूची मनापासून इच्छा आहे. ही त्यांची इच्छा सफळ होण्यास योग्य असे उपाय हल्लीं योजिले आहेत व लवकरच ते फलद्रुप होण्याची आशा आहे हें सांगतांना हें ही येथें सांगणें इष्ट दिसतें कीं लवकरच हैदराबाद येथील दोन तरुण गृहस्थ सरकारी काम करण्यांत तरबेज होण्याकरितां उमरावती येथें पाठविले जाणार आहेत. वडिलांनीं नवीन चालू केलेला शिक्षण क्रम जारीनें चालावा असें माझे बंधू फार इच्छितात व या गोष्टी कडे त्यांचें विशेषलक्ष लागलें आहे. आपण माझ्या वडिलांच्या संबंधानें जी पूज्यबुद्धि दाखविली व माझ्या स्वतांच्या व माझ्या बंधूच्या संबंधानें जें चांगलें मत प्रदर्शित केलें त्या सर्वांबद्दल मी आपला फार आभारी आहे. वडिलांनीं घालून ठेविलेल्या मार्गानें राज्यकारभार चालविण्या करितां माझे बंधु दिवाण साहेब हे होईल तितके झटत आहेत, आणि ते श्रमाचें व अवघड काम करित असतां आपले काम लोकांत आवडतें व ते आपल्यावर विश्वास व भरंवसा ठेवितात हें ऐकून त्यांस मोठा आनंद वाटेल व आपले कर्तव्य करण्यास अधिक हुरूप ही येईल. निजाम सरकार प्रजेचें कल्याण व्हावें व त्यांस सुख मिळावें म्हणून प्रयत्न करित आहेत आणि ते आपल्या दयाळू व कनवाळू स्वभावानें सर्व ज्ञातीच लोकांस प्रिय झाले आहेत- त्यांच्या संबंधानें आपण जें चांगलें मत दर्शविलें आहे व त्यांच्या विषयीं जी चांगली इच्छा प्रदर्शित केली आहे तें आपलें मत व ती इच्छा मोठ्या खुषीनें बंधूच्या मार्फतीनें त्यांना कळवीन"

नवाबांचें भाषण संपल्यावर मौलवी मेहदी अली यांनीं त्याचा उर्दूमध्यें लिहून आणलेला तर्जुमा वाचून दाखविला. नंतर रा. रा. देवराव विनायक यांनीं कांहीं मुख्यमुख्य जहागिरदार, शेट सावकार, वकील वगैरे लोकांस नवाब साहेबांस भेटविलें नंतर हारतुरे पानसुपारी अत्तरगुलाब वगैरे सर्वांस वाटल्यावर व्हाइस प्रेसिडेंट यांनीं नवाब साहेबांचे मानपत्र स्वीकारल्याबद्दल आभार मानून ते योग्य रीतीनें छापवून हैदराबाद येथें आपणाकडे पाठवून देऊं असें त्यांस कळविलें व सभाविसर्जित झाली.

तारीख २३ रोजीं सकाळीं नवाब साहेबांनीं कांहीं सरदार, व डेपुटी कमिशनर यांसह मलकापूर शर्यतीचे मैदानाकडे रपेट घेऊन इंग्लिश, मराठी, हिंदुस्थानी, हायस्कूल, ट्रेनिंगकालेज हीं पाहिलीं व मुलांची कसरत पाहून ते फार खुष झाले. दुपारीं तहशिलकचेरींत जाऊन नंतर डेपुटी कमिशनर साहेबांच्या कचेरींत ते गेले. तेथें रुसूम वगैरेची बरीच माहिती करून घेतली त्यावेळीं मराठी बाजूकडील कारकून रा. रा. नरसो यशवंत यांनीं त्यांस त्या संबंधाची चांगली माहिती सांगितल्यावरून मौलवी मेहदी अली यांनीं त्यांस हैदराबाद राज्यांत नोकरी कराल काय ह्मणून विचारिलें व त्यांचें नांव हीं टिपून घेतलें हें कळविण्यास आह्मास फार आनंद वाटतो. त्याच दिवशीं सायंकाळीं नवाब साहेबांस आमचे लोकप्रिय डेपुटी कमिशनर कर्नल फिटझरल यांनीं खाना दिला. काल रविवार असल्यामुळें नवाब कोठेच बाहेर फिरण्यास गेले नाहींत पण त्यांनीं गांवांतील पुष्कळ सभ्य गृहस्थांच्या भेटी घेतल्या आज १० वाजतां यांनां युरोपियन क्लबमध्यें दुसरा खाना होणार आहे व रात्री ते येथील सर्व अमलदारांना उलट खाना देतील नवाब साहेब येथून तारीख २६ रोजीं निघून तारीख ३० पर्यंत उमरावतीस राहतील आणि नंतर नागपूरास जातील असें कळतें.

The Berar Samachar

Monday AUGUST, 25, 1884.

FURTHER MOVEMENTS OF HIS EXCELLENCY THE NAWAB AT AKOLA.

In the extraordinary which we published on the morning of Saturday the 23rd instant we noticed all the important movements of our distinguished and worthy guest Nawab Muneer-ul-mulk from the time of his arrival here upto the publication of that issue. As stated previously he with his staff paid visits on Saturday to the Marathi and *Urdu* schools at this station after having taken a long ride towards the late Malkapore race-grounds in company with our Deputy Commissioner Col. Fitz-Gerald. *In* the afternoon he first visited the Tahasildar Kutchery and then went to the Deputy Commissioner's court accompanied by his Under—secretary Moulvi Mehadi Ali and Dustoor Bymanji Jamaspji *C. I. E. Here* he was engaged from I to 3 P. M. in taking down notes as regards the system of Revenue collections and their accounts as it obtains in this province. *He* also made enquiries as to the *Rusooms* (*Vatandar's* allowances) that are annually paid in this district. Our *Deputy Commissioner* and Mr. *Nizamuddin* the Taluk officer, supplied him with all the requisite particulars and asked Mr. *Narso* Yeshawant one of the oldest Marathi clerks in their office to furnish the guests with all the details thereto pertaining. This work, we are very glad to say, Mr. Narsopant did excellently well. *He* satisfied them on all the points that were urged by his Excellency and Moulvi Mehadi Ali whereupon the Under-secretary to the *Revenue* Minister was highly pleased with the amount of information that he gave him, and asked him if he would accept service in *H*is Highness the Nizam's dominions. We take this opportunity of suggesting the Prime-minister and other high officials at Hyderabad the advisability of securing a few more able and experienced hands at least in those departments of public service that may call for reform in accordance with the lines of policy so ably inaugurated *by* the late lamented prime-minister Sir Salar Jung. Now that education has made such a vast stride generally in all provinces under British rule, it will not, we are sure, present any difficulty whatsoever in obtaining such competent persons to serve in the Hyderabad dominions. We fully trust that this suggestion of ours will therefore commend itself to the Government at Hyderabad and that it would be acted upon as far as practicable. *After* having left the *De*puty Commissioner's court at 3 P. M. the minister and party went out for airing in the evening and enjoyed rest the whole of the next day. Today at 10 *A. M.* the Nawab will be entertained at a dinner party at the *European* club house and in the evening grand Khana will be given by him in return to the officers at this *Station*.

The Nawab leaves this for *Amraoti* by the noon train of Tuesday the 26th current, reaching there the same day. At Amraoti he will stay for four days after which he will start for to Nagpore.

We have the pleasure to acknowledge with thanks the receipt *of* the *Report* on the working *of* the Civil *H*ospitals and charitable Dispensaries in *H. A. D.* for the year 1883.

The Mahomedan *Vice*-Council at Jeddah, *Abdur Razzak*, *suggests* that each pil*g*rim should have at least Rs 300 with him when he leaves India after having paid his passa*ge* to Jeddah. No pecuniary assistance can *be ob*tained from the British authorities at Jeddah.

Under clause 2, *Rule* 13, of the *Rules* regulating Legal *Practi*tioners in the Court of the Resident and of the *Courts* subordinate to it, it is hereby notified for general information that twenty-two candidates have been admitted by the Judicial *Commi*ssioner to appear at the examination to *be* held at *Amraoti on* the 3rd September 1884.

वऱ्हाड

येत्या सप्टेम्बर महिन्याचे तिसरे तारखेस होणाऱ्या वकिलीच्या परीक्षेस बावीस उमेदवार आहेत असें रे. आ. वरून कळतें.

सन १८८३ सालचा हास्पिटल व डिसपेनसरी यांचा वार्षिक रिपोर्ट आम्हाकडे आला आहे त्याचा आह्मी आभारपूर्वक स्वीकार करितों.

येथील पूर्ण चंद्रोदय सांगलीकर नाटककार मंडळींनीं परवा रात्रीं गोपीचंद व कंसवध हे खेळ करून दाखविले; खेळ चांगला झाला व त्यांत कंस, अक्रुर, कृष्ण, मैनावती गोपीचंद यांनीं आपापलीं कामें बरीं केलीं.

यवतमाळ १६-८-८४

केळापूरचे देशमुखांचा एक मोठा दिवाणी मोकदमा चालू होता त्याची आपसांत समजूत झाली यावरून दोन्ही पक्षांचे लोकांत स्वहितां विषयींची काळजी अगदीच नष्ट झाली नव्हती असें दिसतें. या वादाचे संबंधानें वकील मुखत्यार मध्यस्थ, व साक्षीदारलोक यांची एकच गर्दी झाली होती.

मेहरबान जु. क. साहेब यांची स्वारी येथें सेशना करितां आली होती. कैदी खुनाचे आरोपांतून मुक्त झाला. साहेब बहादूर यांची स्वारी लागलीच परत गेली.

एका लट्ठ निरांजन साधूनें साधारण बोलाचाली वरून एका दुकानदारास सुरीनें भोसकलें होतें. दुकानदार दुरुस्त झाला असें समजतें. हा निर्लज्य साधू निलालसपणें नागवा उघडा फिरत असे. तो मोठा ताकददार दिसत असे. हा कोणीतरी अस्सल बिलिंदर चोरट्याचे टोळी पैकीं असावा. यास दोन वर्षांची शिक्षा झाली. असले साधु या मुलखांत फार आहेत आणि साधारण लोकां हून यांचे हातून शतपट जास्ती गुन्हे घडतात कारण हे गुन्हे करण्यास त्यांचें साधूत्व चांगलें सहाय्य करितें. उघड गुन्हेगार बरे. पण हे मोठे घातकी.

वर्तमानसार

मुंबई ठकबाजीचा धंदा-येथें हेजपाळ मुळजी नांवाचा वाणी आणि भुजाबावा गाडीवाला या दोघांनीं धान्याचीं पोतीं लांबविण्याचा सारखा क्रम चालविला होता. वाण्यानें मोदीखान्याच्या रस्त्यावर एक कोठी भलत्याच्या नांवावर भाड्यानें घेऊन ठेविली होती. तींत गाडीवाल्यानें इतर गाडीवाल्यां बरोबर धान्याचीं पोतीं गाडीवर भरावीं आणि त्या कोठींत नेऊन साठवावीं असा प्रकार चालला होता. दहा बारा दिवसांपूर्वीं तें पाप बाहेर सहज पडून पोलिस शोध करीत आहे.

नवीन मनी आरडर पगार करण्याचा हुकूम-आम्हांस चांगल्या आधारावरून समजण्यांत आलें आहे कीं टपाल खात्याचे डरेकटर जनरल यांणी आकटोबर पासून मनी आरडरीचे पैसे घेणारास टपालाचा शिपाईच ज्याचे त्यास घरीं पोहोंचवील अशी योजना केली आहे. ही फार चांगली सोय झाली व त्याजबद्दल त्यांचे आभार मानणें योग्य आहे.

अफगानिस्थानच्या व रशियन सरकारच्या मुलखाच्या सरहद्दी ठरविण्याकरितां इंग्लिश, अफगान व रशिया यांजकडून मुखत्यार नेमून त्यांजबरोबर लष्कर व मंडळी असावयाची असें सर्व सरासरी ठरून इंग्लिश सरकाराकडून लोक कोणीकडून पाठवावे याजविषयीं वाटा घाट चालूं आहे.

डाक्टर विलसन नांवाच्या इंग्रजी वैद्यानें एका मनुष्याच्या डोकीचे केस मोजले एक्या चौरस इंचाच्या डोक्याच्या भागांत १०६६ केंस मोजले त्यांजवरून साधारण अजमास त्यांणीं केला त्याप्रमाणें सर्व डोक्यांत १२७९२० केंस असावेत असें झालें. कांहीं डोक्यांवर दीड लक्षही असावेत असें ते ह्मणतात.

काश्मिरचे महाराज यांणीं आपल्या धर्म सभेंत ठराव केला कीं एखादा हिंदु गृहस्थ आपला धर्म सोडून परधर्म स्वीकारील व त्यास ३० वर्षांच्या आंत पुनः हिंदु व्हावें असें वाटेल तर त्यांस हिंदु धर्मांत घेतला जाईल.

युनैटेड इंडिया पत्रावरून असें कळतें कीं फैजाबाद तेथें "वेस्टर्न एज्युकेशन ब्यांक कंपनी" नांवाची मंडळी स्थापन झाली आहे. ती विलायतेस विद्याभ्यासाकरितां जाणाऱ्या लोकांस पैसा कर्जाऊ देईल व तो पैसा ते त्या मनुष्यापासून परत घेईल. या कंपनीचें भांडवल ५०,००० रु० असावयाचें (पांच रुपयाच्या शेर प्रमाणें दहाहजार शेर) असें ठरलें आहे.

जपान देशांत दहा वर्षांपूर्वीं ९३ वर्तमान पत्रें वगैरे होतीं. आतां दोन हजारावर वर्तमान पत्रें निघतात तेथील मुख्य पत्राच्या दररोज वीस हाजार प्रती खपतात.

पार्लमेंट सभेचें काम एक महिनापर्यंत ता० १४ रोजीं महकूब झालें. चालीप्रमाणें महाराणी साहेबांकडून सभा महकूब होते वेळीं निरोप कळविला गेला कीं सर्व परराष्ट्रीय सरकारांशीं सख्यत्व आहे व मेक्सिको सरकारांशीं संबंध पुनः सुरू झाला. ईजिप्टच्या संबंधानें व्यवस्था करण्याचा प्रयत्न केला तो व्यर्थ झाला; परंतु इंग्लंड आपलें कर्तव्य करील. ऐरलंडची स्थिति सुधारली वगैरे मजकूर आहे.

चीन सरकारानें फ्रान्स देशास स्वारी व नुकसानी बद्दल पैसा न देण्याविषयीं झोंक दाखविला आहे व तंटा वाढविण्याचा रंग दिसतो.

सु० प०

मुंबईं ग्याझेटांत नुकतेंच एका युरोपीयनाचें काशमीर संवस्थानच्या स्थितीबद्दल पत्र छापून प्रसिद्ध झालें आहे. त्यांत तो असें दर्शवितो कीं आफगाणिस्थान शिवायकरून हिंदुस्थानावर स्वारी करण्यास रशिअन लोकांस काशमिरावून ही रस्ता सापडेल. व काशमीरची फौज अगदीं निरबल असून राज्यस्थिति चांगली नाहीं याकारितां इंग्रज सरकारास कांहीं विशेष बंदोबस्त केला पाहिजे. पत्रकाराचें ह्मणणें क्वेटाप्रमाणे काशमिरांतही इग्रजांची एकादी छावणी असावी असें आहे.

हिंदुस्थानांतील कांहीं गोऱ्या लोकांच्या पलटणी विलायतेस हवा पालटण्याकरीतां ह्मणून परत जाणार त्या विलायतेस न जातां नीट लढाईकरिता ह्मणून ईजिप्तांत पाठविणार अशी बोलवा आहे.

फ्रेंच लोकांनीं केलुंग शहर स्वाधीन करून घेतलें. फ्रेंचांचे लोक मुळींच मेले नाहींत व त्यांचा कांहीं एक नाश झाला नाहीं. चिनी लोकांचा कितपत नाश झाला हें अजून समजलें नाहीं.

गोव्यांतील लोकांना हळूहळू हक्क मिळविण्याची बरीच युक्ती साधली आहे. अलीकडे सरकारानें त्यांच्यावर स्टांपाचा कर बराच जबर बसविला होता; व त्यामुळें गरीब लोकांना स्टांपां बद्दल पैसे देण्याचें सामर्थ्य नसल्यामुळें दावे सोडून द्यावे लागले. गोव्यांतील एका साष्टी तालुक्यांतील लोकांनीं नवे मुखत्यार नेमण्याची संधी आली आहे असें पाहून प्रतिनिधी यांस अशी तार केली कीं हा कर जर कमी न कराल तर सरकार तर्फे उमेदवारांस आम्ही आपलीं मतें देणार नाहीं. प्रतिनिधी यांनीं गव्हर्नर जनरल यास कर कमी करण्याविषयीं ताबडतोब लिहिलें.

जुनी नार्दन इंडिआ टर्फ गांवचा क्लब पुनः सुरू होईल असें वाटतें. ह्याची मुख्य जागा अंबाला व मिरत या ठिकाणीं होईल असा अदमास आहे.

इंजनेर खात्यांत इकडे पास झालेल्या लोकांपैकीं जे उमेदवार खरोखरच नेटिव असतील, ह्मणजे ज्यांचे आइबाप अगर एक तरी एशिआ खंडांत जन्मलेला असेल, असल्या उमेदवारांस देण्याबद्दल लार्डरिपन साहेबांनीं थोड्या दिवसांपूर्वीं केलेला ठराव सेक्रटरी आफ स्टेट हे रद्द करणार ह्मणून तार आली आहे.

तारीख १४ रोजी पार्लमेन्ट सभा विसर्जन झाली. विसर्जन करते वक्तीं पार्लमेन्टच्या सेशनांत कायद्याच्या घडामोडीबद्दल राणीसाहेबांचें प्रतिनिधी मार्फत जें भाषण झालें त्या वरून जितके कायदे पसार व्हावे तितके न झाल्यानें त्या फार नाखुष झाल्या असें दर्शविलें गेलें. कदाचित हे उद्गार "फ्रेंचाइज" बिलाच्या संबंधानें असावेत. हें बिल या खेपेस पास न झालें तरी पुढील खेपेस पास होईल असा हल्लीं इंग्लंडांत चालू असलेल्या वाटाघाटीवरून अजमास होतो.

नाइल नदींतून फौज पाठविण्याची तयारी जारीनें चालू असून इजिप्त सरकारची व ब्रिटिश सरकारची मिळून चार हजार फौज पाठविण्याचें ठरलें आहे. फौज इकडून तिकडे नेण्याआणण्याच्या कामास उपयोगी पडणारी "हांको" या नांवाच्या एका बोटीस हिंदुस्थानाकडेस येण्याचा हुकूम झाला असून ही तजवीज बहुधा इकडील ज्या फौजेस अफ्रिकेंतील हवापाण्याची सवय झालेली आहे तीस खाडहनमधील स्वारीवर पाठविण्याच्या उद्देशानें करण्यांत आली असावी असा पुष्कळांचा समज आहे.

चीन सरकारचें केलंग नांवाचें ठाणें फ्रेंच लोकांनीं हस्तगत करून घेतलें व त्या हल्लयांत फ्रेंच सरकारचा कांहीं एक नाश वगैरे झाला नाहीं असें तारेंतील बातमीवरून कळतें.

म्हैसूरचे महाराज यांणीं टिपुर लाईनचा ४३ मैलाचा आगगाडीचा रस्ता सुरू केला. ब्रिटिश रेसिडेंटला पाल यांणीं व दुसऱ्या पुष्कळ लोकांनीं या कामीं मदत केली. महाराजांनीं नेटिव्ह लोकांकरितां तमकुर येथें मोठें दरबार भरविलें होतें.

ने० ओ०

इजिप्त सरकारच्या बोडक्यावर आणखी आठ कोटी रुपये कर्ज लादलें जाणार आहे असें म्हणतात.

येत्या हिंवाळ्यांत हिंदुस्थान सरकारच्या फौजेची एक टोळी झोब लोकांवर जाणार आहे.

सालच्या ज्या किंत्येक लोकांस शिक्षा झाल्या त्यांतील बहुतेकांचीं अपिलें हायकोर्टानें नामंजूर केलीं.

कलकत्त्यापोलिसांतील एकानें एका बाईचा खून केला.

अल्जेरिया देशांत पिण्याची दारू तयार करण्याचा व्यापार दिवसेंदिवस वाढत चालला आहे असें सांगतात.

हिंदुस्थानसरकार दुष्काळफंडांतून तीन लाख रुपये ओडिसा प्रांतांतील कालवा पुरा करण्याकरतां खर्च करण्याची मंजुरी देणार आहे असें सांगतात. त्या प्रांतांतला हा कालवा पुरा केला ह्मणजे त्या प्रांतांत पुन्हां दुष्काळ पडण्याची भीती नाहींशी होईल असें त्यांचें ह्मणणें आहे.

क्राऊन सालिसिटर ह्मणजे सरकारी वकील मि. बोलटण यास नादार ठरविण्याचा वर्लीने येथें अर्ज झाला असून त्यास सालिना २०,००० रुपयांचें उत्पन्न असून ९,००,७०० रुपये कर्ज आहे असें सांगतात.

रुरकी येथील कालेजाच्या संबंधानें जो नुकतांच एक महत्वाचा ठराव करण्यांत आला त्यांत लवकरच फेरफार होणार आहे असें ह्मणतात.

लार्ड लेडरडेल हे बीज पडून व डयुक आफ वेलिंगटण हे स्टेशनावर पडून दोघे ही मरण पावले असें विलायतेची तार सांगते.

क्वेटा रेल्वेकडे यावर्षी ४०,००,००० रुपये खर्च होतील असें मिं. क्रास यांणीं पार्लमेन्टांत सांगितलें.

अफगाण सरहद्द कमिशनची जबाबदारी आपल्यावर घेण्यास अमिरास धीर होत नाहीं असें सांगतात

तुरुंगांतील कैदी जे लहान सहान गुन्हे करतात त्यांस फटक्यांस रखी दुसरी चांगली शिक्षाच नाहीं, पण ते फटके दाहा पांच उपयोगी नसून जास्त असले पाहिजेत असें आसामच्या कमिशनराचें मत असल्याचें दिसतें.

उपयुक्त आणि चमत्कारिकमाहिती.— पांढरें निशोत्तर कांजीत वाटून लावलें असतां उवा मरतात.

सिताफळीची बी वाटून डोक्यास लावली असतां आणि वरून फडकें बांधल्यानें डोक्यांतील उवा मरतात व लिखाही मरतात.

रानहुंद्याचा डोक इंगळी चावल्या जागीं लावला असतां विष उतरतें.

ज्या झाडास वाळवी लागूं नये अशी इच्छा असेल त्यास गुळाचें पाणी द्यावें.

फास्फरस आणि पोट्याश एकत्र शिजविलें असतां गुंडाळणारा धूर निघतो अ.दय.

मद्रास हाय कोर्टांत एका तरबेद चोरावर चोरीचा च्यार्ज होता, त्याची चौकशी होऊन हा मनुष्य वारंवार गुन्ह्यांत आल्यामुळें त्याला जज्ज साहेबांनीं सहा वर्षांची शिक्षा दिली तेंव्हां पुढें लिहील्या प्रमाणें चोर आणि ज्यज्य या मध्यें संभाषण झालें चोर—महाराज! मला अधिक शिक्षा देऊन काळे पाण्यावर पाठवा.

ज्यज्य—नाहीं,तुला एथें हिंदुस्थानांतच राहिलें पाहिजे.

चोर—नको,नको,हिंदुस्थानचें नांवही नको इंग्लिश अमलाखालीं चांगल्या चालीनें रहावे म्हणून मी फार प्रयास केले,पण माझ्या कडून कांहीं तसें घडलें नाहीं. तेंव्हां आतां प्राण ठेऊं नये असें वाटावयाला लागलें आहे. तर कृपा करा आणि मला अंदमानास पाठवा तेथें तरी चांगल्या गुणाबद्दल प्रयत्न करून पाहतों.

या जगांत १९ गोष्टीं परम कठीण आहेत. त्या येणें प्रमाणें:-द्रव्यहीन असून दानधर्मी असणें, श्रीमान असून थोर मनानें राहणें, धर्मशील आचरण राखणें, कामवासना आवरून निरिच्छ राहणें, आवडती वस्तु पाहत असून ती मिळविण्याचा यत्न न करणें, बलवान असून सहासी नसणें, रागावल्या वांचून अपमान सहणें करणें, जगांतील सर्व वस्तु वर वर पाहण्याच्या उद्देशानें भटकून कोणत्या ही वस्तूवर आसक्ति न ठेवणें, कोणती ही गोष्ट खोल विचार करून तपासून पाहणें अज्ञान जनांचा धिःकार न करणें, स्वार्थ्यतेचा पूर्ण पणें त्याग करणें, चांगुलपणा अंगीं असून विद्वत्ता व हुशारी ही असणें, एखादी इष्ट गोष्ट सिद्धीस नेली असतां त्याबद्दलें डौल न मिरविणें, कालानुसार वर्तन यथा योग्य रीतीनें प्रदर्शित करणें, सन्मार्ग वृत्तीकडे वळवून लोकांस तारणें अंतरबाह्य सारखे आचरण ठेवणें, प्रारब्ध लिखित चुकविणें, धर्म शास्त्रांत गति असणें, आणि वाक् पांडित्य टाळणें.

धा० वृ०

☞ हें पत्र अकोला येथें कै० वा० खंडेराव बाळाजी यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यात नारायण खंडेराव फडके यानीं छापून प्रसिद्ध केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR EXTRAORDINARY AKOLA SUNDAY THE 31st

The Berar Samachar

SUNDAY AUGUST, 31, 1884.

A GRAND ENTERTAINMENT TO THE REVENUE MINISTER OF HYDRABAD AT AMRAOTI

As st... Nawab ...-Moo.ook Shuja-oo-Dowlah ...hadoor, left this on Tuesday last for Amraoti, the capital Town of Berar. Mr. Deo Rao Vinayak a prominent member of our community and the Vice President of the Akola Municipality, who took great pains in getting up the Meeting at the Town Hall a full report of which appeared in our supplement, spent a large sum of money in decorating the goods' shed at the Railway station to give "Pan Supari" and flowers to the Nawab and his staff The decorations, were exquisitively beautifuland were admired by the large and influential gathering, who went to the Station to wish His Excellency good bye.

His Excellency before getting into the Saloon, kindly accepted the "Pan-Supari" and flowers offered to him by Mr. Deo Rao, which were placed on a silver Tray of superior workmanship, and the Train, which was two hours late, moved off the Station imm ediately.

His Excellency the Nawab and suite which consisted among others our old and much esteemed Assistant Commissioner Mr. Bymanjee Jamaspjee Dustoor. C. I. E. who was considered to be a great authority on Revenue Matters in Berar reached Amraoti, the same evening at about 5 O'clock. The station was gaily decorated, with lanterns and flags.

Mr. Nicholetts who was deputed to receive the Nawab was at the station, with Mr. Woodhouse, the popular Executive Engineer of the East Berar. Mr. Viccajee, the assistant superintendent of Police, ...sted by Mr. Saviel, the 1st grade Inspector of Police succeeded admirably well in maintaining perfect order, in and out of the station. This is highly creditable to those officers, and to Mr. Byro Prasad the chief constable and a promising member of the Police staff, when we remember, the very large crowd numbering over 5000 people who went to the station to get a look at the Nawab.

The Nawab, on alighting from the Saloon, drove off, with Messers Nicholelits, and Bymanjee Jamaspjee Dustoorand Mr. Furdoonjee Jamshetji to the Bunglow, especially prepared and fitted up for His Excellency.

On Wednesday His Excellency, called on the Commissioner, the Judicial Commissioner, the Deputy Commissioner and the other officers in the station and spent a few hours at the Deputy Commissioner's office examining the system of Revenue work.

In the evening the Commissioner and ... dinner party in honor of ...y the Nawab. The whole use of ...tion were invited to weekness ... The string Band from ... was specially brought

On Thursday evening an equally successful dinner party was given by Major Bullock the Deputy Commissioner at which a large and distinguished party were invited. We are informed that Major Bullock, paid great attention to the Nawab since his arrival and has afforded him every facility in getting an insight to the Revenue work of the province, and greatly interested himself in the movement that ... on foot by the Hindu Community entertaining the Nawab at the "Pan supari" meeting,

We have briefly narrated the movement of His Excellency and now we proceed to give a short account of the grand meeting that was held on the morning of Friday last at Rajah Bisan-Chand Wada

At the outset we must remark that the meeting was the grandest and most influential one ever held in any part of Berar. It reflects great credit on the people of the capital city of Berar in their ability to organize and carry out most successfully without a hitch of any kind whatever public meetings of the kind we witnessed on last Friday, and the lion's share of this credit is due we unhesitatingly state to Mr. Eshwunt Govind, the Editor and proprietor of the "Pramod Sindhu," who displayed great skill and taste in the decorations, which though simple were very effective and in the general arrangement, he left nothing to be desired.

The hour fixed for the Nawab's arrival was 9 O clock and people of all ranks, began to pour in from an early hour, look their seats according to the numbers previously arranged and intimated. Outside the Wada, flags of various colors were arranged, and a neat sign board at the entrance gate with "welcome Nawab Mooneer-ool-Mooluk' added much to the gay scenery that attracted the attention, as he turned from the lane leading to the Wada.

The Police arrangments, under the guidance of Mr. Vittul Balwunth the most energetic and distinguished Police officer in Berar were simply perfect.

The inner portion of the Wada, was profusely decorated with flags and banteens, and the whole floor was covered with carpets of various colors and designs.

A Dais was erected at one end of the Wada to seat His excellency the Nâwab and staff and the officers of the Commission.

Among the officers the first to arrive was Màjor Bullock the Deputy commissioner who rendered great assistance to Mr Eshwunth Rao; as soon as he arrived he ordered the Band that was kept outside to go in and take their place on the balcony facing the Dais.

Punctually at the appointed hour His excellency the Nawab with Mr. Ridsdale th... Commissioner, Col. Bell Judicial Commissioner, Mr. Furdoonjee Jamasjee Mr. Bymanjee Jamasjee Dustoor C. I. E. and the other members of the staff were seen slowly wending their course to the Dais, the ...

Engineer, Mr Vicajee the assistant Superintendent of Police Mr Eshan-ul-Hak attache to the Recident, Mr C. P. Lakshmipaty Nayudu, Barriter-at-Law. Mr Ranganath N. Mudholkar. B. A. L. L. B. Mr Pralad Narayan Jog. B. A. L. L. B. Dr. Nundy B. A. L. L. D. (temporarily attached to the Berar staff at the request of H H the Nizam's Government) all the clerks of courts ... Mr Antaji Govind Pleader ... many others too numerous to mention

When His excellency the Nawab had taken his seat supported on the right by the Revenue Commissioner and on the left by the Judicial Commissioner Mr. Atmaram Bhicajee Extra Assistant Commissioner stepped forward and asked His Excellency's permission to have the address of welcome read Mr. R. N. Mudholkar stepped forward, and read in a clear and distinct voice the following address.—

HIS EXCELLENCY MU NEER UL MULK MU EER UL MOHAM NAWAB SHUJA-UD DOWLA BAHADUR. REVENUE AND FINANCIAL MINISTER TO HIS HIGHNESS THE NIZAM OF DECCAN.

May it please your Excellency:—

On behalf of the citizens of Amraoti we beg to welcome your Excellency to this the first city in Berar. As a son of the most illustrious of modern Indian statesmen your country-men naturally take the greatest interest in your career, and no where is this concern greater than in "Berar." The death of your distinguished father was a national calamity. In him was personified the cause of order and of reform of the Hyderabad state. Before he could complete his work he was snatched away from the midst of his people. It now remains with his sons to carry on the task he had set to himself; and your countrymen feel assured that both you and your brother would be quite equal to it. With great satisfaction do they note the signs that augur so well for your future greatness. Anxious for the proper discharge of the onerous and important duties entrusted to you by His Highness the Nizam you have set out on tour to study the different systems of Revenue administration prevalent in the different parts of India. We trust that this study will result in the introduction of measures, which while they would secure financial prosperity to the treasury of your Master would also conduce to the material welfare of the ...abjects

statesmanship and his stur... riotism, your name would ...dy pa... his engraved on the h...be li... your country-men. In ...earts ... you might do the eyes of wha... dians would anxiously fo... all...

Your training has bee... low... larly happy. Under the n-... care of the English G... pa... and the wise guidance over... cellent father the ... of your ... state has the ... Hyderab... ing a maste... rare fortune of ha... ... and ministers wh... from the liberal education th... have received are highly fitted ... appreciate the benefits of an e... lightened form of Governme... Your countrymen trust that u... der the operation of these favou... ble influences the Hyderab... state will be blessed with a G... vernment carried on the progre... sive principles of western civili... tion and active native sympath... and associations. May the almi... ty God spare you long and pe... mit you to fulfil the duties ... your high position"

This was followed by Mr Pan... ring Govind an old and distinguish... Pleader of this Province and an ex... llent Persian scholar reading ... Hindustani Translation of the ab... which roused the spirits of ... brethren followers of the great Prop... Mahmud.

His Excellency then rose up a... read the following reply clea... and with proper emphasis.

Gentlemen,

Now that my two months' Ind... tour, which my brother had mark... out for me, is approaching to a very p... a sant and agreeable close, it affords ... great pleasure to receive this addres... cordial welcome from the citizens ... Amraoti which place as you jus... observe, is the first town in Berar. ... shall always remember with feeling... gratitude the kindly reception a... princely hospitality, I have met w... everywhere and now here more so ... the Berar

In the course of my short visit ... have been very much struck with pr... perous condition of this provin... Under the benign rule of the Brit... Government, commerce has thriv... railway and roads have been constru... ed, cultivation has been extended, e... cation has made rapid strides, and ... country has in every way materi... prospered. As years advance your t... will also I hope advance in prospe... and greatness.

Your high appreciation of the s... vices rendered by my late father to ... sovereign and to the Hyderabad st... cannot but be welcome to his sons a... his bright example will always be ... incentive to my brother and to mys... to act so as to reflect credit on ... name of the illustrious parent so s... denly lost to us. Accept on behalf ... my brother and myself our sinc... thanks for the kind wishes expres... in your address for our future welf... And at the very outset as it wer... his public career it will be a matte... sincere pleasure to my brother to k...